

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
ALİ MƏHKƏMƏSİNİN
BÜLLETENİ

Baş redaktor:
R.Y.Rzayev

Baş redaktorun
müavini:
Ş.Y.Yusifov

Redaksiya heyəti:
H.A.Mirzəyev
T.Ş.Mahmudov
B.H.Əsədov
Z.M.Quliyev
Ə.M.Rüstəmov
V.Ə.İbayev
S.İ.Bəktaş
H.Q.Nəsibov
Ə.A.Kərimov

Məsul katib:
A.M.Məmmədli

Redaksiyanın ünvanı:

Az 1025, Bakı şəhəri,
Xətai rayonu,
Yusif Səfərov küç.14
1193-cü məhəllə
Tel: 493-18-37
Faks: 493-18-37

www.supremecourt.gov.az

MÜNDƏRİCAT

Ulu Öndərin 89-cu ildönümü Ali Məhkəmədə qeyd edilmişdir.....2

Ali Məhkəmənin Plenumu4

Cinayət və hərbi işlər üzrə məhkəmə təcrübəsindən

Cəzani yüngülləşdirən ayrı-ayrı hallar və yaxud onların məcmusu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 62.1-ci maddəsində göstərilən əsaslara aid olduqda şəxsin barəsində CM-in 62-ci maddəsinin tətbiqini şərtləndirən əsaslar kimi nəzərdən keçirilə bilirlər.....8

Beynəlxalq müqavilələrdə nəzərdə tutulmuş prinsiplərə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının hüdudlarından kənarında cinayət törətmiş şəxs xarici dövlətin razılığı olmadan həmin dövlətin hüquq mühafizə orqanları tərəfindən ona elan olunmuş ittihamdan daha ağır ittihama görə təqsirli bilinə və məhkum edilə bilməz.....12

Azərbaycan Respublikası CPM-in 146.1-ci maddəsinə əsasən cinayət təqibi üzrə toplanmış sübutların kifayət etməsi dedikdə, müəyyən edilməli hallar üzrə mümkün sübutların elə bir həcmi nəzərdə tutulur ki, onlar sübutetmə predmetinin müəyyən edilməsi üçün mötəbər və yekun nəticəyə gəlməyə imkan versin.....17

Mülki və inzibati-iqtisadi işlər üzrə məhkəmə təcrübəsindən

Öz mülkiyyət hüququnu həyata keçirən hər kəs mülkiyyətinə cürbəcür hədsiz təsirlərdən çəkinməlidir. Təsirin həddi qonşunun hüququnun pozulma dərəcəsi (əhəmiyyətli, əhəmiyyətsiz) nəzərə alınmaqla məhkəmə tərəfindən müəyyən olunur.....24

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsi mülki hüquq normalarını əks etdirən digər məcəllə və qanunlarla ziddiyyət təşkil etdikdə Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi tətbiq edilir.....26

Bilavasitəçilik prinsipinin pozulması ilə işə baxılması qətnamənin ləğv edilməsi üçün əsasdır.....28

Səhmdar cəmiyyətin səhmlərinin emissiyası və bundan əldə olunan vəsait səhmdar cəmiyyətin vergiyə cəlb olunan gəliri deyil.....31

Vergi orqanı tərəfindən vergi ödəyicilərinə tətbiq edilən maliyyə sanksiyasının tutulması digər vergi borcları (öhdəlikləri) ilə eyni qaydada həyata keçirilməlidir.....39

Məqalələr

Ramiz Rzayev: Məhkəmələr azadlıq hüququnun təminatçısıdır
Azadlıq hüququnun insan hüquqları sistemində yeri.....45
Müzəffər Ağazadə: Nəticələri əvvəlcədən məlum olan məhkəmə prosesləri...53

Görüşlər.....56

Tədbirlər.....66

ULU ÖNDƏRİN 89-CU İLDÖNÜMÜ ALİ MƏHKƏMƏDƏ QEYD EDİLMİŞDİR.

8 may 2012-ci ildə Ali Məhkəmədə ümummilli lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 89-cu ildönümünə həsr olunmuş tədbir keçirilmişdir.

Tədbirdə Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev böyük şəxsiyyət Heydər Əliyevin dahiliyinin hamılıqla qəbul olduğunu qeyd etmiş, böyük siyasət aləmində, dövlətimizin taleyüklü məsələlərinin həlledici söz deyən ulu öndərin şərəfli ömrünün xalqımızın taleyi ilə bağlılığını və müstəqil Azərbaycanın memarı olduğunu nəzərə çatdırmışdır.

1995-ci ilin noyabrında ulu öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə müstəqil Azərbaycanın Konstitusiyası hazırlanmış və ümumxalq referendumunda qəbul olunmuşdur. Bu Konstitusiya hüquqi dövlət quruculuğu istiqamətində atılan ən böyük addım idi. İnsan hüquq və azadlıqlarının başlıca prinsiplərinin də bərqərar olması üçün əsaslı zəmin idi.

Ümummilli liderimiz insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təminatlı müdafiəsində məhkəmə hakimiyyətinin rolunu artırmaq üçün ciddi islahatlar aparmışdır. Ölkədə üçpilləli məhkəmə sistemi yaradılmış, hakim korpusunun formalaşmasında tamam yeni üsul və metodlardan istifadə edilmişdir. Hakim vəzifəsinə ədalətli və şəffaf seçim məhkəmə hüquq islahatlarının keyfiyyətlə aparılmasına təkan vermişdir. Ümummilli lider Heydər Əliyev Azərbaycanda hüquqi, demokratik və dünyəvi dövlət quruculuğunun təməlini

qoymuş və onu inkişaf etdirmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri ümummilli lider Heydər Əliyevin amallarının xalqın gündəlik fəaliyyətində və düşüncəsində yaşadığını bildirərək bu amalların xalqımızı tərəqqi zirvəsinə doğru inamla aparan, dahi rəhbərimizin siyasi kursunun layiqli davamçısı Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla gerçəkləşdirildiyini vurğulamışdır.

Tədbirdə çıxış edənlər müstəqil dövlətimizin banisi və qurucusu Heydər Əliyev haqqında xatirələrini danışmış, onun irsinin daim yaşayacağını bildirmişlər.

Ali Məhkəmənin Plenumu

2012-ci il mayın 30-da Ramiz Rzayevin sədrliyi ilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin növbəti Plenumu olmuşdur.

Plenumda Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Aparatı haqqında Əsasnamənin, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi hakiminin döş nişanının təsvirinin və Əsasnaməsinin, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin xatirə medalının təsvirinin və Əsasnaməsinin təsdiq edilməsi barədə müvafiq qərarlar qəbul edilmişdir.

Plenumda konkret cinayət və mülki işlərə də baxılmışdır.

“Təsdiq edirəm”**Azərbaycan Respublikası
Ali Məhkəməsinin Sədri****Ramiz Rzayev****“ 30” may 2012-ci il****Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin “Xatirə”medalı
haqqında Əsasnamə**

1. Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin “Xatirə”medalı Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına, əcnəbi vətəndaşlara və vətəndaşlığı olmayan şəxslərə, o cümlədən Azərbaycan Respublikasının və xarici dövlətlərin dövlət və qeyri-hökumət təşkilatlarının, habelə beynəlxalq təşkilatların nümayəndələrinə aşağıdakı hallarda verilir:

- 1.1. ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsində xüsusi xidmətlərinə görə;
- 1.2. Ali Məhkəmədə uzun müddətli vicdanlı fəaliyyətinə görə;
- 1.3. Ali Məhkəmənin fəaliyyətinin səmərəliliyinin artırılmasında xidmətlərinə görə;
- 1.4. Ali Məhkəmə ilə səmərəli əməkdaşlığa görə.

2. Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin “Xatirə”medalı ilə təltif edilmə barəsində qərar Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri tərəfindən qəbul edilir.

3. Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi “Xatirə”medalının vəsiqəsini Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri imzalayır.

3.1. Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi “Xatirə”medalının vəsiqəsi 100mm x 65mm ölçüdə tünd qırmızı rəngli möhkəm cildli kitabça şəklindədir. Vəsiqənin cildinin üst tərəfində “Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin “Xatirə”medalı” sözləri qızılı rəngdə həkk olunur. Vəsiqənin içliyinin birinci səhifəsində xatirə medalının təsviri və “Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin “Xatirə”medalı” sözləri, ikinci səhifəsində vəsiqənin qeydiyyat nömrəsi, verilmə tarixi, təltif edilən şəxsin adı, soyadı və atasının adı yazılır. Səhifənin aşağısında vəsiqəyə imza atan Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi sədrinin adı göstərilir və imza üçün yer ayrılır. Səhifəyə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin möhürü vurulur.

4. Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin “Xatirə”medalı ilə təltif edilmiş şəxslərin uçotunu və qeydiyyatını Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Aparatı aparır.

5. Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin “Xatirə”medalını və vəsiqəsini Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri və ya onun müvəkkil etdiyi şəxs təqdim edir.

6. Eyni bir şəxs Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin “Xatirə”medalı ilə yalnız bir dəfə təltif edilə bilər.

“Təsdiq edirəm”

**Azərbaycan Respublikası
Ali Məhkəməsinin Sədri**

 Ramiz Rzayev

“30” may 2012-ci il

**Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi
“Xatirə” medalının təsviri**

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin “Xatirə” medalı latundan hazırlanmış qızılı rəngdə dairəvi formalı, diametri 70 mm olan lövhədən ibarətdir.

Medalın ön tərəfi Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi binasının qabarıq təsvirindən və geraldik lentdən ibarətdir. Geraldik lent dairə şəklində məhkəmənin binasını əhatə edərək medalın yuxarı və aşağı hissələrində içəriyə tərəf qatlanmaqla iki oyuq əmələ gətirir. Yuxarıdakı oyuqda aypara və səkkizguşəli ulduz, aşağıdakı oyuqda qırmızı rəngdə “Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi” sözləri yerləşir. Geraldik lentin orta hissəsi spiralabənzər naxışla bəzədilmişdir.

Medalın arxa tərəfi Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbi, ədalət mühakiməsinin rəmzi olan simvolik tərəzi və “Selçuk zənciri” kimi tanınan naxışlarla bəzədilmiş geraldik lentdən ibarətdir. Yuxarıdakı oyuqda rəsmi qəbul edilmiş kompozisiyada və rənglərdə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gerbi, mərkəzdə simvolik tərəzi yerləşir.

“Təsdiq edirəm”

**Azərbaycan Respublikası
Ali Məhkəməsinin Sədri**

 Ramiz Rzayev

“30” may 2012-ci il

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi hakiminin döş nişanı haqqında

Əsasnamə

1. Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi hakiminin döş nişanı Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin hakiminə təqdim olunur.

2. Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi hakiminin döş nişanı döşün sol tərəfinə taxılır.

3. Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin hakiminin döş nişanından öz səlahiyyət müddətində istifadə edir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi hakiminin səlahiyyət müddəti qurtardıqda döş nişanı həmin şəxsə qalır.

“Təsdiq edirəm”

Azərbaycan Respublikası
Ali Məhkəməsinin Sədri

 Ramiz Rzayev

“30” may 2012-ci il

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi hakiminin döş nişanının təsviri

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi hakiminin döş nişanı qalay-sink qarışığında hazırlanmış boz rəngdə dairəvi formalı, diametri 22 mm olan lövhədən ibarətdir.

Döş nişanı Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi binasının qabarıq təsvirindən və geraldik lentdən ibarətdir. Geraldik lent dairə şəklində məhkəmənin binasını əhatə edərək nişanın yuxarı və aşağı hissələrində içəriyə tərəf qatlanmaqla iki oyuq əmələ gətirir. Yuxarıdakı oyuqda aypara və səkkizguşəli ulduz, aşağıdakı oyuqda qırmızı rəngdə “Ali Məhkəmə” sözləri yerləşir. Geraldik lentin orta hissəsi spiralabənzər naxışla bəzədilmişdir.

Döş nişanı arxa hissəsindəki xüsusi elementlə geyimə bərkidilir.

CİNAYƏT VƏ HƏRBİ İŞLƏR ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN

Cəzanı yüngülləşdirən ayrı-ayrı hallar və yaxud onların məcmusu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 62.1-ci maddəsində göstərilən əsaslara aid olduqda şəxsin barəsində CM-in 62-ci maddəsinin tətbiqini şərtləndirən əsaslar kimi nəzərdən keçirilə bilərlər

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 26 may 2011-cü il tarixli hökmü ilə E.Ə.Nağıyev Azərbaycan Respublikası CM-in 126.2.4-cü maddəsi ilə təqsirli bilinib 8 (səkkiz) il 6 (altı) ay müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin 10 avqust 2011-cü il tarixli qərarı ilə məhkumun müdafiəçisinin apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş, yuxarıda göstərilən hökm dəyişdirilmiş, E.Nağıyevə təyin edilmiş 8 (səkkiz) il 6 (altı) ay müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzası CM-in 62.2-ci maddəsi tətbiq edilməklə 6 (altı) ilə endirilmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarından dövlət ittihamçısı kassasiya protesti vermişdir.

Hökmə əsasən, E.Ə.Nağıyev oğlu ona görə təqsirli bilinib məhkum edilmişdir ki, o, 31 oktyabr 2010-cü il tarixdə saat 23:30 radələrində sərxoş vəziyyətdə Qusar şəhəri, C.Cabbarlı küçəsində yerləşən 5 nömrəli orta məktəbin qarşısında oturarkən, onu bu vəziyyətdə görüb kömək etmək məqsədilə evinə aparmaqdan ötrü qolundan tutub qaldırmaq istəyən qonşusu Pirəhmədov A.P.Pirəhmədova heç bir əsaslı səbəb olmadan əlindəki bıçaqla xuliqanlıq niyyətilə qarın nahiyəsinə qəsdən vuraraq, sonuncuya insan həyatı üçün təhlükəli olan qarının ön divarının daxilə keçən deşilmiş-kəsilmiş yarası yetirməklə sağlamlığına ağır zərər vurmuşdur.

Kassasiya protesti belə əsaslandırılmışdır ki, Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin 10 avqust 2011-ci il tarixli qərarı ilə E.Nağıyevə təyin edilmiş cəza nə törədilmiş cinayətin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə, nə də ki təqsirkarın şəxsiyyətinə uyğun deyil və cəza təyin edilərkən CM-in 8.1, 41.2, 58.3-cü maddələrinin, eləcə də Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun

“Məhkəmələr tərəfindən cinayət cəzalarının təyin edilməsi təcrübəsi haqqında” 25 iyun 2003-cü il tarixli 4 sayılı qərarının tələbləri pozulmuşdur.

Dövlət ittihamçısının fikrincə Nağıyevin əvvəllər CM-in 149.2.3 və 149.2.4-cü maddələri ilə təqsirli bilinib məhkum edilməsi onun şəxsiyyətini səciyyələndirməklə zorakılıqla müşayiət olunan ağır cinayət əməllərini törətməyə meyilli olmasına dəlilət etsə də, Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsi həmin xüsusatlara münasibət bildirməmiş və əhəmiyyət verməmişdir.

Kassasiya protestinin müəllifi göstərmişdir ki, E.Nağıyevin əməlinə cinayətin təhlükəli residivi mövcud olduğundan cəzanın müddəti müvafiq maddənin sanksiyasında göstərilmiş daha ciddi cəza növünün son həddinin üçdə ikisindən az ola bilməzdi. CM-in 65.3-cü maddəsinə əsasən CM-in 62-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş müstəsna hallar olduqda, cəza 65.2-ci maddəsində müəyyən edilmiş qaydalar nəzərə alınmadan təyin oluna bilər. Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsi isə həmin normaya istinad etməmiş, cəzanı yüngülləşdirən halları müstəsna halkimi qəbul etməsinin motivlərini də qərarında əsaslandırmamışdır.

Protestin müəllifinin qənaətinə görə məhkəmə cəza təyin edərkən CM-in 62.1 və 65.3-cü maddələrinə istinad etməli olduğu halda səhvən CM-in 62.2-ci maddəsinə istinad etmişdir.

Sonda dövlət ittihamçısı Azərbaycan Respublikası CPM-in 416.0.21-ci maddəsinə istinad etməklə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının ləğv edilməsini və işin yeni apellyasiya baxışına təyin edilməsini xahiş edir.

Dövlət ittihamçısının kassasiya protestini CPM-in 419-cü maddəsinin tələbləri baxımından səlahiyyətlərinə aid olan kassasiya

müraciəti kimi görən və bu müraciətlə əlaqədar Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 10 avqust 2011-ci il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslılığını yoxlayan məhkəmə kollegiyası qərarında aşağıdakıları qeyd etmişdir.

“Kassasiya protestində düzgün tətbiq edilmədiyi iddia olunan cinayətə görə müəyyən edilmiş cəzadan daha yüngül cəzanın təyin edilməsi məsələlərini tənzimləyən Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 62-ci maddəsinin məzmunu aşağıdakı kimidir:

“62.1. Cinayətin məqsədi və motivi, təqsirkarın cinayətin törədilməsində rolu, cinayətin törədilməsi zamanı və bundan sonra onun davranışı ilə bağlı müstəsna hallar, habelə cinayətin ictimai təhlükəliliyini əhəmiyyətli dərəcədə azaldan başqa hallar olduqda, eləcə də iştirakçılıqla törədilmiş cinayətin iştirakçısı həmin cinayətin açılmasına fəal kömək etdikdə, bu Məcəllənin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsində müəyyən edilmiş aşağı həddən də az cəza təyin edilə bilər və ya məhkəmə həmin maddədə müəyyən ediləndən daha yüngül cəza növü təyin edə bilər, yaxud təyin edilməsi məcburi olan əlavə cəzanı təyin etməyə bilər.

62.2. Cəzanı yüngülləşdirən həm ayrı-ayrı hallar, həm də bu cür halların məcmusu müstəsna hal hesab edilə bilər”.

Göründüyü kimi qanunverici cinayətə görə müəyyən edilmiş cəzadan daha yüngül cəzanın təyin edilməsini mümkün edən əsaslar olaraq aşağıdakıları göstərir:

– cinayətin məqsədi və motivi, təqsirkarın cinayətin törədilməsində rolu, cinayətin törədilməsi zamanı və bundan sonra onun davranışı ilə bağlı müstəsna hallar;

– cinayətin ictimai təhlükəliliyini əhəmiyyətli dərəcədə azaldan başqa hallar;

– iştirakçılıqla törədilmiş cinayətin iştirakçısının həmin cinayətin açılmasına fəal kömək etməsi.

Birinci iki qrupu birləşdirən ümumi cəhət odur ki, həmin hallar törədilmiş cinayətin ictimai təhlükəliliyi ilə bağlı olub onu əhəmiyyətli dərəcədə azaltmalıdır. Üçüncünü ilk iki qrupdan fərləndirən cəhət isə odur ki, həmin hal cinayətin ictimai təhlükəliliyinə təsir göstərən əsas kimi deyil, təqsirkarı səciyyələndirən (cinayətin digər

iştirakçılarından müsbət mənada fərləndirməklə onun ictimai-təhlükəliliyini azaldan) hal kimi çıxış edir.

Cinayət Məcəlləsinin 62.2-ci maddəsində təsbit olunmuş müddəyə gəldikdə, həmin norma CM-in 62.1-ci maddəsinə münasibətdə köməkçi (izahedici) xarakter daşıyır. Sözügedən normanın köməkçi xarakteri ondan irəli gəlir ki, CM-in 62.2-ci maddəsi cinayətə görə müəyyən edilmiş cəzadan daha yüngül cəzanın təyin edilməsi institutunun tətbiq edilməsinə mümkün edən müstəqil əsasları təsbit etmir. CM-in 62.1-ci maddəsi isə əksinə hansı (nə cür xarakterli) halların CM-in 62-ci maddəsinin tətbiqini şərtləndirən əsaslar kimi çıxış etdiyini göstərir, onların dairəsini cızır.

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 59.1.1-59.1.10-cu maddələrində cəzanı yüngülləşdirən hallar konkret olaraq göstərilərsə də, CM-in 59.2-ci maddəsi cəzanı yüngülləşdirən hallar qismində həmin normalarda sadalanmayan digər halların da cəzanı yüngülləşdirən hallar qismində nəzərə alınmasına yol verdiyindən, CM-in 62.2-ci maddəsinin ehtiva etdiyi cəzanı yüngülləşdirən hallar dedikdə həm CM-in 59-cu maddəsində göstərilən, həm də həmin normada birbaşa göstərilməyən hallar başa düşülməlidir.

Lakin, CM-in 62.1 və 62.2-ci maddələrinin mənasına görə cəzanı yüngülləşdirən ayrı-ayrı hallar və yaxud onların məcmusu özü-özlüyündə deyil, yalnız cinayətin ictimai təhlükəliliyini əhəmiyyətli dərəcədə azaldan əsaslar kimi çıxış etdikdə (CM-in 62.1-ci maddəsində sadalanan əsaslar çoxluğuna aid olduqda) şəxsin barəsində CM-in 62-ci maddəsinin tətbiqini mümkün edən əsaslar kimi nəzərdən keçirilə bilərlər.

Şərh olunanlar onu deməyə əsas verir ki, şəxsin barəsində cinayətə görə müəyyən edilmiş cəzadan daha yüngül cəzanın təyin edilməsi institutu tətbiq edildikdə həmin qərarın tətbiqini əsaslandırان hüquq qaydası rolunda CM-in 62.2-ci maddəsi çıxış edə bilməz. Belə hallarda hüquqi əsas rolunda cinayətə görə müəyyən edilmiş cəzadan daha yüngül cəzanın təyin edilməsi şərtlərini müəyyən edən CM-in 62.1-ci maddəsi və yaxud həmin şərtlərə dair izahedici xarakter daşıyan CM-in 62.2-ci

maddəsi yox, bu institutu nəzərdə tutan CM-in 62-ci maddəsi çıxış edir və məhkəmə qərarlarında (nəticəvi hissədə) məhz həmin normaya (ümumiyyətlə CM-in 62-ci maddəsinə) istinad olunmalıdır. Çünki CM-in 62.1 və 62.2-ci maddələri cinayətə görə müəyyən edilmiş cəzadan daha yüngül cəzanın təyin edilməsi institutunun müəyyən aspektlərini tənzimləməklə, ayrılıqda götürüldükdə həmin institutu bütövşəkildə əhatə etmirlər. Şəxsin barəsində cinayətə görə müəyyən edilmiş cəzadan daha yüngül cəzanın təyin edilməsi məsələsi həll olunarkən hər iki normanın tələbləri nəzərə alınmalı olduğundan, sözsüz ki, qərarında (təsviri-əsaslandırıcı hissədə) onlarla da bağlı məhkəmənin mülahizələri verilməli, nəticəvi hissədə isə yalnız sözügedən institutu tam şəkildə təsbit edən CM-in 62-ci maddəsinin tətbiqinə dair müddəə öz əksini tapmalıdır.

Cinayət Məcəlləsinin 62-ci maddəsinin məzmunundan görüldüyü kimi, burada yer alan müddəalar çox da konkret deyil, cinayətə görə müəyyən edilmiş cəzadan daha yüngül cəzanın təyin edilməsi institutunun tətbiqini şərtləndirən əsasların dairəsi dəqiqliklə cızılmayıb, məhkəmənin qiymətləndirilməsinə bağlı olub onun mülahizəsinə buraxılan “təqsirkarın cinayətin törədilməsində rolu, cinayətin törədilməsi zamanı və bundan sonra onun davranışı”, “müstəsna hallar”, “cinayətin ictimai-təhlükəliliyini əhəmiyyətli dərəcədə azaldan” “başqa hallar” kimi formulələrə geniş yer verilmişdir.

Cinayət-hüquq normasının həmin xüsusiyyətləri bu hallar üzrə məhkəmə qənaətinin əsaslandırılmasının əhəmiyyətini xeyli artırır, əsaslandırmanın geniş, dərin, məzmunlu olmasını tələb edir. Əsaslandırma elə olmalıdır ki, qeyd olunan hallar barədə təsəvvür formalaşdırın, qərarı və həmin hallar üzrə məhkəmənin mülahizələrini dinləyənləri, oxuyanları məhkəmə qənaətinin düzgün olduğuna inandırın.

Deməli, məhkəmə CM-in 62-ci maddəsinin tətbiqi üzrə məsələni həll edərkən cəzanı yüngülləşdirən hala və yaxud bu cür halların məcmusuna əsaslandıqda, sadəcə istinadla kifayətlənməməli, həmin halların törədilmiş cinayətlə əlaqəsini, onun ictimai

təhlükəliliyinə təsirini, bu təsirin kifayət qədər olduğunu, yəni törədilmiş cinayətin ictimai təhlükəliliyini məhz əhəmiyyətli dərəcədə azaltdığını, əgər cəzanı yüngülləşdirən həmin hallar cinayətin məqsədi və motivi, təqsirkarın cinayətin törədilməsində rolu, cinayətin törədilməsi zamanı və bundan sonra davranışı ilə bağlıdırsa, onarın müstəsna xarakterə mülük olduğunu əsaslandırmalıdır.

Ancaq belə olduqda müəyyən edilmiş halların təqsirkar şəxsə nəinki cinayət qanununun xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsinin sanksiyası daxilində daha yüngül cəzanın, hətta sanksiyanın aşağı həddindən az və yaxud sanksiyada göstərilməyən daha yüngül cəza növünün təyin edilməsinə, və yaxud əlavə cəzanın təyin edilməməsinə əsas yaratması haqqında məhkəmənin mövqeyi aydın və inandırıcı olacaqdır.

Residivə görə cəzanın təyin edilməsinin xüsusi qaydalarını nəzərdə tutan Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 65.2-ci maddəsində cinayət cəzasının sadə residiv halında Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsində müəyyən edilmiş daha ciddi cəza növünün son həddinin yarısından, təhlükəli residiv halında üçdə ikisindən, xüsusi təhlükəli residivə görə isə dördən üçündən az olmamaq şərti ilə təyin edilməsi tələbi imperativ qayda şəklində təsbit edilsə də, Cinayət Məcəlləsinin 62-ci maddəsində göstərilən müstəsna hallar müəyyən olunduğu təqdirdə sözügedən imperativ qayda şəxsin barəsində CM-in 62-ci maddəsinin (cinayətə görə müəyyən edilmiş cəzadan daha yüngül cəzanın təyin edilməsi institutunun) tətbiqinin qarşısını almır. Çünki, Azərbaycan Respublikası CM-in 65.3-cü maddəsinə görə “cinayət törətmiş şəxsin məhkumluğu bu Məcəllənin Xüsusi hissəsinin maddəsində tövsifedici əlamət kimi göstərildikdə, habelə bu Məcəllənin 62-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş müstəsna hallar olduqda, residivə, təhlükəli residivə və ya xüsusi təhlükəli residivə görə cəza bu Məcəllənin 65.2-ci maddəsində müəyyən edilmiş qaydalar nəzərə alınmadan təyin olunur”.

Lakin, bu halda da məhkəmə qərarı lazımcınca əsaslandırılmalı, iş üzrə cinayətlərin residivi halının müəyyən edilməsinə

baxmayaraq, cinayət cəzasının residiv və bundan törəyən hüquqi nəticə (CM-in 65.2-ci maddəsinin tələbləri) nəzərə alınmadan təyin edildiyi qərarın məzmunundan aydın şəkildə görsənməlidir.

Bunun üçün isə məhkəmə qərarının təsviri - əsaslandırıcı hissəsində CM-in 65.3-cü maddəsinə istinad və onunla bağlı məhkəmənin mülahizələri, nəticəvi hissəsində isə cinayət cəzasının CM-in 62-ci maddəsinə əsasən təyin edildiyini göstərən müddəə əksini tapmalıdır.

Cinayət qanununun təsvir edilən müddələrinin işığında və məhkəmə kollegiyasının həmin normalarla bağlı hüquqi mövqeyinə nəzərən mübahisələndirilən məhkəmə qərarına baxdıqda aşağıdakılar müəyyən olunur.

İlk növbədə kollegiya apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarında cinayətə görə müəyyən edilmiş cəzadan daha yüngül cəzanın təyin edilməsi institutunun tətbiq edilməsi üzrə məhkəmənin mövqeyinin kifayət qədər əsaslandırılmadığını qeyd edir.

Belə ki, məhkəmə bu məsələ üzrə mövqeyini cəzanı yüngülləşdirən halları (təqsirkarın himayəsində bir azyaşlı uşağın olması, cinayətin törədilməsindən bilavasitə sonra zərərçəkmiş şəxsə tibbi yardımın göstərilməsi, cinayət nəticəsində dəymiş maddi zərərin könüllü olaraq ödənilməsi, zərərçəkmiş şəxslə razılıq əldə edərək onunla barışması) sadalamaqla və onların məcmusunu müstəsna hallar kimi qiymətləndirdiyini qeyd etməklə ifadə etmişdir.

Bu səbəbdən aydın deyil, məsələ, məhkəmə təqsirkarın himayəsində bir azyaşlı uşağın olması ilə xuliqanlıq motivi ilə törədilmiş sağlamlığa ağır zərər vurma cinayətinin ictimai təhlükəlilik dərəcəsini nə cür əlaqələndirmiş, bu və digər halların müstəsnalığını nədə görmüşdür. Məhkəmə kollegiyası onu qəbul edir ki, müəyyən hallar o qədər aydın və birmənalı ola bilər ki, onların cinayətin ictimai təhlükəliliyi ilə əlaqəsini göstərmək üçün geniş əsaslandırma tələb olunmasın, amma hər bir halda məhkəmə həmin halların cinayətin ictimai təhlükəliliyini məhz əhəmiyyətli dərəcədə azaltmış, yəni bunu müəyyən etdiyini qərarında qeyd etməlidir ki, sözügedən halların müstəsnalığı

barədə məhkəmə qənaəti əsaslı nəticə kimi görsənsin və qəbul edilsin. Mübahisələndirilən qərarda isə cəzanı yüngülləşdirən halların cinayətin ictimai təhlükəliliyini əhəmiyyətli dərəcədə aşağı salması nəinki əsaslandırılmamış, bunun müəyyən edildiyinə istinad belə olunmamışdır.

İş üzrə müəyyən edilmiş cinayətlərin təhlükəli residivi halının nəzərə alınmaması ilə bağlı apellyasiya məhkəməsinin mövqeyi isə əsaslandırılmamış olmaqla yanaşı, həm də ziddiyyətlidir.

Belə ki, apellyasiya məhkəməsi qərarında xüsusi olaraq qeyd etmişdir ki, baxılan işdə cəzanı yüngülləşdirən hallarla yanaşı “cinayətlərin təhlükəli residivi cəzanı ağırlaşdıran hal kimi nəzərə alınmalıdır”.

“Cinayətlərin təhlükəli residivi müəyyən edilir” ifadəsindən fərqli olaraq, qərarında işlədilən “cinayətlərin təhlükəli residivi cəzanı ağırlaşdıran hal kimi nəzərə alınmalıdır” formuləsi onun cəzanın ağırlaşdırılmasına təsir göstərən hal olaraq diqqətə alınmasını, həmin haldan törəyən hüquqi nəticələrin, o cümlədən cinayət cəzasının Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 65.2-ci maddəsinin tələbləri gözlənilməklə - CM-in Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsində müəyyən edilmiş daha ciddi cəza növünün son həddinin üçdə ikisindən az olmamaq şərti ilə təyin edilməsini ehtiva edir.

Lakin, apellyasiya məhkəməsi cinayətlərin təhlükəli residivinin cəzanı ağırlaşdıran hal kimi nəzərə alınması olmasına dair qənaətinin ziddinə olaraq, bunu faktiki olaraq nəzərə almamış və E.Nağıyevə təqsirli bilindiyi CM-in 126.2.4-cü maddəsi ilə sanksiyada nəzərdə tutulmuş azadlıqdan məhrum etmə cəzasının son həddinin dördü üçü həcmində (və ya ondan artıq) yox, 6 il müddətinə olmaqla sanksiyanın aşağı həddində cəza təyin etmişdir.

Bu zaman məhkəmənin qərarın təsviri-əsaslandırıcı hissəsində mövqeyini Cinayət Məcəlləsinin 65.3-cü maddəsinə istinad etməklə əsaslandırılmaması həmin ziddiyyəti daha da qabardan amil rolunu oynamış və məhkəmənin hansı hüquqi əsasa görə E.Nağıyevə CM-in 126.2.4-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş azadlıqdan məhrum etmə

cəzasının aşağı həddində cəza təyin etməsi aydın olmayaraq qalmışdır.

Apellyasiya məhkəməsinin qərarın nəticə hissəsində Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 62-ci maddəsinin deyil, 62.2-ci maddəsinin tətbiq edilməsinə dair müddəanı əks etdirməsidə kollegiya tərəfindən cinayət-hüquq normasının düzgün olmayaraq tətbiq edilməsi kimi səciyyələndirilir. Bu zaman məhkəmə kollegiyası yuxarıda şərh etdiyi CM-in 62.2-ci maddəsinin 62.1-ci maddəyə münasibətdə köməkçi xarakter daşmasına və şərh edilən institutun müəyyən aspektini tənzimləməklə onu tamamilə əhatə etməməsi barədə mövqeyinə əsaslanır.

Məhkəmə kollegiyası təsvir olunan pozuntulardan cinayətlərin təhlükəli resdivinin cəzanı ağırlaşdıran hal olaraq nəzərə alındığı halda cinayət cəzasının CM-in 65.2-ci maddəsinin tələbi nəzərə alınmadan təyin edilməsini və beləliklə məhkəmənin cinayətə görə müəyyən edilmiş cəzadan daha yüngül cəzanın təyin edilməsi institutunun tətbiqində

ziddiyyətli mövqe nümayiş etdirməsini, eləcə də bu institutun tətbiqi ilə bağlı (cəzanı yüngülləşdirən halların müstəsna hallar olaraq qiymətləndirilməsi mövzusunda) qərarını lazımlıca əsaslandırılmaması apellyasiya məhkəməsinin məsuliyyəti ağırlaşdıran və yüngülləşdirən halları düzgün nəzərə almadan cəza təyin etməsi kimi qiymətləndirir.

Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 416.0.21-ci maddəsi isə həmin halı məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsinə (dəyişdirilməsinə) əsas verən hal kimi göstərir.”

Odur ki, dövlət ittihamçısının kassasiya protesti əsaslı hesab edilmiş və yuxarıda göstərilənlərə əsaslanan məhkəmə kollegiyası Azərbaycan Respublikası CPM-in 419.10.2-ci maddəsinə rəhbər tutub kassasiya protesti təmin etmiş, E.Ə.Nağıyevin barəsində olan Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 10 avqust 2011-ci il tarixli qərarını ləğv edərək, iş yeni apellyasiya baxışına təyin etmişdir.

Beynəlxalq müqavilələrdə nəzərdə tutulmuş prinsiplərə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının hüdudlarından kənarında cinayət törətmiş şəxs xarici dövlətin razılığı olmadan həmin dövlətin hüquq mühafizə orqanları tərəfindən ona elan olunmuş ittihamdan daha ağır ittihama görə təqsirli bilinə və məhkum edilə bilməz

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 23 sentyabr 2011-ci il tarixli hökmü ilə Sadıxov Ağa Seyidməmməd oğlu Azərbaycan Respublikası CM-in 181.3.2 və 181.3.3-cü maddələri ilə təqsirli bilinərək, əmlakı müsadirə olunmamaqla, cəzasını ciddi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməklə və cəzasının əvvəli 05 avqust 2010-cu il tarixdən hesablanmaqla 14 (on dörd) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş, həmin Məcəllənin 29, 120.2.1 və 29, 120.2.11-ci maddələri ona elan edilmiş ittihamdan xaric edilmişdir.

A.S.Sadıxov ona görə təqsirli bilinib məhkum edilmişdir ki, o, Rusiya Federasiyasının ərazisində olarkən başqa şəxslə cinayət əlaqəsinə girərək qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs halında özgənin həyat və sağlamlığı üçün təhlükəli zorakılıqla basqın

edib onun külli miqdarda əmlakını ələ keçirmək məqsədi ilə 19 yanvar 2010-cu il tarixdə, saat 18:50 radələrində «Audi A-6» markalı, R 257 AT 199 RUS dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobildə Moskva şəhəri, Otkritoye şosse, 15 ünvanındakı «Meyvə-tərəvəz» bazasının 14 sayılı anbarında yerləşən «Dilayt» MMC-nin ofisinə gələrək həmin müəssisənin direktoru M.Q.Qarayevə silah və ya silah qismində istifadə edilən əşyaları tətbiq edəcəkləri ilə hədələməklə basqın edib ondan manatın məzənnəsi ilə 271000 (iki yüz yetmiş bir min) manat təşkil edən 10 000 000 (on milyon) rus rublu məbləğində pul tələb etmiş, sonuncu isə onlara müqavimət göstərüb öz otağından çıxmağa cəhd edərkən A.S.Sadıxov silah qismində istifadə etdiyi tapançadan atəş açaraq M.Qarayevin sağlamlığının qısa müddətə

pozulmasına səbəb olan qarının ön divarının qançırları, sağ qabırğaaltı nahiyədə qarın boşluğuna keçən, nazik bağırsağın dəlib keçən yaraları, köndələn-çənbər bağırsağın dəlib keçən yarası və qarın boşluğuna qansızma ilə müşayiət edilən, sağlamlıq üçün təhlükəli olan ağır zərər yetirmişdir.

Məhkəmənin həmin hökmündən məhkumun müdafiəçisi tərəfindən apellyasiya şikayəti, dövlət ittihamçısı tərəfindən apellyasiya protesti verilmiş, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin cinayət kollegiyasının 06 dekabr 2011-ci il tarixli qərarı ilə apellyasiya şikayəti və apellyasiya protesti təmin edilməmiş, hökm isə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Apellyasiya instansiya məhkəməsinin apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarından dövlət ittihamçısı tərəfindən verilmiş kassasiya protestində həmin qərarın qərarın ləğv edilməsi və cinayət işinin apellyasiya instansiya məhkəməsində yenidən baxılmasının təyin edilməsi xahiş olunmuşdur.

Protest onunla əsaslandırılmışdır ki, Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsi hökmündə A.S.Sadıxova elan edilmiş ittihamın həcmindən CM-nin 29, 120.2.1 və 29, 120.2.11-ci maddələri ilə nəzərdə tutulan hissəni yalnız o əsasla xaric etmişdir ki, istintaq orqanı tərəfindən A.S.Sadıxovun əməllərinin CM-nin 181.3.2 və 181.3.3-cü maddələrindən həmin Məcəllənin 29, 120.2.1, 29, 120.2.11, 181.3.2 və 181.3.3-ci maddələrinə tövsif edilməsi üçün Azərbaycan Respublikası CPM-nin 498-ci maddəsinə və MDB-nin "Mülki ailə və cinayət işləri üzrə hüquqi yardım və hüquqi münasibətlər" haqqında konvensiyasına əsasən müvafiq "razılıq alınmamışdır", A.S.Sadıxovun və digərlərinin hərəkətlərində Rusiya Federasiyası CM-nin 30-cu maddəsinin 3-cü və 105-ci maddəsinin 2-ci hissəsinin «j,z» bəndlərinin (Azərbaycan Respublikası CM-nin 29,120.2.1 və 29,120.2.11-ci maddələri) əlamətlərinin olmaması ilə bağlı əməllərinin Rusiya Federasiyası CM-nin 162-ci maddəsinin 4-cü hissəsinin «b,v» bəndləri ilə (xüsusilə külli miqdarda əmlakı ələ keçirmək məqsədi ilə zərər çəkmiş şəxsin sağlamlığına ağır zərər vurmaqla törədilmiş quldurluq) "tövsif edilməsi" barədə Rusiya Federasiyası prokurorluğu yanında İstintaq komitəsinin Moskva şəhəri İstintaq

idarəsinin Preobrajensk rayonu üzrə İstintaq şöbəsinin 04 oktyabr 2010-cu il tarixli "ləğv edilməmiş" qərarı mövcud olmuşdur.

Göründüyü kimi, birinci instansiya məhkəməsi tapşırıq üzrə "cinayət təqibinin həyata keçirilməsi" üzrə hüquqi yardım münasibətlərinə həmin hüquqi yardımı tənzimləyən beynəlxalq və milli hüquq normaları əvəzinə "şəxsin verilməsi"ni tənzimləyən ümum məlum normaları tətbiq etmişdir. Bu baxımdan müvafiq məhkəmə Azərbaycan Respublikası CPM-nin cinayət təqibinin həyata keçirilməsi adlı 502 və 503.3-cü maddələrinə və Minsk konvensiyasının 72-80-ci maddələrinə deyil, Azərbaycan Respublikası CPM-nin 498-ci maddəsinə və müvafiq konvensiyalarının maddəsinə göstərmədiyi qeyri-müəyyən maddəsinə istinad etməkdə haqlı olmamış, aidiyyəti olmayan müddəalar əsasında təqsirləndirilən şəxsin barəsində ittihamı hissəvi xaric etmişdir

Həmçinin, diqqət yetirilməmişdir ki, başlanılmış cinayət işinin Azərbaycan Respublikasına göndərildiyi 26.11.2010-cu il tarixli "Cinayət təqibinin həyata keçirilməsi haqqında" Tapşırıqda A.S.Sadıxovun barəsində cinayət işinin Minsk Konvensiyasının 72, 73, 80-ci maddələrinə və Rusiya Federasiyası CPM-nin 458-ci maddəsinə əsasən göndərilməsi göstərilmiş, cinayət təqibinin Azərbaycan Respublikasında Azərbaycan Respublikasının "öz qanunvericiliyi" əsasında həyata keçirilməsi xahiş olunmuşdur.

Bütün qeyd olunanlar, məhkəmə tərəfindən qanun və konvensiyanın düzgün tətbiq olunmadığını və konvensiyanın tələbinin birbaşa pozulduğunu göstərir.

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin hökmündə A.S.Sadıxovun əməlinin "tövsif edilməsi" barədə Rusiya Federasiyası istintaq orqanının 04 oktyabr 2010-cu il tarixli qərarının ləğv edilməmiş olmasını göstərməsi və CPM-nin 39.1.7-ci maddəsinə istinad etməsi isə ümumiyyətlə anlaşılmaz və qanunsuzdur. (məhkəmə yanlışlıqla həmin qərarı müvafiq hissədə xitam vermə barədə qərar kimi adlandırır, hansı ki, Moskva şəhəri Preobrajensk rayonları arasındakı prokurorunun A.S.Sadıxovun və digərlərinin hərəkətlərində Rusiya Federasiyası CM-nin 30-cu maddəsinin

3-cü və 105-ci maddəsinin 2-ci hissəsinin «j,z» bəndlərinin (tərəfindən qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs tərəfindən tamah məqsədi ilə və ya quldurluqla əlaqədar qəsdən adam öldürməyə cəhd) əlamətlərinin olması barədə qərar çıxarmış və cinayət işini Moskva şəhəri Metroqorodok rayonu DİŞ yanında İB-dən götürərək aidiyyəti üzrə göndərmiş, Rusiya Federasiyası prokurorluğu yanında İstintaq komitəsinin Moskva şəhəri İstintaq idarəsinin Preobrajensk rayonu üzrə İstintaq şöbəsinin müstəntiqi əməllərin Rusiya Federasiyası CM-nin 162-ci maddəsinin 4-cü hissəsinin «b,v» bəndləri ilə (xüsusilə külli miqdarda əmlakı ələ keçirmək məqsədi ilə zərər çəkmiş şəxsin sağlamlığına ağır zərər vurmaqla törədilmiş quldurluq) "tövsif edilməsi" barədə 04 oktyabr 2010-cu il tarixli qərarı ilə cinayət işi geri qaytarılmışdır.

Göründüyü kimi, A.A.Sadıxovun cinayət təqibinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikasının səlahiyyətli orqanlarına daxil olmuş cinayət işinin ibtidai araşdırması zamanı onun barəsində cinayət təqibi Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinə müvafiq və ona uyğun olaraq aparılmışdır.

Birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən CPM-nin 39.1.17-ci maddəsinə istinad edərək 225-ci maddənin göstərişinin nəzərə alınmaması barədə apellyasiya protestinin dəlilinə apellyasiya instansiya məhkəməsi tərəfindən bu hissədə ümumiyyətlə qiymət verilməmişdir.

Qeyd olunanlar, habelə ballistik ekspertiza ilə istifadə edilmiş tapançanın əldə düzəltmə üsulla hazırlanmasının (6 P42 və ya İJ-79 qaz tapançaları ehtimalı üzrə) müəyyən edilməsi, M.Qarayevə yetirilmiş yaranın cərrahi işlənməsi zamanı güllə ilə yanaşı yaradan kənar cisim 3,5 sm uzunluqda "açıq metal"dan məftil çıxarılması və s. A.S.Sadıxovun əməlinin haqlı olaraq CM-nin 29, 120.2.1, 29,120.2.11, 181.3.2 və 181.3.3-cü maddələri ilə tövsif edildiyini göstərir.

Lakin, qeyd olunduğu kimi, hökmdə yalnız yuxarıda sadalanan beynəlxalq normalara səthi istinad edilib düzgün tətbiq olunmamaqla CM-nin 29, 120.2.1, 29,120.2.11-ci maddələrinə aid hissədə

tövsifün düzgünlüyünə ümumiyyətlə qiymət verilməkdən əsassız olaraq imtina edilmişdir.

Beləliklə, Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsi hökmündə aidiyyəti olmayan beynəlxalq konvensiyanın və cinayət-prosessual qanunvericiliyinin normaları tətbiq etmiş, tətbiq olunmalı olan beynəlxalq konvensiyanı və qanun normasını tətbiq etməmiş, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilənin və Cinayət-Prosessual Məcəllənin tələblərini kobud şəkildə pozmuş, şəxsi natamam ittiham hökmü ilə qəsdən adam öldürməyə cəhd cinayət əməlinə görə cinayət məsuliyyətindən kənar qoymuşdur.

Məhkumun müdafiəçisi tərəfindən verilmiş kassasiya şikayətində hər iki instansiya məhkəməsinin yekun qərarlarının ləğv edilməsi ilə məhkum Ağa Sadıxovun barəsindəki cinayət təqibinə xitam verilməsi, məhkəmə onun əməlinə hər hansı bir cinayətin tərkibi olması qənaətinə gəldiyi təqdirdə isə, onun barəsindəki yüngülləşdirici halların nəzərə alınması ilə cəzasının yüngülləşdirilməsi xahiş olunmuşdur.

İş kassasiya instansiya məhkəməsində baxılan zaman məhkum A.S.Sadıxov cəza çəkdiyi Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi Penitensiar Xidmətinin 11 sayılı Cəzaçəkmə Müəssisəsindən ərizə ilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinə müraciət edərək müdafiəçisi tərəfindən verilmiş kassasiya şikayətini geri götürdüyünü bildirmişdir.

Məhkəmə kollegiyası kassasiya protestinin dəlillərini iş materialları ilə əlaqəli şəkildə araşdırıb, verilmiş kassasiya protestinin təmin edilməsi barədə dövlət ittihamçısının və zərərçəkmiş şəxsin nümayəndəsi N.Əzizovun çıxışlarını dinləyərək hesab etmişdir ki, məhkum A.Sadıxovun müdafiəçisi tərəfindən verilmiş kassasiya şikayəti məhkum özü tərəfindən geri götürdüyündən həmin şikayət baxılmadan geri qaytarılmalı, dövlət ittihamçısı tərəfindən verilmiş kassasiya protesti isə təmin edilməməlidir.

Azərbaycan Respublikası CPM-in 414.1-ci maddəsinə əsasən kassasiya şikayəti və kassasiya protesti kassasiya instansiya məhkəməsində baxılanadək kassasiya şikayətini və ya kassasiya protestini vermiş şəxs onu geri

götürmək, dəyişdirmək və ya əlavələr etmək, habelə cinayət prosesinin digər iştirakçılarının kassasiya şikayətinə, yaxud kassasiya protestinə öz etirazlarını bildirmək hüququna malikdir. Eləcə də həmin məcəllənin 414.5-ci maddəsinə əsasən məhkum və ya bəraət almış şəxs öz müdafiəçisinin vermiş olduğu kassasiya şikayətini geri götürmək hüququna malikdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət kollegiyası cinayət prosessual qanunvericiliyinin qeyd edilən tələbini və məhkum A.Sadıxovun kassasiya şikayətinin geri götürülməsi barədə ərizəsini nəzərə alaraq belə nəticəyə gəlmişdir ki, məhkum A.Sadıxov barəsində Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin cinayət kollegiyasının 06 dekabr 2011-ci il tarixli qərarından verilmiş kassasiya şikayəti baxışdan çıxarımlaqla geri qaytarılmalıdır.

Kassasiya protestinin dəlilləri ilə bağlı məhkəmə kollegiyası ilk növbədə qeyd etmişdir ki, Azərbaycan Respublikası CPM-in 419.1-ci maddəsinə əsasən kassasiya instansiyası məhkəməsi kassasiya şikayətinə və ya kassasiya protestinə mahiyyəti üzrə baxaraq, yalnız hüquqi məsələlər üzrə cinayət qanununun və bu Məcəllənin normalarının tətbiqinin düzgünlüyünü yoxlayır.

Qeyd olunan maddədən görüldüyü kimi sübutların mahiyyəti üzrə araşdırılması, mötəbərliyi, kifayətliliyi, cinayət faktının müəyyən edilməsi kimi məsələlərin həlli qanunla kassasiya instansiyası məhkəməsinin deyil, birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin səlahiyyətlərinə aid edilmişdir.

Bundan başqa, kassasiya instansiyası məhkəməsi birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrindən fərqli olaraq hər hansı bir faktın baş verib-verməməsini müəyyən etmir və yalnız həmin məhkəmələr tərəfindən müəyyən edilmiş hallara əsasən cinayət və cinayət-prosessual qanunvericiliyinin düzgün tətbiq edilib-edilməməsi məsələsini yoxlayır.

Cinayət işinin materiallarından görünür ki, A.Sadıxovun barəsində olan cinayət işi üzrə Moskva şəhəri, Metroqorodsk rayonu üzrə DİŞ yanında İB-nin müstəntiqi 20 yanvar 2010-cu il tarixdə Rusiya Federasiyası CM-in 111-ci maddəsinin 3-cü hissəsinin “a” bəndi ilə cinayət işi başlamış, ibtidai araşdırma

aparılarkən istintaqın ilkin mərhələsində toplanmış sübutlara əsasən sonuncunun Rusiya Federasiyası Cinayət Məcəlləsinin 111-ci maddəsinin 3-cü hissəsinin “a” bəndi ilə təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilməsi haqqında qərar qəbul edilsə də, 04 oktyabr 2010-cu il tarixli Rusiya Federasiyası prokurorluğu yanında İstintaq Komitəsinin Moskva şəhəri üzrə İstintaq İdarəsinin Preobrajensk rayonu üzrə İŞ-in müstəntiqinin qərarı ilə onun əməlləri həmin Məcəllənin 162-ci maddəsinin 4-cü hissəsinin “b” və “v” bəndlərinə tövsif edilmişdir.

Rusiya Federasiyası CM-in 111-ci maddəsinin 3-cü hissəsinin “a” bəndi ilə işin istintaqını aparan Rusiya Federasiyasının daxili işlər orqanlarından işin aidiyyatı üzrə alınaraq prokurorluq orqanlarına verilməsi barədə Moskva şəhəri Priobrajensk rayonlararası prokurorunun müavininin 27 sentyabr 2010-cu il tarixli qərarından görünür ki, A.Sadıxovun əməlində RF CM-in 30-cu maddəsinin 3-cü hissəsi və 105-ci maddəsinin 2-ci hissəsinin “j” z” bəndlərində nəzərdə tutulmuş cinayətlərin əlamətlərinin olması səbəbindən işin aidiyyatı dəyişdirilərək prokurorluq orqanlarına verilmişdir. Lakin işin istintaqını davam etdirən prokurorluq A.Sadıxovun əməlində həmin cinayətlərin olmaması qənaətinə gələrək əməlini RF CM-in 162-ci maddəsinin 4-cü hissəsinin “b” və “v” bəndlərinə tövsif etməklə faktiki olaraq həmin maddələrlə cinayət təqibindən imtina etmişdir.

Həmin qərarın əsaslandırıcı hissəsində göstərilir ki, Sadıxovun və qeyrilərinin zərərçəkmiş şəxsi öldürməyə real imkanları olmuşdur. Yəni onların hərəkətləri Qarayevi öldürməyə yox, xüsusilə külli miqdarda əmlakını ələ keçirmək məqsədilə onun sağlamlığına zərər vurmağa yönəldilmişdir.

Göstərilən qərarla A.Sadıxovun əməlinə hüquqi qiymət verildiyindən və qeyd olunan qərar bu gün də qüvvədə olduğundan məhkəmələrin həmin qərarı Azərbaycan Respublikası CPM-in 65-ci maddəsinə əsasən preyardisial əhəmiyyətli qərar kimi nəzərə almasını məhkəmə kollegiyası əsaslı saymışdır.

04 oktyabr 2010-cu il tarixli qərarlarda əks olunmuş nəticəyə gələrəkən Rusiya Federasiyasının hüquq-mühafizə orqanları

cinayət işi üzrə orada aparılan istintaq zamanı toplanmış sübutlara əsaslanmış, cinayət işi Azərbaycan Respublikasına göndərildikdən sonra isə A.Sadıxovun törətdiyi cinayətin halları ilə əlaqədar, o cümlədən, həmin cinayətin obyektiv və subyektiv cəhətlərini özündə əks etdirən hər hansı bir əlavə sübut əldə edilməmişdir.

Bu baxımdan, məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, əgər A.Sadıxov Rusiya Federasiyası ərazisində törətmiş olduğu cinayətə görə həmin dövlətin səlahiyyətli orqanları tərəfindən ekstradisiya olunması üçün sorğuya əsasən Azərbaycan Respublikası onun ekstradisiyasına razılıq versə idi, təqsirləndirilən şəxs yalnız həmin sorğuda göstərilən cinayətə görə, yəni Rusiya Federasiyasının CM-in 162-ci maddəsinin 4-cü hissəsinin “b” və “v” bəndləri ilə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilib məhkum oluna bilərdi. Belə olan halda, A.Sadıxovun Azərbaycan Respublikasının razılığı olmadan daha ağır cinayətlərə görə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi yol verilməz olardı.

Bundan başqa, iş materiallarından görünür ki, Rusiya Federasiyası A.Sadıxov barəsində olan cinayət işini “Mülki ailə və cinayət işləri üzrə hüquqi yardım və hüquqi münasibətlər haqqında” Minsk Konvensiyasının müddəalarına uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasına göndərmişdir ki, həmin konvensiyanın 75-ci maddəsinə görə razılığa gələn tərəfə cinayət təqibinin həyata keçirilməsi haqqında tapşırıq göndərilmişdirsə onda cinayət işi razılığa gələn tərəfin səlahiyyətli orqanı tərəfindən açıla bilməz, başlanmış iş isə xitam olunmalıdır.

Məhkəmə kollegiyasının fikrincə, bu o, deməkdir ki, razılıq verən dövlətin hüquq mühafizə orqanları və məhkəmələri razılıq edilən dövlətin razılığı olmadan həmin sorğuda göstərilən ittihamın həcmindən kənara çıxa bilmədiklərindən şəxs təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb etmə haqqında qərarda göstərilən ittihamdan daha ağır, yaxud da qərarda göstərilməyən cinayətə görə ittiham və məhkum oluna bilməz.

Məhkəmə kollegiyasının bu nəticəsi iki tərəfli və çox tərəfli beynəlxalq müqavilələrdə,

o cümlədən Azərbaycan Respublikası və Rusiya Federasiyasının qoşulduqları MDB dövlətləri arasında bağlanmış «Mülki, ailə və cinayət işləri üzrə hüquqi yardım və hüquqi münasibətlər haqqında» 22 yanvar 1993-cü il tarixli Minsk Konvensiyasının 66-cı maddəsində təsbit edilmiş «konkretlik», yaxud «xüsusiyyət» («speciality») prinsipinə əsaslanır.

Cinayət işləri üzrə dövlətlər arasında yaranan hüquqi münasibətləri tənzimləyən və beynəlxalq hüququn prinsiplərindən biri olan bu prinsipə görə, sorğu edilən şəxs ekstradisiya olunduqdan sonra sorğu edən dövlətin ərazisində sorğu verilən dövlətin razılığı olmadan sorğuda göstərilməyən başqa cinayətə görə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilə və ya üçüncü dövlətə verilə bilməz.

Məhkəmə kollegiyası hesab edir ki, qeyd olunan prinsipə nəinki sorğu edən dövlətin ərazisində cinayət törətmiş şəxsin ekstradisiyasından sonra, həm də başqa cinayətlərdə təqsirli olması müəyyən olunmayan barəsindəki cinayət təqibi sorğu edilən dövlətin ərazisində davam etdirildikdə də əməl olunmalıdır.

Lakin, Azərbaycan Respublikası ərazisində aparılan ibtidai araşdırma zamanı yuxarıda şərh edilən «konkretlik» prinsipinin mahiyyətinə zidd olaraq A.Sadıxova heç bir əsas olmadan Rusiya Federasiyası hüquq mühafizə orqanları tərəfindən elan olunmuş ittihamdan daha ağır – Azərbaycan Respublikası CM-nin 29,120.2.1-ci və 29,120.2.11-ci maddələri ilə yeni ittiham elan olunmuşdur.

İşin hallarını, Rusiya Federasiyasının hüquq mühafizə orqanları tərəfindən A.Sadıxovun Rusiya Federasiyasının CM-nin 162-cı maddəsinin 4-cü hissəsinin “b” və “v” bəndləri ilə ittiham olunmasını, bu ittiham üzrə cinayət işi Azərbaycan Respublikası hüquq-mühafizə orqanlarının icraatına qəbul edildikdən sonra törədilmiş cinayətin hallarına və cinayətin obyektiv və subyektiv cəhətlərinə dair əlavə sübutların toplanılmamasını, Azərbaycan Respublikası CM-nin 12.1-ci maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının ərazisindən kənarda törədilən cinayətə görə təqsirkar şəxsin həmin Məcəllə əsasında cinayət məsuliyyətinə

cəlb edilməli olduğunu nəzərə alaraq və hesab edərək ki, bir dövlətin ərazisində cinayət törətdiyinə görə təqsirləndirilən şəxsin barəsində cinayət təqibi başqa dövlətin ərazisində davam etdirildiyi hallarda da yuxarıda şərh edilən beynəlxalq hüququn «konkretlik» prinsipinə əməl edilməlidir, məhkəmə kollegiyası A.Sadıxovun Rusiya Federasiyası hüquq mühafizə orqanları tərəfindən elan olunmuş ittihama müvafiq olaraq Azərbaycan Respublikası CM-nin Xüsusi hissəsinin maddəsinə uyğunlaşdırılması barədə aşağı instansiya məhkəmələrinin gəldikləri nəticəni əsaslı hesab etmişdir.

Kassasiya protestində qeyd olunmuşdur ki, beynəlxalq konvensiyaya uyğun olaraq iş istintaqın davam etdirilməsi üçün Azərbaycan Respublikasına verilərək cinayət təqibinin Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinə uyğun şəkildə həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Düzdür, konvensiyada belə bir müddəə öz əksini tapıb. Lakin bu o demək deyil

ki, cinayət təqibini həyata keçirən milli orqan Rusiya Federasiyasının gəldiyi nəticələrdən asılı olmayaraq A.Sadıxovun cinayət əməllərini qiymətləndirərkən cinayət qanununun istənilən normasını tətbiq edə bilərdi. Məhkəmə kollegiyasının fikrincə, konvensiyanın həmin müddəası cinayət təqibinin ölkənin cinayət-prosessual qanunvericiliyinə uyğun aparılmasını ehtiva edir.

Yuxarıda göstərilənləri nəzərə almaqla, kassasiya protestinin dəlillərini və cinayət işinin materiallarını tədqiq etməklə, kassasiya instansiyası məhkəməsinin məhkəmə kollegiyası tərəfindən qəbul edilmiş qərara əsasən, kassasiya protestinin təmin edilməsi üçün hər hansı bir qanuni əsas müəyyən edilmədiyindən və buna görə də Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin cinayət kollegiyasının 06 dekabr 2011-ci il tarixli qərarı qanuni və əsaslı olduğundan protest təmin edilməmiş, həmin qərar isə dəyişiklik edilmədən saxlanılmışdır.

Azərbaycan Respublikası CPM-in 146.1-ci maddəsinə əsasən cinayət təqibi üzrə toplanmış sübutların kifayət etməsi dedikdə, müəyyən edilməli hallar üzrə mümkün sübutların elə bir həcmi nəzərdə tutulur ki, onlar sübut etmə predmetinin müəyyən edilməsi üçün mötəbər və yekun nəticəyə gəlməyə imkan versin

Bakı şəhəri Səbail rayon Məhkəməsinin 06 iyun 2011-ci il tarixli hökmü ilə S.S.Bağirov, İ.C.Camiyev və S.Z.Abdullayev, hər birisi Azərbaycan Respublikası CM-in 225.2-ci maddəsi ilə təqsirli bilinərək S.Abdullayev cəzasını məntəqə tipli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməklə 5 il, S.Bağirov və İ.Camiyev isə cəzalarını məntəqə tipli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməklə ayırı-ayrılıqda 4 il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişlər.

Məhkəmənin hökmü ilə S.Bağirov təqsirli bilinmişdir ona görə ki, o, Bakı şəhəri, M.Səfi küçəsi, ev 12, mənzil 7-in sahibi kimi üzərinə yanğın təhlükəsizliyi qaydalarına riayət edilməsi vəzifəsi qoyulmuş şəxs olduğu halda “Azərbaycan Respublikasında yanğın təhlükəsizliyi qaydalarının” 7.8-ci, “Qaz təsərrüfatında təhlükəsizlik qaydaları”nın 3.87, 3.95, 1.13-cü, “Abonent kitabçasında” olan

“Qaz cihazlarından istifadə qaydalarının” 7, 11-ci bəndlərini kobud şəkildə pozaraq, ona məxsus mənzildə qaz cihazlarının quraşdırılması və istismarının müvafiq qaydalarına cavab verməsini təmin etməmiş, qaz plitəsini asbest-fanerlə, yaxud qalınlığı 3 mm olan asbest təbəqənin üzərinə dəmir təbəqəsi çəkməklə izolyasiya edilməyən, malalanmayan taxta divara yaxın məsafədə quraşdırılmasının və istismarının qarşısını almamışdır. Bu səbəbdən də 27 mart 2010-cu il tarixdə saat 22:00 radələrində ona məxsus 7 sayılı mənzilin 1-ci mərtəbəsində nəzarətsiz qalmış dörd gözlü qaz plitəsinin yandırılmış iki gözünün termiki təsirindən plitəyə bilavasitə yaxın əşyaların və ya materialların alışmasından yanğın baş vermiş, yanğın yüksələn xətt üzrə inkişaf edərək binadakı 5 mənzilin hamısını F.Ağayevə məxsus 8 sayılı, V.Ağayeva məxsus 8a sayılı, Ə.Hacinskayaya

məxsus 12 və A.Əhmədova məxsus 13 sayılı mənzilləri tam əhatə etmişdir. Hadisə zamanı 13 sayılı mənzildə yaşayan A.Əhmədov bədən səthinin 80-90%-i əhatə edən III-IV dərəcəli, onun həyat yoldaşı E.Axundova bədən səthinin 60-70%-i əhatə edən III-IV dərəcəli yanğın xəsarətləri alaraq ölmüş, 7, 8, 8a, 12 və 13 sayılı mənzillər içərisindəki əşyalarla birlikdə yanmış, F.Ağayevə, V.Ağayevə, İ.Əkbərovaya, Ə.Hacinskayaya, K.Hacinskiyə, X.Hacinskiyə, N.Bağiyevə maddi ziyan dəymişdir.

S.Abdullayev ona görə təqsirli bilinib məhkum edilmişdir ki, o, S.Bağirova məxsus Bakı şəhəri, M.Səfi küçəsi, ev 12, mənzil 7-in sakini kimi üzərinə yanğın təhlükəsizliyi qaydalarına riayət edilməsi vəzifəsi qoyulmuş şəxs olduğu halda “Azərbaycan Respublikasında yanğın təhlükəsizliyi qaydalarının” 7.8-ci, “Qaz təsərrüfatında təhlükəsizlik qaydaları”nın 9.225-ci, “Fərdi qarajlar, mehmanxana, yaşayış evləri və inzibati binalar üçün yanğın təhlükəsizliyi qaydalarının 1.2, 2.4.23.3, 2.4.23-cü, “Abonent kitabçasında” olan “Qaz cihazlarından istifadə qaydalarının” 4, 6, 11-ci bəndlərinin tələblərini kobud şəkildə pozaraq, yaşadığı mənzildə qaz cihazlarının istismarının müvafiq qaydalarının tələblərinə cavab verməsini təmin etməmiş, aramsız işləməyə hesablanmamış və bunun üçün müvafiq avtomatı olmayan 4 gözlü qaz plitəsinin 2 gözünü yanar vəziyyətdə nəzarətsiz qoymuş təhlükəsizlik qaydalarına zidd olaraq qaz sobasının yaxınlığında pal-paltarın qurudulmasına yol vermişdir. Bu səbəbdən də 27 mart 2010-cu il tarixdə saat 22:00 radələrində onun yaşadığı Bakı şəhəri, M.Səfi küçəsi, 12 sayılı evin, 7 sayılı mənzilin 1-ci mərtəbəsində yerləşən mətbəxdə nəzarətsiz qalmış dörd gözlü qaz plitəsinin yandırılmış iki gözünün termiki təsirindən plitəyə bilavasitə yaxın əşyaların və ya materialların alışmasından yanğın baş vermiş, yanğın yüksələn xətt üzrə inkişaf edərək binadakı 5 mənzilin hamısını S.Bağirova məxsus 7 sayılı, F.Ağayevə məxsus 8 sayılı, V.Ağayeva məxsus 8a sayılı, Ə.Hacinskayaya məxsus 12 və A.Əhmədova məxsus 13 sayılı mənzilləri tam əhatə etmişdir. Hadisə zamanı 13 sayılı mənzildə yaşayan A.Əhmədov bədən səthinin 80-90%-i əhatə edən III-IV dərəcəli, onun həyat

yoldaşı E.Axundova bədən səthinin 60-70%-i əhatə edən III-IV dərəcəli yanğın xəsarətləri alaraq ölmüş, 7, 8, 8a, 12 və 13 sayılı mənzillər içərisindəki əşyalarla birlikdə yanmış, S.Bağirova, F.Ağayevə, V.Ağayevə, İ.Əkbərovaya, Ə.Hacinskayaya, K.Hacinskiyə, X.Hacinskiyə, N.Bağiyevə isə maddi ziyan dəymişdir.

İ.Camiyev təqsirli bilinib məhkum olunmuşdur ona görə ki, o, Səbail rayon Qaz İstismar Sahəsində nəzarətçi-çilingər işləyən zaman üzərinə yanğın təhlükəsizliyi qaydalarına riayət edilməsi vəzifəsi qoyulmuş şəxs kimi “Azərbaycan Respublikasında yanğın təhlükəsizliyi qaydalarının” 7.8-ci, “Qaz təsərrüfatında təhlükəsizlik qaydaları”nın 3.87, 3.95-ci, “Yaşayış evlərində və ictimai binalarda daxili qaz avadanlığına texniki baxış və xidmətin aparılması üzrə təlimat”ın 1.7, 1.8, 1.11, 3.1, 3.2 və 3.5-ci bəndlərinin, “Nəzarətçi (əhali) peşəsi üzrə əmək funksiyalarının” tələblərini kobud şəkildə pozaraq, nəzarət etdiyi sahəyə daxil olan Bakı şəhəri, M.Səfi küçəsi, 12 sayılı evin S.Bağirova məxsus, S.Abdullayevin müvəqqəti yaşadığı 7 sayılı mənzilinin birinci mərtəbəsində qaz cihazlarının quraşdırılması və istismarının müvafiq qaydalarının tələblərinə cavab verməsini təmin etməmiş, əmək funksiyalarına uyğun olaraq şəxsi cavabdehlik daşdığı texniki baxış və xidmət işlərini layiqincə yerinə yetirməmiş, qaz plitəsinə asbest-fanerlə, yaxud qalınlığı 3 mm olan asbest təbəqənin üzərinə dəmir təbəqəsi çəkməklə izolə edilməyən, malalanmayan taxta divara yaxın məsafədə quraşdırılmasının və istismarının qarşısını almamış, qüsurların aşkar edilməsi və ləğvi məqsədi ilə daxili qaz avadanlıqlarına və birləşmələrə baxış keçirməmiş, qaz cihazlarından təhlükəsiz istifadə qaydaları üzrə mənzil sakinlərini təlimatlandırmamışdır. Bu səbəbdən də 27 mart 2010-cu il tarixdə saat 22:00 radələrində həmin ünvanda olan mənzilin 1-ci mərtəbəsində yerləşən mətbəxdə nəzarətsiz qalmış dörd gözlü qaz plitəsinin yandırılmış iki gözünün termiki təsirindən plitəyə bilavasitə yaxın əşyaların və ya materialların alışmasından yanğın baş vermiş, yanğın yüksələn xətt üzrə inkişaf edərək binadakı 5 mənzilin hamısını S.Bağirova məxsus 7 sayılı,

F.Ağayevə məxsus 8 saylı, V.Ağayeva məxsus 8a saylı, Ə.Hacinskayaya məxsus 12 və A.Əhmədova məxsus 13 saylı mənzilləri tam əhatə etmişdir. Hadisə zamanı 13 saylı mənzildə yaşayan A.Əhmədov bədən səthinin 80-90%-i əhatə edən III-IV dərəcəli, onun həyat yoldaşı E.Axundova bədən səthinin 60-70%-i əhatə edən III-IV dərəcəli yanğın xəsarətləri alaraq ölmüş, 7, 8, 8a, 12 və 13 saylı mənzillər içərisindəki əşyalarla birlikdə yanmış, S.Bağirova, F.Ağayevə, V.Ağayevə, İ.Əkbərovaya, Ə.Hacinskayaya, K.Hacinskiyə, X.Hacinskiyə, N.Bağiyevə isə maddi ziyan dəymişdir.

Birinci instansiya məhkəməsinin hökmündən zərərçəkmiş şəxslər və məhkumların müdafiəçiləri tərəfindən apellyasiya şikayətləri verilmiş, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 08 sentyabr 2011-ci il tarixli qərarı ilə həmin şikayətlər təmin edilməmiş, Bakı şəhəri, Səbail rayon məhkəməsinin 06 iyun 2011-ci il tarixli hökmü isə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Bu qərardan S.Bağirovun müdafiəçisi – Abşeron rayon məhkəməsinin vəkili Ə.Hüseynov, S.Abdullayevin müdafiəçisi – 15 saylı hüquq məsləhətxanasının vəkili V.Xasayev və zərərçəkmiş İ.Əkbərovanın nümayəndəsi – fərdi qaydada fəaliyyət göstərən vəkil R.Zülfüqarov kassasiya şikayəti verərək aşağıdakıları xahiş etmişlər:

- müdafiəçilər Ə.Hüseynov və V.Xasayev - Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 08 sentyabr 2011-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsi və S.Bağirovun və S.Abdullayevin əməllərində cinayət tərkibi olmadığına görə cinayət işinin icraatına xitam verilməsi haqqında qərar qəbul olunmasını;

- zərər çəkmiş şəxsin nümayəndəsi R.Zülfüqarov – apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının dəyişdirilməsi, məhkumlar S.Bağirov, S.Abdullayev və İ.Camiyevə Azərbaycan Respublikası CM-in 225.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş yuxarı həddə azadlıqdan məhrum etmə cəzasının təyin edilməsi və həmin qərarın İ.Əkbərovanın mülki iddiasının təmin edilmədiyi hissəsində ləğv edilərək mülki iddianın təmin edilməsi barədə qərar qəbul edilməsini.

Kassasiya instansiya məhkəməsinin məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətlərinin dəlillərini iş materialları ilə əlaqəli şəkildə araşdırıb, onlar tərəfindən verilmiş şikayətlərin təmin edilməsi barədə məhkumların müdafiəçiləri Ə.Hüseynovun, və zərərçəkmiş şəxsin nümayəndəsi R.Zülfüqarovun, kassasiya şikayətlərinin təmin edilməməsi barədə dövlət ittihamçısı E.Baxşəliyevin çıxışlarını dinləyərək hesab etmişdir ki, aşağıdakılara əsasən məhkum S.Bağirovun və S.Abdullayevin müdafiəçiləri tərəfindən verilmiş kassasiya şikayətləri qismən təmin edilməklə apellyasiya instansiya məhkəməsinin qərarı ləğv edilməli, zərərçəkmiş şəxsin nümayəndəsi tərəfindən verilmiş kassasiya şikayəti isə müzakirə edilməməlidir.

Məhkəmə kollegiyası ilk növbədə qeyd etmişdir ki, verilmiş şikayətlərdə apellyasiya instansiya məhkəməsinin qərarı ilə müəyyən edilmiş işin faktiki halları, məhkum edilmiş şəxslərin əməllərinin hüquqi tövsifi, eləcə də mülki iddia məsələsi mübahisələndirilir.

Birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələri işin faktiki hallarını araşdıraraq belə nəticəyə gəlmişlər ki, məhkumların istinad edilən cinayət əməllərini törətmələri hökm və qərarla göstərilən təkzibolunmaz sübutlarla öz təsdiqini tapmışdır. Bununla əlaqədar olaraq məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, cinayət işi üzrə irəli sürülmüş dəlillər məhkəmələr tərəfindən ətraflı araşdırılmamış, habelə bu zaman məhkəmələr cinayət qanunvericiliyinin normalarını düzgün tətbiq etməmişlər.

Belə ki, Azərbaycan Respublikası CM-in 225-ci maddəsinin dispozisiyasına əsasən üzərinə yanğın təhlükəsizliyi qaydalarına riayət edilməsi vəzifəsi qoyulmuş şəxs tərəfindən bu qaydaların pozulması, ehtiyatsızlıqdan zərərçəkmiş şəxsin ölümünə və digər ağır nəticələrə səbəb olduqda cinayət məsuliyyəti yaradır.

Qanunvericiliyin tələbinə əsasən bu cinayətin subyektinə üzərinə yanğın təhlükəsizliyi qaydalarına riayət edilməsi vəzifəsi qoyulmuş şəxsdir. Belə şəxslərə həm vəzifəli şəxslər, məsələn, müəssisə və təşkilatın rəhbərləri, onların yanğın təhlükəsizliyi məsələləri üzrə müavinləri, həm də yanğın təhlükəli işləri icra edən şəxslər, məsələn, elektrik qaynaqçısı, qaz

qaynaqçısı və bu işlərə rəhbərlik edən şəxslər aid edilir.

İş materiallarında olan istehlakçı kimi məhkum S.Bağirovla təchizatçı Mərkəz rayon qaz İstismarı İdarəsi arasında bağlanmış “Təbii qazla təmin edilməsi, ondan istifadə, istismar və ödəniş qaydaları haqqında əhali üçün” 21.12 sayılı müqavilənin məhz məhkum S.Bağirov tərəfindən imzalanması ciddi şübhələr doğurur. Belə ki, həmin müqavilədə olan imza ilə məhkumun şahid, şübhəli şəxs və təqsirləndirilən şəxs kimi imza etdikləri protokollarda olan imzalar biri birindən kəskin surətdə fərqlənir.

Bundan əlavə, həmin müqavilə 20 aprel 2009-cu il tarixdə bağlanılarkən məhkum S.Bağirovun şəxsiyyət vəsiqəsinin seriya nömrəsi AZE 02939595 kimi göstərilmiş, 30 aprel 2011-ci il tarixdə məhkum S.Bağirovun şahid qismində dindirilmə protokolunda isə şəxsiyyət vəsiqəsinin seriya nömrəsi fərqli olaraq AZE 01889023 kimi qeyd edilmişdir.

Bu da onu təsdiq edir ki, mübahisə edilən müqavilə S.Bağirov tərəfindən imzalanmamışdır.

Həmçinin məhkəmələr S.Abdullayevi Azərbaycan Respublikası CM-in 225.2-ci maddəsi ilə təqsirli bilərkən Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyində 16 may 2002-ci il tarixdə qeydə alınmış “Fərdi qarajlar, mehmanxana, yataqxana, yaşayış evləri və inzibati binalar üçün yanğın təhlükəsizliyi” Qaydalarına istinad etmişlər. Həmin qaydalara əsasən müəyyən edilir ki, şəxsi evlərin, qarajların, həyatıyanı tikililərin yanğın təhlükəsizliyinin təmin olunmasında məsuliyyət onların sahiblərinin, yaşayış mənzillərinin yanğın təhlükəsizliyinin təmin olunmasında isə məsuliyyət mənzil sakinlərinin üzərinə düşür.

Məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, belə bir vəzifənin məhkum S.Abdullayevə həvalə edilməsi ilə bağlı iş materiallarında hər hansısa bir dəlil mövcud deyildir. Belə ki, məhkum S.Abdullayev Qaz İstismarı İdarəsi ilə bu səpkidə heç bir müqavilə bağlamamış, onun üzərinə belə bir vəzifənin qoyulması da iş materialları ilə öz təsdiqini tapmır.

Həmçinin məhkəmə kollegiyasının qənaətinə görə, Azərbaycan Respublikası CM-in 225.2-ci maddəsində göstərilən nəticələrə

səbəb olan yanğın təhlükəsizliyi qaydalarını pozmağa görə vətəndaşın təqsirliliyi müəyyən edilərkən baş verən nəticə ilə hərəkət arasında səbəbli əlaqə müəyyənləşdirilməlidir.

Cinayət-hüquqi anlamda zərərli nəticənin cinayət əməli ilə əlaqələndirilməsi üçün kriminal davranış aktının həmin nəticəyə sadəcə şərait yaratması, bu cür şərait yaradan hallardan biri olması kifayət deyil. Cinayət əməli zərərli nəticənin zəruri şərti, yəni birbaşa həmin nəticəni doğuran hal kimi çıxış etməlidir. Əməl özü-özlüyündə zərərli nəticəni doğurmalı, onu labüd etməlidir. Əgər zərərli nəticə bilavasitə əməldən törəmirsə və onun meydana gəlməsi təqsirləndirilən şəxsin iradəsindən asılı olmayan hansısa başqa amillərlə şərtləndirilsə, bu halda əməllə nəticə arasında cinayət qanununun tələb etdiyi zəruri əlaqə qırılır və zərərli nəticə kriminal əməldən törəyən hal kimi çıxış etmir. Bu cür vəziyyətlərdə məhz cinayət əməlinin zərərli nəticəyə səbəb olduğunu söyləmək mümkün deyil.

Azərbaycan Respublikası CM-in 3-cü maddəsinə əsasən yalnız bu Məcəllə ilə nəzərdə tutulmuş cinayət tərkibinin bütün əlamətlərinin mövcud olduğu əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) törədilməsi cinayət məsuliyyəti yaradır.

Beləliklə, gətirilən əsaslar onu göstərir ki, S.Bağirovun hərəkətsizliyində CM-in 225.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan cinayət tərkibinin yaranmasını şərtləndirən zəruri əlamət - hərəkətsizliklə nəticə arasında səbəbli əlaqə mövcud deyildir.

Bundan əlavə, məhkəmə kollegiyası onu da qeyd etmişdir ki, iş üzrə obyektiv həqiqətə nail olmaq üçün keçirilmiş yanğın texniki ekspertizası tərəfindən verilmiş rəylərdə də müəyyən ziddiyyətlər vardır.

05 avqust 2010-cu il tarixli ekspertiza rəyinin nəticə hissəsində göstərilmişdir ki, yanğın nəzarətsiz qalmış dörd gözlü qaz plitəsinin iki gözünün yandırılmış vəziyyətində, onun alovunun təsirindən, plitəyə bilavasitə yanaşı olan hansısa alışqan və ya çətin yanan materialın alışması nəticəsində baş vermişdir. 12 sayılı evin 7 sayılı mənzilinin 1-ci mərtəbəsində yaşayan, 12 sayılı evin 7 sayılı mənzilinin sahibi, Səbail rayon QİS-in Xidmət Sahəsinin rəisi, Səbail rayon QİS-in Xidmət

Sahəsinin ustası, Səbail rayon QİS-in Xidmət Sahəsinin nəzarətçisi tərəfindən yanğın təhlükəsizliyi qaydaları pozulmuşdur.

İş materiallarından görünür ki, mənzilin sahibi S.Bağirov nə yanğın baş verən zaman, nə də yanğından bir neçə il əvvəl həmin mənzildə yaşamamış, mənzil əvvəl qaynanasının adına sənədləşdirilmiş, sonralar isə S.Bağirovun adına özəlləşdirilmişdir. Yanğına səbəb olmuş qaz plitəsinin, yaxud alışqan və ya çətin yanan materialın sonuncuya aidiyyətinin olub-olmaması məhkəmələr tərəfindən araşdırılmamış, ümumiyyətlə məhkəmələr S.Bağirovun barəsində ittiham hökmü çıxararkən, S.Bağirovun həmin mənzildə uzun illərdir ki, yaşamamasına, mənzillə əlaqəsinin olub-olmamasına, nə vaxtsa mənzilə gəlib getməsinə əhəmiyyət verməmişlər.

Bundan əlavə iş üzrə verilmiş ekspert rəyində qeyd edilir ki, yanğın ya qazın üstündə asılmış paltarların yanmasından, ya da qaz sobasının yanğında olan tez alışqan materialların yanması nəticəsində baş vermişdir. Bu da onu göstərir ki, ekspertlər yanğının mənbəyini düzgün müəyyən edə bilməmişlər.

Həmçinin yanğına məhz S.Abdullayev tərəfindən qaz sobasının üzərindən asılmış şalvarın yanmasının səbəb olub olmaması da iş materialları ilə müəyyən edilmir.

Azərbaycan Respublikası CPM-in 127.2-ci maddəsinə əsasən, ekspert tərəfindən aparılan tədqiqatın üsulları, qoyulmuş sualların cavablarının əsaslandırılması, habelə ekspertin öz təşəbbüsü ilə müəyyən etdiyi cinayət təqibi üzrə əhəmiyyət kəsb edən digər hallar ekspertin rəyində öz əksini tapmalıdır.

İş materiallarından da görüldüyü kimi, S.Bağirova Azərbaycan Respublikası CM-in 225.2-ci maddəsi ilə ittiham irəli sürülməsinə dair məhkəmə aktlarında kifayət qədər mübahisəli məqamlar mövcuddur.

Azərbaycan Respublikası CPM-in 146.1-ci maddəsinə əsasən cinayət təqibi üzrə toplanmış sübutların kifayət etməsi dedikdə, müəyyən edilməli hallar üzrə mümkün sübutların elə bir həcmi nəzərdə tutulur ki, onlar sübut etmə predmetinin müəyyən edilməsi üçün mötəbər və yekun nəticəyə gəlməyə imkan versin.

Lakin birinci və apellyasiya instansiya məhkəmələri ittihamın sübut olunmasında yaranan, sübut etmə predmetinin müəyyən edilməsi üçün mötəbər və yekun nəticəyə gəlməyə imkan verməyən şübhələr olmasına baxmayaraq bu şübhələrin aradan qaldırılması üçün qanunda nəzərdə tutulan tədbirləri görmədən, sübutlar arasında ziddiyyətləri aradan qaldırmadan yekun qərarlar qəbul etmişlər.

Azərbaycan Respublikası CPM-nin 351.1-ci maddəsinin tələblərindən görünür ki, məhkəmənin ittiham hökmü təqsirləndirilən şəxsin cinayətin törədilməsində təqsirli bilinməsi və onun barəsində cəza tədbirinin tətbiq edilməsi (cinayət qanunu ilə bilavasitə nəzərdə tutulduğu hallarda onun barəsində cəzanın tətbiq edilməməsi və ya cəzadan azad edilməsi) barədə məhkəmə baxışının nəticələrinə dair yekun məhkəmə qərarını əks etdirir. Həmin Məcəllənin 351.2-ci maddəsinin tələblərinə görə, məhkəmənin ittiham hökmü ehtimallara əsaslanma bilməz və yalnız məhkəmə baxışı zamanı təqsirləndirilən şəxsin təqsiri sübuta yetirildiyi halda çıxarılır.

CPM-in 33.2-ci maddəsinə görə, cinayət mühakimə icraatı həyata keçirilərkən bu Məcəllənin 125, 144, 145-ci maddələrinin müddələrinin pozulması yolverilməzdir.

Bundan başqa, Azərbaycan Respublikası CPM-in 28.5-ci maddəsinə əsasən şəxsin cinayət törətməsinə dair məhkəmə qərarı mülahizələrə əsaslanma bilməz və işə aid biri digərinə kifayət qədər uyğun gələn mötəbər sübutların məcmusu ilə təsdiq olunmalıdır.

Azərbaycan Respublikası CPM-in 145.1-ci maddəsinin tələblərinə müvafiq olaraq, hər bir sübut mənsubiyyəti, mümkünlüyü, mötəbərliyi üzrə qiymətləndirilməli və cinayət təqibi üzrə toplanmış bütün sübutların məcmusuna ittihamın həlli üçün onların kifayət etməsinə əsasən qiymət verilir, 145.3-cü maddəyə əsasən ittihamın sübut olunmasında yaranan şübhələri digər sübutlarla aradan qaldırmaq mümkün olmadıqda, onlar şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə təfsir edilir.

Həmin Məcəllənin 144-cü maddəsinin tələbinə əsasən cinayət təqibi üzrə toplanmış sübutlar tam, hərtərəfli və obyektiv yoxlanılmalıdır. Yoxlama zamanı cinayət təqibi

üzrə toplanmış sübutlar təhlil olunur və bir-biri ilə müqayisə edilir, yeni sübutlar toplanır, əldə olunmuş sübutların mənbəyinin mötəbərliyi müəyyən edilir.

Azərbaycan Respublikası CPM-in 138.1-ci maddəsinə görə sübut etmə ittihamın qanuni, əsaslı və ədalətli həlli üçün əhəmiyyət kəsb edən halların müəyyən edilməsi məqsədi ilə sübutların əldə edilməsindən, yoxlanılmasından və qiymətləndirilməsindən ibarətdir.

“Məhkəmə hökmü haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 27 dekabr 1996-cı il tarixli 4 sayılı qərarında məhkəmələrə tövsiyyə edilir ki, məhkəmələrin diqqəti məhkəmə hökmünün qanuni, əsaslı, ədalətli və inandırıcı olması tələbinə cəlb edilsin. Hökmün inandırıcı olması o deməkdir ki, burada forma və məzmun etibarilə hökmün qanuni, əsaslı və ədalətli olması aydın və mötəbər şəkildə əks etdirilir.

Bundan əlavə, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun V.Bayramov və qeyrilərinin şikayətləri üzrə 09 sentyabr 2005-ci il tarixli qərarında qeyd edilir ki, məhkəmə hökmü şəxsin təqsirli olub-olmaması kimi həyatı əhəmiyyəti olan məsələni həll edir. Bu səbəbdən prosesual qanunvericiliyin tələbinə görə məhkəmənin hökmü qanuni və əsaslı olmalıdır. (CPM-in 349.3-cü maddəsi) ... məhkəmə hökmünün əsaslılığının şərtlərindən biri də hökmdə müəyyən edilmiş halların məhkəmə istintaqında tədqiq edilmiş sübutlara uyğun gəlməsidir. Bu o deməkdir ki, şəxsin cinayət törətməkdə təqsirli olmasına dair məhkəmə qərarı mülahizələrə əsaslanma bilməz və işə aid biri digərinə uyğun gələn mötəbər sübutların məcmusu ilə təsdiq olunmalıdır. (CPM-ci 28.5-ci maddəsi)

Azərbaycan Respublikası CPM-in 416.0.1, 416.0.2 416.0.3 və 416.0.6-cı maddələrinin tələblərinə əsasən məhkəmə cinayət prosesi tərəfinin təqdim etdiyi, irəli sürülmüş ittihamın hərtərəfli və obyektiv baxılması üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edə biləcək sübutların tədqiqindən əsassız imtina etdikdə, habelə Məcəllənin 143-146-cı maddələrinin tələblərinə müvafiq olaraq sübutları tədqiq etmədikdə və məhkumun təqsirliliyi və ya bəraət almış şəxsin

təqsirsizliyi barədə məhkəmə hökmünün əsasını yolverilməz sübutlar təşkil etdikdə və cinayət tərkibinin əlamətləri olmadıqda kassasiya instansiya məhkəməsi birinci və ya apellyasiya instansiya məhkəməsinin hökmü və ya qərarını ləğv etmək və ya dəyişdirmək hüququna malikdir.

Kondraşınanın Rusiya Federasiyasına qarşı işində Avropa Məhkəməsi qeyd etmişdir ki, məhkəmələr qərar qəbul edərkən hüququn aliliyinə riayət etməlidirlər. Hüququn aliliyinin əsas aspektlərindən biri hüquqi müəyyənlik prinsipidir ki, onun tələbinə görə məhkəmələr yekun qərarı elə qəbul etməlidirlər ki, o mübahisə edilməsin.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası yuxarıda şərh olunanlara əsasən belə nəticəyə gəlmişdir ki, müdafiəçilərin apellyasiya şikayətləri qismən təmin edilməklə S.S.Bağirovun və qeyrilərinin barəsindəki Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin cinayət kollegiyasının 08 sentyabr 2011-ci il tarixli qərarı ləğv olunmalı və iş yeni apellyasiya baxışına təyin edilməklə həmin baxış zamanı işin hərtərəfli və obyektiv araşdırılması və iş üzrə düzgün nəticəyə gəlmək üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edə biləcək, cinayət prosesi tərəflərinin təqdim etdikləri sübutlar qanuna müvafiq qaydada tədqiq edilməli, zərurət yaranarsa tərəflərin təqdim etdikləri sübutlarla yanaşı başqa sübutlar da araşdırılmalı və araşdırılmış sübutlar onların mənsubiyyəti, mötəbərliyi və mümkünlüyü üzrə qiymətləndirərək iş üzrə qanuni və ədalətli qərar qəbul edilməlidir.

Zərərçəkmiş şəxs İ.Əkbərovanın nümayəndəsi tərəfindən verilmiş kassasiya şikayətində məhkumlara təyin edilmiş cəza və mülki iddia məsələsi mübahisə edildiyindən məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, apellyasiya instansiya məhkəməsinin qərarı ləğv edildiyindən hazırkı mərhələdə zərərçəkmiş şəxsin nümayəndəsi tərəfindən verilmiş kassasiya şikayətinin dəlillərinin müzakirəsi əhəmiyyətsizdir.

Qeyd olunanlara əsasən məhkəmə kollegiyası Azərbaycan Respublikası CPM-in 419.10.2-ci maddəsinin tələblərini rəhbər tutaraq

Qərara alınır:

Məhkumlar S.S.Bağirovun və S.Z.Abdullayevin müdafiəçiləri tərəfindən verilmiş kassasiya şikayətləri qismən təmin edilsin.

Zərərçəkmiş şəxsin nümayəndəsi tərəfindən verilmiş kassasiya şikayəti müzakirə edilməsin.

S.S.Bağirov və S.Z.Abdullayev barəsində Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 08 sentyabr 2011-ci il tarixli qərarı ləğv edilsin və iş yenidən baxılması üçün həmin məhkəməyə məhkəmə baxışına təyin edilsin.

MÜLKİ VƏ İNZİBATİ-İQTİSADI İŞLƏR ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN

Öz mülkiyyət hüququnu həyata keçirən hər kəs mülkiyyətinə cürbəcür hədsiz təsirlərdən çəkinməlidir. Təsirin həddi qonşunun hüququnun pozulma dərəcəsi (əhəmiyyətli, əhəmiyyətsiz) nəzərə alınmaqla məhkəmə tərəfindən müəyyən olunur.

Sumqayıt şəhər məhkəməsinin 20 iyun 2011-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı C.A.Ramazanov cavabdehlər A.H.Hüseynova və Azərbaycan Respublikasının Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi yanında Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidmətinin (DƏDRX-nin) Sumqayıt Ərazi İdarəsinə qarşı tikiliyə verilmiş dövlət reyestrindən çıxarışın ləğv edilməsi və tikilinin sökülməsi barədə iddia tələbləri təmin edilərək Sumqayıt şəhəri, Corat bağlar sahəsində A.H.Hüseynovaya məxsus 2037 B sayılı bağ sahəsində inşa edilmiş tikiliyə Azərbaycan Respublikasının Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi yanında DƏDRX-nin Sumqayıt Ərazi İdarəsi tərəfindən verilmiş 20 oktyabr 2010-cu il tarixli 0127066 sayılı dövlət reyestrindən çıxarışın ləğv edilməsi və Corat bağlar sahəsində 2037 B sayılı bağ sahəsinin texniki pasportunda “B” literli kimi göstərilən yaşayış evinin cavabdeh A.H.Hüseynovanın hesabına sökülməsi qət olunmuşdur.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsi MK-nın 23 noyabr 2011-ci il tarixli qətnaməsi ilə Sumqayıt şəhər məhkəməsinin 20 iyun 2011-ci il tarixli qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi MK-nın 15 may 2012-ci il tarixli qərarı ilə Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsi MK-nın 23 noyabr 2011-ci il tarixli qətnaməsi ləğv edilib, iş yeni apellyasiya baxışına qaytarılmışdır.

Cavabdeh A.H.Hüseynova Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsi MK-nın 23 noyabr 2011-ci il tarixli qətnaməsindən kassasiya şikayəti vermişdir.

İş materiallarından görünür ki, iddiaçı C.A.Ramazanov A.H.Hüseynovaya və Azərbaycan Respublikasının Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi yanında DƏDRX-nin

Sumqayıt Ərazi İdarəsinə qarşı Sumqayıt şəhər məhkəməsində iddia qaldıraraq, Sumqayıt şəhəri, Corat bağlar sahəsində A.H.Hüseynovaya məxsus 2037 B sayılı bağda inşa edilmiş yaşayış sahəsinə verilmiş 20 oktyabr 2010-cu il tarixli 0127066 sayılı dövlət reyestrindən çıxarışın ləğv edilməsi və A.H.Hüseynovanın inşa etdirdiyi tikilinin onun hesabına sökülməsi barədə qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

C.A.Ramazanov iddia tələblərini bununla əsaslandırmışdır ki, o, Sumqayıt şəhəri, Corat bağlar sahəsində yerləşən 2037 sayılı bağın mülkiyyətçisidir. Həmin bağda yaşayış evi tikərək ailə üzvləri ilə birlikdə orada yaşayır. Qonşusu A.H.Hüseynova 2010-cu ilin mart ayında onun evindən 1 metr aralı tikinti işləri aparmağa başlamışdır. O, A.H.Hüseynovanın ustalarına həmin tikilinin onun evinin dənizə tərəf pəncərəsinin qarşısını kəsəcəyini və evə günəş işığı düşməyəcəyini bildirmiş, ustalar inşa etdikləri tikilinin yaşayış evi olmadığı barədə onu arxayın etmişlər. 2010-cu ilin avqust ayında tikiliyə dam örtüyü vurulmuş, bundan sonra onun evinə günəş işığı düşmədiyi və evinin dənizə açılan mənzərənin qarşısının kəsildiyi məlum olmuşdur. Cavabdeh tikintini mülkiyyətində olan 2037 B sayılı bağ sahəsində aparsa da, buna lazımi icazələr almamış, şəhərsalma və tikinti normalarını və qaydalarını pozmuşdur. Buna baxmayaraq cavabdeh A.H.Hüseynovaya inşa etiyi tikiliyə dair dövlət reyestrindən çıxarış verilmişdir.

Cavabdeh A.H.Hüseynova kassasiya şikayətində Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsi MK-nın 23 noyabr 2011-ci il tarixli qətnaməsinin ləğv edilməsini və işi yeni apellyasiya baxışına göndərmədən iddiaçı C.A.Ramazanovun tələblərinin təmin edilməməsi barədə qərar qəbul edilməsini

xahiş etmişdir. O, kassasiya şikayətini Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin MK-da həmin işə baxıldıqda maddi və prosessual qanun pozuntularına yol verilməsi dəlilləri ilə əsaslandırmışdır.

A.H.Hüseynova kassasiya şikayətində bildirmişdir ki, onun bağ sahəsində inşa etdiyi ev daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydiyyatdan keçmişdir. Həmin ev iddiaçı C.A.Ramazanovun evinin qabağında deyil, böyründə yerləşir. C.A.Ramazanov öz iddiasını onun tikdirdiyi evin Ramazanovun evinin pəncərəsinin qarşısını kəsməsi, işıq və havanın həmin səmtdə olan otağa düşməsinin məhdudlaşması, pəncərədən dənizə görünüşün qarşısının kəsilməsi dəlilləri ilə əsaslandırmışdır. Məhkəmələr iddiaçının əsaslandığı dəlillərin həqiqiliyini müəyyənləşdirmək üçün yerində baxış keçirməmiş, iddiaçının subyektiv mülahizələrinə əsaslanaraq onun rəsmi mülkiyyətində olan evin sənədlərini ləğv edərək sökülməsi barədə qətnamə qəbul etmişdir. Cavabdeh A.H.Hüseynova kassasiya şikayətində həmçinin qeyd etmişdir ki, onun evinin hüquqi rejimi düzgün müəyyən edilməmiş, inşa etdiyi ev dövlət reyestrindən çıxarış aldığı halda özbaşına tikili kimi qiymətləndirilmişdir. Nəticədə Sumqayıt şəhər məhkəməsində və Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin MK-da həmin işə baxıldıqda onun yaşayış evi üzərində konstitusion mülkiyyət hüququ, mülkiyyətindən maneəsiz istifadə hüquqları pozulmuş, evinin sökülməsi barədə qanunsuz qətnamə qəbul edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin (MPM-nin) 416-cı maddəsinə əsasən kassasiya instansiyası məhkəməsi Apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlayır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 29-cu maddəsinin I hissəsinə görə hər kəsin mülkiyyət hüququ vardır. Həmin maddənin 3-cü hissəsinə əsasən hər kəsin mülkiyyətində daşınar və daşınmaz əmlak ola bilər. Mülkiyyət hüququ mülkiyyətçinin təkbəşinə və ya başqaları ilə birlikdə əmlaka sahib olmaq, əmlakdan istifadə etmək və onun

barəsində sərəncam vermək səlahiyyətlərindən ibarətdir. “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının 1 sayılı Protokolunun 1-ci maddəsinə əsasən hər bir fiziki və hüquqi şəxs öz mülkiyyətindən dinc istifadə hüququna malikdir. Heç kəs cəmiyyətin maraqları naminə, qanunla və beynəlxalq hüququn ümumi prinsipləri ilə nəzərdə tutulmuş şərtlər istisna olmaqla, öz mülkiyyətindən məhrum edilə bilməz.

Məhkəmə Kollegiyası qeyd edir ki, “İnsan hüquqları və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 1-ci maddəsi ilə əlaqədar Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi Sporrinq və Lonnotun İsveçrə qarşı məhkəmə işində belə hüquqi mövqe müəyyən etmişdir ki, həmin norma özündə: 1) mülkiyyətçinin öz mülkiyyətindən maneəsiz istifadə etməsi prinsipini; 2) mülkiyyətindən məhrum edilmənin yolverilməzliyini; 3) mülkiyyətdən istifadə nəzarəti itirmənin qadağan edilməsi imkanlarını ehtiva edir.

Azərbaycan Respublikası MM-nin 170.2-ci maddəsinə görə qonşu torpaq sahələrinin və digər daşınmaz əmlakın mülkiyyətçiləri qanunla nəzərdə tutulmuş hüquq və vəzifələrindən əlavə bir-birinə qarşılıqlı hörmət bəsləməlidirlər. Həmin maddəyə əsasən öz mülkiyyət hüququnu həyata keçirən hər bir kəs qonşunun mülkiyyətinə cürbəcür hədsiz təsirlərdən çəkinməlidir. Göstərilən Məcəllənin 171-ci maddəsinə müvafiq olaraq qonşunun təsiri digər qonşunun hüquqlarının əhəmiyyətli dərəcədə pozulması ilə nəticələnirsə, buna yol verilmir. Məhkəmə Kollegiyası qeyd edir ki, həmin işə baxıldıqda tərəflərin mübahisəli qonşuluq münasibətlərinə və bu münasibətlərin hədlərinə (əhəmiyyətli və yaxud əhəmiyyətsiz təsir) hüquqi qiymət verilmədiyinə görə qəbul edilən məhkəmə aktları qanuni və əsaslı hesab edilmir.

Sumqayıt şəhər məhkəməsində və Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin MK-da həmin işə baxıldıqda müəyyən olunmuşdur ki, cavabdeh A.H.Hüseynova 26 dekabr 2008-ci il tarixli alqı-satqı müqaviləsi ilə Corat bağlar sahəsində 0,12 ha torpaq sahəsini

E.R.Hüseynovdan almışdır. Onun aldığı torpaq sahəsi üzərində mülkiyyət hüququ 23 yanvar 2009-cu il tarixli 0030492 sayılı dövlət reyestrindən çıxarıla qeydiyyatdan keçmişdir. Bundan əlavə A.H.Hüseynova “A” və “B” tikililərdən, habelə əlavə tikililərdən ibarət bağ evinə 20 oktyabr 2010-cu il tarixli 0127060 sayılı dövlət reyestrindən çıxarış almışdır. C.A.Ramazanovun iddiasını təmin edərək A.H.Hüseynovanın mülkiyyətində olan bağ sahəsində “B” literli tikilinin sökülməsi barədə qətnamə qəbul edən Sumqayıt şəhər məhkəməsi bağ sahəsində olan “A” literli tikiliyə və digər tikililərə dair reyestr qeydiyyatının bütünlüklə ləğv edilməsi barədə qətnamə qəbul etmiş, Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin MK-sı Sumqayıt şəhər Məhkəməsinin qətnaməsini dəyişdirmədən saxlamışdır.

Məhkəmə qətnamələrinə görə A.H.Hüseynovanın bağ sahəsində inşa etdiyi

yaşayış evinə dövlət reyestrindən çıxarış verilsə də tikiliyə icazə və layihə sənədləri alınmadığına görə onun inşa etdiyi ev özbaşına tikilidir.

Məhkəmə Kollegiyası qeyd edir ki, Azərbaycan Respublikası MM-nin 180.3 –cü maddəsinə görə özbaşına tikiliyə mülkiyyət hüququ məhkəmə tərəfindən o şəxs üçün tanına bilər ki, tikinti aparılmış torpaq sahəsi mülkiyyətdə olsun. Sumqayıt şəhər məhkəməsi bağ sahəsinin A.H.Hüseynovanın mülkiyyətində olmasına, həmin bağ sahəsində inşa edilən həm “A”, həm də “B” tikilisində dövlət reyestrindən çıxarış verilməsinə baxmayaraq bağ evləri barədə verilmiş dövlət reyestrindən çıxarış ləğv etmiş Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin MK-sı bu barədə qətnaməni dəyişdirmədən saxlamışdır. Lakin məhkəmələr həmin sənədin ləğv edilməsinin hüquqi əsaslarını müəyyən etmədən qətnamələr qəbul etmişlər.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsi mülki hüquq normalarını əks etdirən digər məcəllə və qanunlarla ziddiyyət təşkil etdikdə Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi tətbiq edilir.

R.A.Rzayev iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edərək, G.Ə.Xəlilova, Z.Z.Xəlilov, T.Z.Xəlilov, Ü.Z.Xəlilova və Ə.C.Bayramovun onun mülkiyyətində olan Gəncə şəhəri, Mir Cəlal Paşayev küçəsi, 28 saylı evdən istifadə hüquqlarına xitam verilməsi, həmin mənzildən qeydiyyatdan çıxarılmaları və mənzilin cavabdehlərin qanunsuz sahibliyindən geri alınaraq onun faktiki sahibliyinə qaytarılmasına dair qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

İddiaçı tələbini onunla əsaslandırılmışdır ki, Gəncə şəhəri, Mir Cəlal Paşayev küçəsi, ev 28 ünvanında yerləşən fərdi yaşayış evi 13 may 2006-cı il tarixdə vəfat etmiş nənəsi X.H.Xəlilovadan vəsiyyət üzrə vərəsəlik qaydasında onun mülkiyyətinə keçmişdir. Bu haqda o, daşınmaz əmlakın dövlət reyestr xidmətindən 0006592 sayılı, 02 aprel 2007-ci il tarixli çıxarış almışdır. Bundan əlavə, evə dair onun mülkiyyət hüquqları Kəpəz rayon Məhkəməsinin qanuni qüvvəsini almış 23 avqust 2010-cu il tarixli qətnaməsi ilə də bir

daha təsdiq edilmişdir. Cavabdehlər Z.Z.Xəlilov, Ü.Z.Xəlilova və T.Z.Xəlilov cavabdeh G.Ə.Xəlilova 1996-cı ildə vəfat etmiş əmisi Z.M.Xəlilovun övladlarıdır. Onlar 2000-ci ildən Rusiya Federasiyasında yaşayırlar. Cavabdehlər hələ nənəsinin sağlığında onun iradəsinə zidd olaraq həmin mənzildə pasport qeydiyyatına düşmüşlər. Nənəsi vəfat etdikdən sonra cavabdeh G.Ə.Xəlilova Rusiyadan qayıdaraq sözügedən mənzildə yaşamağa başlamış və onu öz mülkiyyətində olan evə buraxmamışdır. O, mənzilə mülkiyyət hüququnu təsdiq edən 02 aprel 2007-ci il tarixli çıxarış almasına baxmayaraq Gəncə şəhəri Kəpəz rayon Məhkəməsinin 18 aprel 2007-ci il tarixli qətnaməsi ilə cavabdeh G.Ə.Xəlilovanın mənzildən istifadə hüququ tanınmışdır. Məhkəmə, G.Ə.Xəlilovanın yaşayış sahəsindən yox, yaşayış evindən istifadə hüququnu tanımaqla və istifadə qaydalarını, şərtlərini, müddətini müəyyən etməməklə faktiki olaraq onun mülkünü qanunsuz olaraq əlindən alıb

başqasına vermişdir. Məhkəmə G.Ə.Xəlilovanın onun mülkündən istifadə hüququnun olmasını onunla əsaslandırmışdır ki, həmin şəxs Mülki Məcəllənin 123-cü maddəsinə əsasən, nənəsi X.H.Xəlilova ilə bərabər həmin evdən istifadə hüququna malik olmuşdur. Lakin məhkəmə qərarı qəbul edilən zaman nənəsinin ölməsi faktı və G.Ə.Xəlilovanın evin yeni mülkiyyətçisi ilə heç bir ailə münasibətlərində olmadığı nəzərə alınmamışdır. Qanunda başqasının mülkiyyətində olan yaşayış evinə dair onun iradəsinə zidd olaraq və onun ailə üzvlərinə aid olmayan şəxslər üçün istifadə hüququ ilə yüklü edilməsi nəzərdə tutulmamışdır. Digər tərəfdən 18 aprel 2007-ci il tarixli qətnamədə evdən istifadə müddəti göstərilmədiyindən və yaşayış evindən daimi istifadə hüququ qanunla nəzərdə tutulmadığından G.Ə.Xəlilovanın onun evindən istifadə etməsi hüququ müvəqqəti xarakter daşımaqla evin mülkiyyətçisinin dəyişməsi nəticəsində bitmişdir. 2009-cu il 01 oktyabr tarixdən qüvvədə olan Azərbaycan Respublikası Mənzil Məcəlləsinin 30.5-ci maddəsinə əsasən keçmiş ailə üzvünün yaşayış sahəsindən istifadə hüququna mülkiyyətçinin yaşayış sahəsinə mülkiyyət hüququna xitam verilməsi ilə eyni vaxtda xitam verilir. Belə ki, yaşayış sahəsindən istifadəyə dair hüquq münasibətləri uzanan hüquq münasibətlərinə aid olduğundan G.Ə.Xəlilovanın onun evindən istifadə hüququna xitam verilməsinə hazırda qüvvədə olan qanun tətbiq edilməlidir. Ona görə də göstərilənləri nəzərə alaraq R.Rzayev iddianın təmin edilməsi barədə qətnamə çıxarılmasını məhkəmədən xahiş etmişdir.

Gəncə şəhəri Kəpəz Rayon Məhkəməsinin 25 iyul 2011-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı R.A.Rzayevin cavabdehlər Z.Z.Xəlilov və qeyrilərinə qarşı yaşayış sahəsindən istifadə hüququna xitam verilməsi, qeydiyyatdan çıxarılma və əmlakın qanunsuz sahiblikdən geri tələb edilməsi tələbinə dair iddiası qismən təmin edilmiş, cavabdehlər Z.Z.Xəlilov, T.Z.Xəlilov, Ü.Z.Xəlilova və Ə.C.Bayramovun Gəncə şəhəri, Mir Cəlal Paşayev küçəsi 28 saylı evdən istifadə hüquqlarına xitam verilmiş, iddia tələbinin cavabdeh G.Ə.Xəlilovanın Gəncə şəhəri, Mir Cəlal Paşayev küçəsi, 28 saylı

evdən istifadə hüququna xitam verilməsi hissəsi rədd edilmiş, iddiaçının mülkiyyətində olan Gəncə şəhəri, Mir Cəlal Paşayev küçəsi, 28 saylı evin iddiaçı R.A.Rzayevin sahibliyinə qaytarılması qətd edilmişdir.

Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin MK-nın 25 noyabr 2011-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı R.A.Rzayevin apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş, cavabdehlər Ü.Z.Xəlilovanın, T.Z.Xəlilovun və Z.Z.Xəlilovun nümayəndəsi S.Ş.Babayevin apellyasiya şikayəti qismən təmin edilmiş, Gəncə şəhəri Kəpəz rayon Məhkəməsinin 25 iyul 2011-ci il tarixli qətnaməsi cavabdehlər Z.Z.Xəlilov oğlu, T.Z.Xəlilov və Ü.Z.Xəlilovanın Gəncə şəhəri, Mir Cəlal Paşayev küçəsi, 28 saylı evdən istifadə hüquqlarına xitam verilməsi hissəsində ləğv edilmiş, həmin hissədə iddia tələbi təmin edilməmiş, qətnamənin qalan hissələri dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Məhkəmə kollegiyası aşağıda göstərilən əsaslara görə hesab etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi qanuni və əsaslıdır.

İşin mübahisə olunmayan hallarından görünür ki, Gəncə şəhəri, M.C.Paşayev küçəsi, 28 saylı ünvanda yerləşən fərdi yaşayış evi X.H.Xəlilovanın mülkiyyətində olmuş, 13 may 2006-cı ildə X.Xəlilovanın vəfat etməsi ilə vəsiyyət üzrə vərəsəlik qaydasında iddiaçı R.Rzayevin mülkiyyətinə keçmişdir. və bununla bağlı sonuncunun həmin əmlak üzrəində mülkiyyət hüququ 02.04.2007-ci ildə daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydə alınmışdır.

Eyni zamanda iş materiallarından görünür ki, cavabdehlər G.Xəlilova və onun ailə üzvlərinin mübahisəli evdən istifadə hüququ 01 sentyabr 2000-ci ilə qədər, yəni həmin ev X.Xəlilovanın mülkiyyətində olan vaxt yaranmışdır və göstərilən hallar Kəpəz rayon Məhkəməsinin qanuni qüvvədə olan 18 aprel 2007-ci il tarixli qətnaməsi ilə təsbit edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 82.3-cü maddəsinə əsasən bir mülki iş üzrə qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qətnaməsi ilə müəyyən olunan faktlar həmin şəxslərin iştirak etdiyi başqa mülki işlərə baxıldıqda yenidən sübut edilmir.

Bununla yanaşı iş materiallarından görüldüyü kimi R.Rzayev tələbini onunla əsaslandırılmışdır ki, cavabdehlər istifadə hüququnu əvvəlki mülkiyyətçiyə -X.Xəlilovaya münasibətdə əldə etmişlər. Mənzil Məcəlləsinin 30.5-ci maddəsinə görə mülkiyyətçinin dəyişməsi əvvəlki istifadəçilərin istifadə hüquqlarının xitamı ilə nəticələnir. Göstərilənlərə əsasən ona münasibətdə cavabdehlərin istifadə hüquqlarına xitam verilməlidir.

Qeyd olunanlarla bağlı məhkəmə kollegiyası aşağıdakıları qeyd etməyi zəruri saymışdır.

Azərbaycan Respublikası Mənzil Məcəlləsinin 30.5-ci maddəsinin tələblərinə görə əgər yaşayış sahəsinin mülkiyyətçisi ilə keçmiş ailə üzvü arasında başqa razılaşma yoxdursa, məhkəmənin bu Məcəllənin 30.4-cü maddəsinin müddəaları nəzərə alınmaqla qəbul edilmiş qərarı ilə müəyyənləşdirilən yaşayış sahəsindən istifadə müddəti başa çatdıqda, keçmiş ailə üzvünün yaşayış sahəsindən istifadə hüququna xitam verilir. Göstərilən müddət başa çatanaqəd keçmiş ailə üzvünün yaşayış sahəsindən istifadə hüququna mülkiyyətçinin yaşayış sahəsinə mülkiyyət hüququna xitam verilməsi ilə eyni vaxtda, yaxud məhkəmənin qərarı ilə belə hüququn saxlanmasına əsas olmuş hallar aradan qalxdıqda xitam verilir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 228.4-cü maddəsinə əsasən yaşayış evinə və ya mənzilə mülkiyyət

hüququnun keçməsi yaşayış binasının tərkib hissəsindən istifadə hüququna xitam verilməsi üçün əsas deyildir, amma yaşayış otağından istifadə hüququ olan şəxsin mülkiyyət hüququndan imtina bəzində həmin hüquq keçənədək notariat qaydasında təsdiqlənmiş öhdəlik verdiyi hal istisna təşkil edir.

Göründüyü kimi qeyd edilən normativ hüquqi aktlarda xüsusi mülkiyyətdə olan yaşayış evində istifadə hüququ olan şəxslərin mülkiyyətçinin dəyişməsinə görə istifadə hüququna xitam verilməsinə dair müddəalar bir-biri ilə ziddiyyət təşkil edir.

”Normativ Hüquqi Aktlar Haqqında Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Qanunu”-nun 2.5-ci maddəsinə görə Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsi mülki hüquq normalarını əks etdirən digər məcəllə və qanunlarla ziddiyyət təşkil etdikdə Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi tətbiq edilir.

Qeyd edilənlərə əsasən məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi Mülki Məcəllənin 228.4-cü maddəsinə istinad edərək R.Rzayevin iddiasını tam rədd etməkdə haqlı olmuşdur. Eyni zamanda məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, kassasiya şikayətinin dəlilləri Mənzil Məcəlləsinin 30.5-ci maddəsi ilə əsaslandırıldığından həmin dəlillər hazırki iş üzrə qətnamənin ləğv edilməsi üçün əsas ola bilməz.

Bilavasitəçilik prinsipinin pozulması ilə iş baxılması qətnamənin ləğv edilməsi üçün əsasdır.

Bakı şəhəri Nərimanov rayon Məhkəməsinin 12 avqust 2011-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı K.Atakişiyevanın cavabdehlər Bakı şəhəri Nərimanov rayon İcra Hakimiyyətinə, K.Qarayev və digərlərinə qarşı ayrıca icarə müqaviləsinin bağlanması tələbinə dair iddiası qismən təmin edilərək, K.Atakişiyevanın adına Bakı şəhərində olan 33,0 kv.m yaşayış sahəsi olan 2 otaqlı mənzilin 16,43 kv.m yaşayış sahəsinə dair icarə (kirayə) müqaviləsinin bağlanması Nərimanov rayon İcra Hakimiyyəti Mənzil Kommunal Təsərrüfat

Birliyinə həvalə edilmiş, iddia tələbi qalan hissədə təmin edilməmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 17 noyabr 2011-ci il tarixli qətnaməsi ilə cavabdehlərin apellyasiya şikayəti təmin edilməyərək Nərimanov Rayon Məhkəməsinin 12 avqust 2011-ci il tarixli qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

İddiaçı K.Atakişiyeva cavabdehlər Bakı şəhəri Nərimanov rayon İcra Hakimiyyətinə, K.Qarayevə və digərlərinə qarşı "ayrıca icarə müqaviləsinin bağlanması" tələbinə dair iddia

ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edərək, Bakı şəhərindəki 33,0 kv.m yaşayış sahəsi olan 2 otaqlı mənzilin 16,43 kv.m yaşayış sahəsi, 10,68 kv.m. köməkçi sahəsi olan hissəsinə onunla ayrıca icarə müqaviləsinin bağlanması Nərimanov rayon İcra Hakimiyyətinin Mənzil Kommunal Təsərrüfatı Birliyinə həvalə edilməsi barədə qətnamə çıxarılmasını məhkəmədən xahiş etmişdir.

İddia tələbi onunla əsaslandırılmışdır ki, iddiaçı K.Atakişiyeva cavabdeh İ.Qarayevlə 10.04.2007-ci il tarixdə rəsmi nikaha daxil olmaqla ailə qurmuş, cavabdehlərin faktiki razılığı ilə onların yaşadıkları mənzilə cehiz əşyaları ilə birlikdə köçmüş, həmin vaxtdan hal-hazırda kimi qeyd edilən mənzildə yaşayır. Birgə nikahdan 30.01.2008-ci il tarixdə onların bir oğlu anadan olmuş, cavabdeh İ.Qarayevlə aralarında bağlanmış nikah 21.01.2011-ci il tarixdə məhkəmə qaydasında pozulmuşdur. Məhkəmənin qətnaməsinə əsasən oğlu onun yanında saxlanılmaqla cavabdehdən onun xeyrinə aliment tutulması qət edilmişdir. Cavabdehlərlə aralarında yaranmış mübahisə ilə əlaqədar mənzildən çıxarıldığı üçün mənzilə köçürülməsi ilə bağlı Nərimanov Rayon Məhkəməsinin 04.12.2007-ci il tarixli, qətnaməsi ilə onun cavabdehlərin yaşadığı mənzilə istifadə hüququ tanınmaqla həmin mənzilə köçürülməsi qət edilmişdir. Həmin qətnamə icra olunaraq o, azyaşlı uşağı ilə birlikdə həmin mənzilə köçürülməklə pasport qeydiyyatına alınmışdır. Hazırda o, mənzilin cavabdehlərin onu gəlin köçürdükleri 16,43 kv.m yaşayış sahəsi, 10,68 kv.m köməkçi sahəsi olan hissəsində uşağı ilə birlikdə yaşayır. Digər cavabdehlər isə mənzilin 16,57 kv.m yaşayış sahəsi, 10,74 kv.m köməkçi sahəsi olan hissəsində yaşayırlar. Mətbəx və ümumi istifadədə olan digər yardımçı sahələr isə cavabdehlərə məxsus hissədə ayrıca olmaqla onların istifadəsindədir. Cavabdehlər onunla oğlunun yaşadığı qeyd etdiyi otağa dair ayrıca icarə müqaviləsinin bağlanmasına razılıq vermirlər. Onun Nərimanov rayon İcra hakimiyyətinə onunla yaşadığı mənzilə dair ayrıca icarə müqaviləsi bağlanması barədə ərizəsinə İcra Hakimiyyətinin 06.04.2011-ci il tarixli A-41 sayılı məktubu ilə, cavabdehlərin onunla icarə müqaviləsi bağlanmasına

razılıqları olmadıkları üçün təmin edilməyərək məhkəməyə müraciət etmələri tövsiyə olunmuşdur. Artıq onun cavabdeh İ. Qarayevlə nikahına son qoyulmuş və o, cavabdehlərin ailə üzvü sayılmır. Ona görə də cavabdehlərlə eyni mənzildə yaşayıb birgə təsərrüfat aparmaq və mənzilin kommunal xərclərini ödəmək mümkün olmayacaqdır. Onun istifadəsində olan, cavabdehlərdən təcrid olunmaqla ayrıca giriş qapısı olan 16,43 kv.m yaşayış sahəsi, 10,68 kv.m köməkçi sahəsi olan otağa dair onun adına ayrıca icarə müqaviləsi bağlanmaqla ona aid hissədə olan yardımçı sahəni onun mətbəx və digər kommunal xidmətləri üçün onun hesabına yenidən qurulması yeganə çıxış yoludur. Qeyd edilənlərə əsasən iddia tələbinin təmin olunmasını məhkəmədən xahiş etmişdir.

İş üzrə yuxarıda göstərilən məhkəmə aktları qəbul edilmişdir.

Cavabdeh K.Qarayev verdiyi kassasiya şikayətində Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 17 noyabr 2011-ci il tarixli qətnaməsinin ləğv edilərək, işin yenidən baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinə qaytarılması barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya şikayətləri onunla əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi maddi və prosessual hüquq normalarının pozulması və düzgün tətbiq edilməməsi, o cümlədən Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinin I və III hissələrinin, Mülki Prosessual Məcəllənin 4, 8, 31.3, 175.3, 217.2-ci maddələrinin tələblərinin pozulması ilə çıxarılmış, iş üzrə əhəmiyyət kəsb edən hallar nəzərə alınmamış, nəticədə əsassız və qanunsuz qətnamə qəbul edilmişdir.

İddiaçı K.Atakişiyeva, onun nümayəndəsi və vəkili kassasiya şikayətinə etiraz verərək məhkəmə kollegiyasından kassasiya şikayətinin təmin olunmaması, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin dəyişdirilmədən saxlanılması barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişlər.

İşin kassasiya baxışında cavabdeh K.Qarayevin nümayəndəsi və vəkili kassasiya

şikayətini müdafiə edərək şikayətin təmin edilməsini, iddiaçı K.Atakişiyevanın nümayəndəsi və həmçinin vəkili işə kassasiya şikayətini qəbul etməyərək şikayətin təmin edilməməsini xahiş etmişlər.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 416-cı maddəsinə əsasən kassasiya instansiyası məhkəməsi apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlayır.

Qanunun tələbinə görə kassasiya instansiyası məhkəməsi işin faktiki hallarını araşdırmır, yalnız maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq olunub-olunmamasını yoxlayır. Kassasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən işin faktiki halları yoxlanmasa da, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin maddi və prosessual hüquq normalarını düzgün tətbiq edib-etməməsini yoxlayarkən, hüquqi məsələlərin düzgün qiymətləndirilməsi üçün işin faktiki hallarının nəzərə alınması və onlara istinad olunması vacibdir. Kassasiya instansiyası məhkəməsinin işin müəyyənləşdirilmiş faktiki hallarına istinad etməsi faktiki halların yoxlanılması və araşdırılması hesab olunmamalıdır. Qeyd etmək lazımdır ki, işin faktiki hallarının prosessual qanunvericiliyin tələblərinə riayət edilmədən müəyyən olunması ədalətli məhkəmə araşdırılması hüququnun pozulmasına dəlalat etməklə mübahisə ilə əlaqədar qəbul edilmiş hüquqi akta təsir göstərə bilər.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyası qəbul etdiyi qətnaməni tərəflər arasındakı mübahisəyə 2009-cu il oktyabrın 1-dək qüvvədə olmuş Azərbaycan Respublikası Mənzil Məcəlləsinin 53, 84-cü maddələrini tətbiq etməklə əsaslandırılmışdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin gəldiyi nəticə ilə əlaqədar məhkəmə kollegiyası aşağıdakıların qeyd olunmasını zəruri hesab etmişdir.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 175.3-cü maddəsinə tələbinə görə işə şifahi və hakimlərin dəyişilməz tərkibində baxılır.

Mülki məhkəmə icraatının şifahilik prinsipi iş materiallarının araşdırılmasını və dərketmə mümkünlüyünü sadələşdirir və tezləşdirir, işin həqiqi hallarının müəyyən

edilərək ədalətli və əqlabatan müddətdə həll edilməsində mühüm rol oynayır.

Bilavasitəlik prinsipinə əsasən işə iş üzrə toplanmış sübutlar işə baxan hakim tərəfindən bilavasitə dinlənilməli və iş üzrə çıxarılan qərar məhkəmədə tədqiq olunmuş və yoxlanılmış sübutlarla əsaslandırılmalıdır. İşə dəyişilməz hakimlərdən ibarət tərkibdə baxılmalıdır. İşə baxan hakimlərin tərkibində dəyişiklik olduğu halda işə, işin məhkəmə baxışı təzələnməlidir. Yəni iş əvvəldən baxılmağa başlanılmalı və sübutlar yenidən araşdırılmalıdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin iclas protokolundan görünür ki, hazırkı işə apellyasiya qaydasında hakimlər C.İ.Səfiyeva (sədrlik edən və məruzəçi), X.S.Məmmədov və İ.K.Dəmirovdan ibarət tərkibdə 03 yanvar 2011-ci il tarixdə baxılmağa başlanmış, iddiaçı K.Atakişiyevanın nümayəndəsi və vəkilinin, cavabdehlər Nərimanov RİH-nin, E.Qarayevanın və onların nümayəndəsinin izahatları dinlənildikdən sonra işin hallarının araşdırılması ilə əlaqədar məhkəmə iclasının 17 noyabr 2011-ci il tarixə təxirə salınması və tərəflərə məhkəmə iclasının yeri və vaxtı barədə məlumat verilməsi qərara alınmışdır.

17 noyabr 2011-ci il tarixdə məhkəmə kollegiyası tərəfindən yeni tərkibdə, yəni hakimlər C.İ.Səfiyeva (sədrlik edən və məruzəçi), V.M.Ağayev və İ.K.Dəmirovdan ibarət tərkibdə işə baxılaraq məhkəmə iclası təzələnməmişdir. Lakin yenidən işə baxılarkən yalnız iddiaçının vəkilinin izahatı dinlənilmiş, əlavə heç bir araşdırma aparılmadan məhkəmə tədqiqatının tamamlanması barədə qərar qəbul edilərək məhkəmə kollegiyası müşavirə otağına getmiş və yuxarıda göstərilən qətnaməni qəbul etmişdir. Bununla da apellyasiya qaydasında işə baxan məhkəmə kollegiyası tərəfindən bilavasitəçilik prinsipi, yəni işə hakimlərin dəyişilməz tərkibdə baxılmasını tələb edən Azərbaycan Respublikası MPM-nin yuxarıda qeyd olunan maddəsinin və həm də məhkəmənin öz qətnaməsini yalnız məhkəmə iclasında tədqiq olunmuş sübutlarla əsaslandırmasını tələb edən 217.4-cü maddəsinin tələbləri pozulmaqla işə baxılmış və qətnamə qəbul edilmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən hazırkı iş üzrə tərəflər arasındakı

mübahisəyə maddi hüquq normaları da düzgün tətbiq edilməmişdir.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 217.2-ci maddəsinin tələbinə əsasən qətnamə mübahisəli hüquq münasibətinin yarandığı zaman qüvvədə olan maddi hüquq normalarına və işin baxılması zamanı qüvvədə olan prosessual hüquq normalarına uyğun çıxarılmalıdır.

İş materiallarında olan Bakı şəhəri Nərimanov rayon məhkəməsinin hazırda qüvvədə olan 04 dekabr 2007-ci il tarixli 2-1929/07 sayılı qətnaməsinin surətindən görünür ki, həmin qətnamə ilə hazırki işdə iddiaçı olan K. Atakişiyevanın Bakı şəhərində olan 46 sayılı evin 19 sayılı mənzilinə yaşayış hüququnun tanınması və onun həmin mənzilə köçürülməsi qət edilmişdir. Beləliklə iddiaçının mübahisəli mənzilə istifadə hüququ 2007-ci ildə yaranmışdır. İş materiallarından görünür ki, iddiaçı hazırda da həmin mənzildə yaşamaqla ondan istifadə edir.

İddiaçı K. Atakişiyeva hazırki iş üzrə məhkəməyə verdiyi 07.04.2011-ci il tarixli iddia ərizəsində isə, onunla oğlu ilə yaşadığı otağa dair ayrıca icarə müqaviləsinin bağlanmasına razılıq vermədiklərinə görə yaşadığı həmin mənzilin iddia ərizəsində göstərdiyi 16,43 kv.m yaşayış sahəsinə və 10,68 kv.m olan köməkçi sahəsinə onunla ayrıca icarə müqaviləsi bağlanmasının Nərimanov rayon Mənzil Kommunal Təsərrüfat Birliyinə həvalə edilməsi barədə qətnamə qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Göründüyü kimi hazırki iş üzrə tərəflər arasındakı mülki mübahisə 2011-ci ildə

yaranmışdır. Bu səbəbdən də tərəflər arasındakı mübahisə 2009-cu il oktyabrın 1-dən qüvvəyə minmiş və hazırda qüvvədə olan Azərbaycan Respublikası Mənzil Məcəlləsinin normalarına müvafiq həll edilməklə iş üzrə qərar qəbul edilməlidir.

Lakin apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəflər arasındakı yuxarıda qeyd olunan mübahisəyə Azərbaycan Respublikasının 1982-ci il 08 iyul tarixli qanunu ilə təsdiq edilmiş 2009-cu il oktyabrın 1-dək qüvvədə olmuş Mənzil Məcəlləsinin normalarını tətbiq etmiş, bununla da prosessual qanunun yuxarıda şərh olunan normasının tələblərini pozaraq iş üzrə maddi hüquq normalarını düzgün tətbiq etməmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin 418.1-ci maddəsinə əsasən maddi və prosessual hüquq normalarının pozulması və ya düzgün tətbiq olunmaması apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnamə və qərarının ləğv edilməsi üçün əsasdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməməsi və prosessual hüquq normalarının pozulması ilə işə baxılıdığına və qətnamə qəbul edildiyinə görə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 27 aprel 2012-ci il tarixli qərarı ilə kassasiya şikayəti təmin olunmuş, Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının bu iş üzrə 17 noyabr 2011-ci il tarixli qətnaməsi ləğv edilərək iş yenidən apellyasiya qaydasında baxılması üçün Bakı Apellyasiya Məhkəməsinə göndərilmişdir.

Səhmdar cəmiyyətin səhmlərinin emissiyası və bundan əldə olunan vəsait səhmdar cəmiyyətin vergiyə cəlb olunan gəliri deyil.

İddiaçı "Unibank" Kommersiya Bankı ASC-i (bundan sonra mətnə - iddiaçı) cavabdeh Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi yanında Xüsusi Rejimli Vergi Xidməti Departamentinə (bundan sonra mətnə - cavabdeh) qarşı iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edərək, 02 dekabr 2009-cu il tarixli 0916020065027000 sayılı Vergilərin

hesablanması barədə bildirişin etibarsız hesab edilməsi və cavabdehin sərəncamına əsasən bankın hesabından silinmiş pul vəsaitinin şəxsi hesab vəərəqəsinə bərpa edilməsi barədə qətnamə qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

İddiaçı "Unibank" Kommersiya Bankı ASC iddia tələbini əsaslandıraraq ona istinad etmişdir ki, "Unibank" Kommersiya Bankı

ASC 2007-ci ildə nizamnamə kapitalını artırmaq məqsədi ilə emissiya etdiyi və hər birinin nominal qiyməti 2 manat təşkil edən 4200000 ədəd səhmi birja vasitəsilə hər birinin satış qiyməti 4,76 manat olmaqla bankın səhmdarlarına satmış, səhmlərin satışından əldə olunmuş onların nominal dəyərindən artıq 11592000 manat məbləğində vəsait Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi yanında Xüsusi Rejimli Vergi Xidməti Departamenti tərəfindən kameral vergi yoxlaması nəticəsində mənfəət vergisinə cəlb olunmuş və banka 2 550 240 (11 592 000 x 22%) manat məbləğində mənfəət vergisi üzrə əlavə vergi məbləği hesablanmış, "Unibank" Kommersiya Bankı ASC-nin İdarə Heyətinin 24.11.2009-cu il tarixli iclasında (40 sayılı protokol) 2009-cu ilin noyabr ayının sonunadək səhmlərin satışından əldə olunmuş onların nominal dəyərindən artıq 11 592 000 manat vəsaitin səhmdarlara qaytarılması, Bankın balansında zəruri mühasibat müxəbirləşmələrinin aparılması və vergi orqanlarına 2007-2008-ci illər üzrə dəqiqləşdirilmiş Mənfəət vergisinin bəyannamələrinin təqdim edilməsi barədə qərar qəbul edilmiş, həmin vəsait səhmdarlara qaytarılmış, bankın balansında zəruri mühasibat müxəbirləşmələri aparılaraq səhmlərin emissiyasından əldə olunan 11 592 000 manat məbləğində əlavə vəsaitlər bankın səhmdarları qarşısında öhdəlik kimi nəzərə alınmış, bununla bağlı Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi yanında Xüsusi Rejimli Vergi Xidməti Departamentinə məlumat verilmiş və eyni zamanda 26.11.2009-cu il tarixdə 2007 və 2008-ci il üçün bank tərəfindən dəqiqləşdirilmiş mənfəət vergisi bəyannamələri təqdim edilmişdir. Departament tərəfindən yenidən 02.12.2009-cu il tarixli 0916020065027000 sayılı Vergilərin hesablanması barədə bildirişə əsasən kameral vergi yoxlaması ilə əlavə vergi məbləği hesablanmış, 03.12.2009-cu il tarixli qərara əsasən "Unibank" Kommersiya Bankı ASC-də növbədənənar səyyar vergi yoxlaması aparılmış, yoxlamanın nəticəsi barədə 26.02.2010-cu il tarixi 0900167026166123 sayılı akt tərtib olunaraq "Vergi ödəyicisinin vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə məsuliyyətə cəlb edilməsi haqqında" 1000167023230847 sayılı Qərar qəbul

edilmişdir. Departament tərəfindən əsassız olaraq vergi bəyannaməsinin dəqiqləşdirilməsi nəzərə alınmamış və Bankın hesabından silinmiş pul vəsaitinin şəxsi hesaba bərpa edilməsi təmin edilməmişdir.

Bu səbəbdən iddiaçı iddianın təmin olunması barədə qətnamə qəbul edilməsini məhkəmədən xahiş etmişdir.

Cavabdeh Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi yanında Xüsusi Rejimli Vergi Xidməti Departamenti iddianı qəbul etməmiş və göstərmişdir ki, Vergi Məcəlləsinin 72.5-ci maddəsinə əsasən bank tərəfindən 2007 və 2008-ci illər üzrə dəqiqləşdirilmiş bəyannamə təqdim edilə bilməz. Çünki səhmlərin satışından əldə olunmuş əlavə vəsait həm ilkin uçot sənədlərində, həm də 2007-ci ilin mənfəət vergisi bəyannaməsində eyni məbləğdə gəlir kimi göstərilmiş, Vergi Məcəlləsinin 72.5-ci maddəsinin tələbinə görə dəqiqləşmiş bəyannamənin verilməsi üçün ilkin uçot sənədlərindəki məlumatlar ilə həmin dövrün hesabatı arasında uyğunsuzluq olmalıdır. Bu sənədlər arasında hər hansı bir uyğunsuzluq olmadığından bank tərəfindən qeyd olunan dövrlərə dəqiqləşmiş bəyannamənin verilməsi qanunverici-liyin tələbinə uyğun deyildir. Səhmlərin emissiyası nəticəsində iddiaçının hesabına əlavə olaraq, 11 592 000 manat vəsait daxil olmuş, lakin həmin məbləğ vergi qanunvericiliyinin tələblərinə zidd olaraq, 2007-ci ilin gəlirlərinə aid edilməmiş və ondan mənfəət vergisi hesablanmamış, halbuki, iddiaçının səhmlərin emissiyasından əldə etdiyi gəlir Vergi Məcəlləsinin 13-cü maddəsinə uyğun olaraq Azərbaycan mənbəyindən əldə edilmiş, səhmlərin emissiyasından əlavə əldə edilən 11 592 000 manat məbləğində gəlir Vergi Məcəlləsinin 13.2.12-ci maddəsinə görə cəmiyyətin satışdankənar gəliri hesab olunur. Bu maddədə qeyd olunan "məxsus" sözü "mülkiyyət" sözünün anlamında qəbul edilməməlidir. İddiaçının adının səhmlərin üzərində qeyd olunması onların cəmiyyətə məxsus olmasını göstərir. Səhmlərin emissiyası da mal və xidmət (iş) istehsalı və satışı ilə bilavasitə bağlı olmayan əməliyyatdır. Səhmlərin satışından əldə edilmiş 19 992000 manat vəsaitin 8 400 000 manatı səhmlərin

nominal dəyəri olduğu üçün həmin vəsaitdən çıxılmalı, əlavə gələn 11 592 000 manat vəsait isə mənfəət kimi vergiyə cəlb olunmalıdır. Hüquqi şəxslərin mənfəət vergisindən azadılmalarını və güzəştlərini nəzərdə tutan Vergi Məcəlləsinin 106-cı maddəsində səhmlərin emissiyasından əldə edilən əlavə vəsaitin vergidən azad edilməsi qeyd olunmamışdır. Göstərilənlərə əsasən cavabdeh iddianın əsassız olduğundan rədd olunması barədə qətnamə qəbul edilməsini məhkəmədən xahiş etmişdir.

2 sayılı Bakı Yerli İqtisad Məhkəməsi (bundan sonra mətdə - birinci instansiya məhkəməsi) iddiaçı "Unibank" Kommersiya Bankı ASC-nin cavabdeh Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi yanında Xüsusi Rejimli Vergi Xidməti Departamentinə qarşı 02 dekabr 2009-cu il tarixli 0916020065027000 sayılı Vergilərin hesablanması barədə bildirişin etibarsız hesab edilməsi və Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi yanında Xüsusi Rejimli Vergi Xidməti Departamentinin sərəncamına əsasən bankın hesabından silinmiş pul vəsaitin şəxsi hesab və rəqəsinə bərpa edilməsi barədə iddiasının təmin edilməməsi barədə 2(82)-885/2010 sayılı 30 avqust 2010-cu il tarixli qətnamə qəbul etmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası (bundan sonra mətdə - apellyasiya instansiyası məhkəməsi) iddiaçı "Unibank" Kommersiya Bankı ASC-nin apellyasiya şikayətinə baxaraq, 2 sayılı Bakı Yerli İqtisad Məhkəməsinin 2(82)-885/10 sayılı 30.08.2010-cu il tarixli qətnaməsinin ləğv edilməsi, iş üzrə yeni qətnamənin qəbul edilməsi, iddiaçı "Unibank" Kommersiya Bankı ASC-nin iddiasının təmin edilərək 02 dekabr 2009-cu il tarixli 0916020065027000 sayılı Vergilərin hesablanması barədə bildirişin etibarsız hesab edilməsi və Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi yanında Xüsusi Rejimli Vergi Xidməti Departamentinin 10992388971 sayılı 27.05.2010-cu il tarixli sərəncamına əsasən "Unibank" Kommersiya Bankı ASC-nin hesabından silinmiş 4074944,76 manat məbləğində pul vəsaitinin bankın şəxsi hesab və rəqəsinə bərpa edilməsi, apellyasiya şikayətinin təmin edilməsi barədə

2-1(103)-726/10 sayılı 07 dekabr 2010-cu il tarixli qətnamə qəbul etmişdir.

Göstərilən qətnamədən cavabdeh Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi yanında Xüsusi Rejimli Vergi Xidməti Departamenti kassasiya şikayəti vermişdir.

K a s s a s i y a ş i k a y ə t i n i n d ə l i l l ə r i

Cavabdeh Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi yanında Xüsusi Rejimli Vergi Xidməti Departamenti kassasiya şikayətində qeyd etmişdir ki, Apellyasiya instansiyası iş üzrə qətnamə qəbul edərəkən hüququn tətbiq edilməsində səhv buraxmış, tətbiq edilməli olan qanunu səhv təfsir eləmiş və bunun nəticəsində də düzgün olmayan qətnamə qəbul etmişdir.

Belə ki, Vergi Məcəlləsinin 72.5-ci maddəsinə görə bu Məcəllənin 163-cü maddəsində nəzərdə tutulan hallar istisna olmaqla, əvvəlki hesabat dövrləri üzrə təqdim edilmiş hesabatdakı məlumatlar ilkin uçot sənədləri üzrə məlumatlara uyğun olmadığı hallarda vergi ödəyiciləri tərəfindən həmin hesabat dövrü üçün dəqiqləşdirilmiş hesabat təqdim edilməlidir. Bankın səhmlərinin satışından əldə olunmuş əlavə gəlir onun ilkin uçot sənədlərində və həmin dövrün hesabatında gəlir kimi göstərilməmişdir. Yəni, 2007-ci il üzrə təqdim edilmiş hesabatdakı məlumatlar o dövrün ilkin uçot sənədləri üzrə məlumatlara uyğun olmuşdur. Qeyd olunan maddənin tələbinə görə bu məlumatlar arasında ziddiyyət olduğu halda həmin dövrə dəqiqləşmiş bəyannamə təqdim edilə bilər. Apellyasiya instansiyası da öz qətnaməsində bu faktı təsdiq etmiş, lakin qeyd olunan maddi hüquq normasının tətbiqində səhv buraxmışdır. Qətnamədə məhkəmə hesab etmişdir ki, vergi orqanının dəqiqləşdirmənin aparıldığı dövrə dair Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 163-cü maddəsinə istinad etməklə bildirdiyi irad ƏDV tutulan dövriyyəyə şamil edildiyindən qəbul edilə bilməz.

Məhkəmə bu qənaətə gəlməklə maddi hüquq normasını səhv təfsir eləmişdir. Belə ki, Vergi Məcəlləsinin 72.5-ci maddəsinə görə hesabat dövrləri üzrə təqdim edilmiş

hesabatlardakı məlumatlar ilkin uçot sənədləri üzrə məlumatlara uyğun olmadığı hallarda vergi ödəyiciləri tərəfindən həmin hesab dövrü üçün dəqiqləşmiş hesabat təqdim edilməlidir. Bu maddə ümumi hüquq norması olduğundan bütün vergi növləri, o cümlədən əlavə dəyər vergisi üzrə tətbiq olunur. Vergi qanunvericiliyində bütün vergi növləri üzrə dəqiqləşdirmənin bir üsulu göstərsə də, ƏDV üçün Vergi Məcəlləsinin 163-cü maddəsində ikinci üsul da nəzərdə tutulmuşdur. Vergi Məcəlləsinin 72.5-ci maddəsində Məcəllənin 163-cü maddəsində nəzərdə tutulan halların istisna olunması qeydi məhkəmə tərəfindən düzgün qəbul edilməmişdir. Belə ki, həmin istisna ilə qanunverici Vergi Məcəlləsinin 163-cü maddə-sində göstərilən halların (əməliyyat tam və ya qismən ləğv edildikdə, o cümlədən mal tam və qismən geri qaytarıldıqda, əməliyyatın xarakteri dəyişdikdə və s.) baş verməsi nəticəsində uyğunsuzluq olan dövrə təkcə ƏDV deyil, həm də digər vergilər üzrə dəqiqləşmiş bəyannamənin verilməsinin mümkün olmadığını bildir-mişdir. Qanunverici Vergi Məcəlləsinin 163-cü maddəsinə istinad etməklə, ƏDV-yə dair qaydaları deyil, həmin maddə də göstərilən halları nəzərdə tutmuşdur. Belə ki, maddədə qeyd olunan halların baş verməsi nəticəsində həm ƏDV, həm də mənfəət və digər vergilərə cəlb edilən dövriyyələrdə dəyişiklik ola bilər. Belə olan halda ƏDV-yə cəlb olunan dövriyyə Vergi Məcəlləsinin 163-cü maddəsinə görə qiymətləndirmə bazasında dəyişikliyin baş verdiyi hesabat dövrünə dəqiqləşdirmə verməklə aparılır. Digər vergi növlərinə görə dövriyyədə dəyişiklik baş verdikdə, həmin dəyişiklik onun baş verdiyi hesabat dövrünün nəticələrində nəzərə alınmalıdır. Belə ki, Vergi Məcəlləsinin 130-cü maddəsinə əsasən vergi ödəyicisi vergi tutulan gəlirin (mənfəətin) dəqiq əks etdirilməsi üçün sənədləşdirilmiş məlumat əsasında gəlirlərinin və xərclərinin vaxtılı-vaxtında dəqiq uçotunu aparmağa, bu fəslə uyğun şəkildə tətbiq edilən uçot metodundan asılı olaraq gəlirlərini və xərclərini onların əldə edildiyi və ya çəkildiyi müvafiq hesabat dövrlərinə aid etməyə borcludur. Bank hesablama metodu ilə işlədiyinə görə həmin Məcəllənin 134-cü maddəsinə görə hesablama metodu ilə uçot

aparan vergi ödəyicisi gəlir əldə edilməsinin və xərc çəkilməsinin faktiki vaxtından asılı olmayaraq gəlirini və xərcini müvafiq surətdə gəlir almaq hüququnun əldə edildiyi və ya xərcin çəkilməsi barədə öhdəliyin yarandığı vaxt nəzərə alınmalıdır. Eyni zamanda, Vergi Məcəlləsinin 136-cı maddəsində hesablama metodundan istifadə olunarkən xərcin çəkilməsi vaxtı müəyyən edilmişdir. Həmin maddəyə görə vergi ödəyicisi vergi uçotunun aparılması üçün hesablama metodundan istifadə etdikdə, əqdlə bağlı olan xərcin çəkilməsi vaxtı, bu maddədə başqa hallar nəzərdə tutulmamışdırsa, aşağıdakı şərtlərin hamısına əməl edildiyi vaxt sayılır: vergi ödəyicisi birmənalı olaraq maliyyə öhdəliklərini qəbul edir, maliyyə öhdəliklərinin məbləği dəqiq qiymətləndirilir, əqddə və ya müqavilədə iştirak edən bütün tərəflər əqd və ya müqavilə üzrə özlərinin bütün öhdəliklərini yerinə yetirmişlər, yaxud müvafiq məbləğlər qeyd-şərtsiz ödənilməlidir. Bu maddədə maliyyə öhdəliyi anlayışına izah verilərək göstərilmişdir ki, maliyyə öhdəliyi əqdə və ya müqaviləyə müvafiq surətdə qəbul edilən elə öhdəlikdir ki, onun yerinə yetirilməsindən ötrü əqdin və ya müqavilənin digər iştirakçısı pul şəkildə və ya digər şəkildə müvafiq vəsait verməli olsun. Vergi Məcəlləsinin 136-cı maddəsində göstərilən şərtlərə Bank tərəfindən 2009-cu ildə əməl edilmişdir. Belə ki, səhmlərin satışından əldə olunmuş əlavə vəsaitlərin səhmdarlara qaytarılması barədə 2009-cu ildə qərar verilmiş və bu vəsaitlər maliyyə öhdəliyi kimi həmin ildə bank tərəfindən qəbul edilmişdir. Göstərilənlərə əsasən bankın mənfəət vergisinə cəlb edilən dövriyyəsində yaranan dəyişiklik 2009-cu ildə olduğundan qanunvericiliyə görə həmin ilin nəticələrində nəzərə alınmalıdır.

Eyni zamanda, məhkəmə qeyd olunan qətnaməni qəbul etməklə, digər maddi hüquq normasının da tələbini pozmuşdur. Vergi Məcəlləsinin 72.5-ci maddəsinə əsasən vergi ödəyicisi tərəfindən dəqiqləşdirilmiş və ya vaxtında təqdim edilməmiş hesabatlar vergi ödəyicisində səyyar vergi yoxlamanın başlandığı gündək təqdim edilə bilər. Bankın mübahisələndirilən dövrü səyyar vergi yoxlaması ilə yoxlanıldığından onun tərəfindən

həmin dövrə dəqiqləşmiş bəyannamə verilə bilməz.

Həmçinin, qətnamədə məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, bankın səhmdarlara qaytardığı vəsait onun xərci deyil, öhdəliyi, yəni kreditor borcu hesab olunduğundan, mənfəət vergisi bəyannaməsində isə bankın fəaliyyətindən əldə etdiyi gəlirlər və həmin gəlirin əldə edilməsinə çəkilən xərclər əks etdirilməli olduğundan səhmdarlara qaytarılan məbləğin 2009-cu ilin mənfəət vergisinin bəyannaməsində gəlirdən çıxılan xərc kimi əks olunması barədə tələb qanunsuz və əsassızdır.

Məsələ ilə bağlı bildiriş ki, səhmdarlara qaytarılan vəsait banka səhmdarlar tərəfindən borc kimi verilməmişdir. Həmin vəsait nizamnamə kapitalının artırılması ilə əlaqədar nominal dəyəri 2 manat olan 4 200 000 ədəd səhmin 4,76 manata satılması nəticəsində Vergi Məcəlləsinin 13.2.12-ci maddəsinə uyğun olaraq, satışdankənar gəlir kimi banka daxil olmuşdur. Bankın gəliri geri qaytarılırsa, həmin vəsait Vergi Məcəlləsinin 130, 134 və 136-cı maddələrinə uyğun olaraq, qaytarılan dövrdə xərc maddəsi kimi onun hesabatında nəzərə alın bilər.

Beləliklə, cavabdeh apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının pozulmasına və düzgün tətbiq edilməməsinə, hüququn tətbiq edilməsində səhv buraxılmasına, tətbiq edilməli olan qanunu səhv təfsir etməsinə, Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 13.2.12, 72.5, 130, 134, 136, 163-cü maddələrinin tələblərinin pozulmasına istinad edərək Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 2-1(103)-726/2010 sayılı 07 dekabr 2010-cu il tarixli qətnaməsini ləğv edib, apellyasiya instansiyası məhkəməsində müəyyən edilmiş hallar və sübutlar əsasında iş üzrə cavabdehin xeyrinə yeni qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Prosessual məsələlər

Məhkəmə iclasında iştirak etmiş cavabdeh Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi yanında Xüsusi Rejimli Vergi Xidməti Departamentin nümayəndəsi

V.Qurbanov və vəkili A.Muradov kassasiya şikayətinə uyğun izahat verərək onu müdafiə etdilər və Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 2-1(103)-726/2010 sayılı 07 dekabr 2010-cu il tarixli qətnaməsinin ləğv edilərək, iddianın rədd olunması barədə yeni qərar qəbul edilməsini məhkəmə kollegiyasından xahiş etdilər.

Məhkəmə iclasında iştirak etmiş iddiaçı "Unibank" Kommersiya Bankı ASC-nin nümayəndəsi V.Əliyev və vəkili P.Zamanlı isə kassasiya şikayətinə öz etirazlarını bildirərək onun təmin edilməməsini və Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 2-1(103)-726/2010 sayılı 07 dekabr 2010-cu il tarixli qətnaməsinin qanuni və əsaslı olduğundan dəyişdirilmədən saxlanılmasını məhkəmə kollegiyasından xahiş etdilər.

Hüquqi məsələlər

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 416-cı maddəsinə əsasən kassasiya instansiyası məhkəməsi apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiqini yoxlayır.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi tərəfindən "Unibank" Kommersiya Bankı" İdarə Heyəti iclasının 40 sayılı 24.11.2009-cu il tarixli protokolun çıxarışına əsasən müəyyən olunmuşdur ki, iddiaçı "Unibank" Kommersiya Bankı" ASC-nin səhmdarlarının 03.05.2007-ci il tarixli ümumi yığıncağında əlavə səhmlərin buraxılması yolu ilə nizamnamə kapitalının 15 000 000 manata çatdırılması barədə qərar qəbul edilmiş, həmin qərara əsasən 2007-ci ilin iyun-iyul aylarında nominal dəyəri 2 manat olan 4 200 000 ədəd adi sənədsiz adlı səhm emissiya edilmişdir.

İdarə Heyətinin 24.11.2009-cu il tarixli iclasında bankın bir səhminin satış qiymətinin nominal üzrə, yəni 2 manatla hesablanaraq hər bir səhm üzrə əldə olunan fərqin, yəni 2,76 manat məbləğində olan hissəsinin, ümumilikdə isə səhmdarlar tərəfindən 11 592 000 manat məbləğində əlavə ödənilmiş vəsaitin, həmin səhmlərin alınmasında iştirak etmiş səhmdarlara geri qaytarılması qərara alınmışdır.

Həmçinin Bakı Apellyasiya Məhkəməsi tərəfindən müəyyən olunmuşdur ki, iddiaçının

hesabına daxil olmuş həmin məbləğ 2007-ci ilin gəlirlərinə aid edilməyərək ondan mənfəət vergisi tutulmamış, 11 592 000 manat məbləğində əlavə ödənilmiş vəsaitin səhmdarlara qaytarılması barədə Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi yanında Xüsusi Rejimli Vergi Xidməti Departamentinə məlumat verilərək 26.11.2009-cu il tarixdə 2007 və 2008-ci il üçün bank tərəfindən dəqiqləşdirilmiş mənfəət vergisi bəyannamələri təqdim edilmişdir.

Vergi orqanı tərəfindən səhmlərin emissiyası zamanı onların nominal dəyərindən artıq olan 11 592 000 manatlıq hissəsi düzgün olmayaraq iddiaçının gəlirlərinə aid edilmiş və 2 550 240 manat məbləğində əlavə mənfəət vergisi hesablanmış, şəxsi hesab vəərəqəsində hesablanmış vergi məbləği öz əksini tapmışdır. Daha sonra vergi orqanı tərəfindən əsassız olaraq hesablanmış vergi məbləği və hesablanmış faizlər sərəncama əsasən iddiaçının hesabından silinmişdir.

Cavabdeh tərəfindən "Unibank" Kommersiya Bankı" ASC-nə 02.12.2009-cu il tarixdə göndərilmiş 0916020065027000 sayılı bildirişdə qeyd edilmişdir ki, 2007-ci il üçün təqdim edilmiş mənfəət vergisi bəyannaməsinin kameral vergi yoxlaması zamanı nominal dəyəri 2 manat olan 4 200 000 səhm 4,76 manata satılaraq "Unibank" Kommersiya Bankı" ASC 19 992 000 manat gəlir əldə etmiş, nominal dəyər həcmində 8 400 000 manat nizamnamə kapitalına nominal dəyərdən artıq olan 11 592 000 manat isə məcmu kapitalın artımına yönəlmişdir. Beləliklə nominal dəyərdən yuxarı qiymətə satış zamanı yaranmış 11 592 000 manat fərq Vergi Məcəlləsinin 37-ci, 12.2.12-ci, 104.1-ci və 106-cı maddələrinə əsasən 2550240 manat mənfəət vergisi hesablanmışdır.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi 2 sayılı Bakı Yerli İqtisad Məhkəməsinin 2(82)-885/10 sayılı 30.08.2010-cu il tarixli qətnaməsinin ləğv edilməsi, iş üzrə yeni qətnamənin qəbul edilməsi, iddiaçı "Unibank" Kommersiya Bankı ASC-nin iddiasının təmin edilərək 02 dekabr 2009-cu il tarixli 0916020065027000 sayılı Vergilərin hesablanması barədə bildirişin etibarsız hesab edilməsi və Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi yanında Xüsusi

Rejimli Vergi Xidməti Departamentinin 10992388971 sayılı 27.05.2010-cu il tarixli sərəncamına əsasən "Unibank" Kommersiya Bankı ASC-nin hesabından silinmiş 4074944,76 manat məbləğində pul vəsaitinin bankın şəxsi hesab vəərəqəsinə bərpa edilməsi, apellyasiya şikayətinin təmin edilməsi barədə qətnamə qəbul edərək Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 103.1, 104.1-ci maddələrinə, Vergi Məcəlləsinin 72.5, 13.2.12, 159.2, 13.2.8, 13.2.9-cu maddələrinə istinad etmişdir.

Belə ki, səhmdar cəmiyyətin nizamnamə kapitalı cəmiyyətin səhmdarları tərəfindən əldə edilmiş səhmlərin nominal dəyərindən təşkil olunur.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 104.1-ci maddəsinə əsasən səhmdar cəmiyyətin nizamnamə kapitalı səhmdarların ümumi yığıncağının qərarına əsasən səhmlərin nominal dəyərini artırmaq və ya əlavə səhmlər buraxmaq yolu ilə artırıla bilər.

Mülki qanunvericiliyin normalarından görüldüyü kimi, qeyd edilən prosedur qiymətli kağızların emissiyası ilə həyata keçirilir. Səhmdar cəmiyyətin əlavə səhmlərin buraxılması yolu ilə nizamnamə kapitalını artırmaq hüququ olduğundan "Unibank" Kommersiya Bankı" ASC-i tərəfindən 2007-ci ilin iyun-iyul aylarında nominal dəyəri 2 manat olan 4 200 000 ədəd adi sənədsiz adlı səhm emissiya edilərkən, o cümlədən 26.11.2009-cu il tarixdə səhmlərin satışından əldə olunmuş onların nominal dəyərindən artıq 11 592 000 manat məbləğində vəsaitin səhmdarlara qaytarılması zamanı hər hansı qanun pozuntusuna yol verilməmişdir.

Mülki Məcəllənin 1078-6.1-cı maddəsinə görə qiymətli kağızların emissiyası emitentin qiymətli kağızlarının emissiyası haqqında qərarının qəbulunun, Mülki Məcəllə ilə nəzərdə tutulmuş hallarda emissiya prospektinin tərtibinin, qiymətli kağızların buraxılışının, yerləşdirilməsinin və Mülki Məcəllə ilə müəyyən edilmiş digər tədbirlərinin məcmusudur.

Bundan əlavə, Mülki Məcəllənin 1078-15.1-ci maddəsinə əsasən qiymətli kağızların yerləşdirilməsi emitentin qiymətli kağızlarının

ilk sahiblərinə özgəninkiləşdirilməsidir. Yəni, hüquqi şəxsin (emitentin) emissiya etdiyi (buraxdığı) qiymətli kağızlar onun mülkiyyətində olmamaqla, ona məxsus hesab edilə bilməz. Qiymətli kağızların yerləşdirilməsi anınadək onların, ümumiyyətlə, mülkiyyətçiləri və sahibləri yoxdur. Mülki Məcəllədə qanunverici məhz bunu nəzərə alaraq "emitentə məxsus qiymətli kağızlar" və "satışı" anlayışlarından deyil, "emitentin qiymətli kağızları" və "yerləşdirilməsi" anlayışlarından istifadə edir.

Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 72.5-ci maddəsinə əsasən bu Məcəllənin 163-cü maddəsində nəzərdə tutulan hallar istisna olmaqla əvvəlki hesabat dövrləri üzrə təqdim edilmiş hesabatlardakı məlumatlar ilkin uçot sənədləri üzrə məlumatlara uyğun olmadığı hallarda vergi ödəyiciləri tərəfindən həmin hesabat dövrü üçün dəqiqləşdirilmiş hesabat təqdim edilməlidir. Vergi ödəyicisi tərəfindən dəqiqləşdirilmiş və ya vaxtında təqdim edilməmiş hesabatlar vergi ödəyicisində səyyar vergi yoxlamasının başlandığı gündək təqdim edilə bilər.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi müəyyən etmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi yanında Xüsusi Rejimli Vergi Xidməti Departamentinin 03.12.2009-cu il tarixli 0900167001165303 sayılı qərarına əsasən Xüsusi Rejimli Vergi Xidməti Departamentinin İri vergi ödəyiciləri auditi şöbəsi tərəfindən "Unibank" Kommersiya Bankı" ASC üzrə vergilər və digər icbari ödənişlərə dair qanunvericiliyə əməl edilməsi vəziyyətinin düzgünlüyünün yoxlanılması məqsədi ilə növbədənənar səyyar vergi yoxlaması keçirilmiş və bu barədə 26.02.2010-cu il tarixli "Səyyar vergi yoxlaması aktı" tərtib edilmişdir. Qeyd edilən yoxlama aktına əsasən yoxlanılan dövr üçün (2007-2008-ci il) mənfəət vergisi üzrə kənarlaşma müəyyən edilməmişdir.

İddiaçı tərəfindən 2007-ci və 2008-ci təqvim ili üçün dəqiqləşdirilmiş mənfəət vergisi bəyannamələri Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 72.5-ci maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq səyyar vergi yoxlaması başlandığı gündək 26.11.2009-cu il tarixdə təqdim edilmişdir.

26.02.2010-cu il tarixli "Səyyar vergi yoxlaması aktı" əsasında 30.03.2010-cu il tarixdə Departament tərəfindən Vergi ödəyicisinin vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə məsuliyyətə cəlb edilməsi haqqında 1000167023230847 sayılı qərar qəbul edilmişdir.

Həmin qərarla qeyd edilmişdir ki, "Məcəllənin 163-cü maddəsində nəzərdə tutulan hallar (əməliyyat tam və ya qismən ləğv edildikdə, o cümlədən mal tam və ya qismən geri qaytarıldıqda; əməliyyatın xarakteri dəyişdikdə; qiymətlərin aşağı düşməsi və ya hər hansı digər səbəbdən əməliyyat üçün kompensasiya dəyişdikdə;...) istisna olmaqla əvvəlki hesabat dövrləri üzrə təqdim edilmiş hesabatlardakı məlumatlar ilkin uçot sənədləri üzrə məlumatlara uyğun olmadığı hallarda vergi ödəyiciləri tərəfindən həmin hesabat dövrləri üçün dəqiqləşdirilmiş və ya vaxtında təqdim edilməmiş hesabat təqdim edilməlidir. Beləliklə göstərilən əməliyyatlar Vergi Məcəlləsinin 163-cü maddəsində nəzərdə tutulan hallar nəticəsində baş verdiyindən, bu əməliyyatlar 2007-ci il üzrə mənfəət vergisi bəyannaməsi dəqiqləşdirilməklə deyil, göstərilən halların yarandığı hesabat dövründə, yəni 2009-cu ilin mənfəət vergisi bəyannaməsində nəzərə alınmaqla bərpa edilməlidirlər. Qeyd etmək lazımdır ki, hazırkı yoxlama ilə 2009-cu ilin mənfəət vergisi yoxlanılmadığından həmin məsələnin araşdırılması mümkün olmamışdır.

Göründüyü kimi vergi orqanı 30.03.2010-cu il tarixli 1000167023230847 sayılı Vergi ödəyicisinin vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə məsuliyyətə cəlb edilməsi haqqında qərarla Vergi Məcəlləsinin 72.5-ci maddəsinə istinad etsədə qərarın mətnində səhv olaraq (əməliyyat tam və ya qismən ləğv edildikdə, o cümlədən mal tam və ya qismən geri qaytarıldıqda; əməliyyatın xarakteri dəyişdikdə; qiymətlərin aşağı düşməsi və ya hər hansı digər səbəbdən əməliyyat üçün kompensasiya dəyişdikdə;...) sözləri qeyd edilmiş və bu səbəbdən yanlış nəticəyə gəlinmişdir. Belə ki, Vergi Məcəlləsinin XI fəsilində əlavə dəyər vergisinə aid olan müddəalar qeyd edilmişdir. Halbuki qiymətli kağızlarla bağlı əməliyyatlar

satışdankənar gəlirlərə aid edilir . Qiymətli kağızlar qeyri maddi aktiv olduğundan və ƏDV məqsədləri üçün mal sayılmadığından bu əməliyyatlar ƏDV tutulan əməliyyatlara aid edilmir. Vergi Məcəlləsinin 163-cü maddəsi isə ƏDV tutulan dövriyyənin dəqiqləşdirilməsindən bəhs edir. Belə olan halda Bakı Apellyasiya Məhkəməsi düzgün olaraq hesab etmişdir ki, vergi orqanı məsələyə aidiyyəti olmayan maddəyə istinad etmişdir.

Eyni zamanda Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 13.2.12-ci maddəsinə əsasən satışdankənar gəlirlər-digər müəssisələrin fəaliyyətində payçı kimi iştirakdan gəlir, müəssisəyə məxsus səhmlər, istiqrazlar və digər qiymətli kağızlardan əldə olunan gəlirlər, habelə mal və xidmət (iş) istehsalı və satışı ilə bilavasitə bağlı olmayan əməliyyatdan götürülən digər gəlirlər, o cümlədən cərimə və zərərin ödənilməsi şəklində alınmış məbləğ, xarici valyuta əməliyyatları üzrə artan məzənnə fərqi, qanunvericiliyə müvafiq iddia müddəti keçmiş kreditor və deponent borc məbləğləridir.

Başqa sözlə, satışdankənar gəlirlərə hüquqi şəxs digər müəssisələrdə olan payları ilə bağlı əldə etdiyi gəlirlər, yəni mənfəətdən aldıkları pay, habelə digər müəssisələrin bu hüquqi şəxsə məxsus olan, yəni onun mülkiyyətində olmaqla, aktivlərinin tərkibinə daxil edilən qiymətli kağızlarla (səhmlər, istiqrazlar və s.) bağlı əldə etdikləri gəlirlər (dividendlər, faizlər və tədavüllə bağlı satış zamanı fərqdən əldə olunan gəlirlər) aid edilir. Səhmlərin ilk sahiblərinə özgəninkiləşdiril-məsi müəssisəyə investisiya hesab edilir və səhmdar cəmiyyəti tərəfindən hər-hansı birbaşa mənfəətin əldə edilməsi məqsədini daşımır. Nəzərə alınmalıdır ki, qanunverici səhm buraxılışı zamanı emissiya prospektində səhmlərin nominal dəyərinin əks etdirilməsini tələb edir, lakin yerləşdirmə ilə bağlı qanunvericilik heç bir məhdudiyyət qoymamışdır. Səhmin ilkin yerləşdirilməsi zamanı ödənilən məbləğ səhmdar cəmiyyətinə yatırılan investisiyanın bir hissəsidir.

"İnvestisiya fəaliyyəti haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 1-ci maddəsinə əsasən investisiya - gəlir (mənfəət) və ya sosial səmərə əldə etmək məqsədi ilə

sahibkarlıq və digər fəaliyyət növləri obyektlərinə qoyulan maliyyə vəsaitindən, habelə maddi və intellektual sərvətlərdən ibarətdir. Beləliklə, investisiya mənfəətin əldə olunmasının bir vasitəsidir və mənfəət kimi vergiyə cəlb edilə bilməz.

Həmçinin xüsusi ilə qeyd etmək lazımdır ki, səhmlərin emissiyasından əldə olunan vəsait bankların məcmui kapitalının artırılmasına yönəldilir və mövcud qanunvericilikdə bu vəsaitin mənfəətin artırılması ilə nəticələnməsinə dair hər hansı norma müəyyən edilməmişdir.

Digər tərəfdən iş materiallarından da göründüyü kimi, keçmiş illərə aid edilmiş vəsait barədə müvafiq mühasibat müxabirləşməsi verilməklə həmin illərin gəlirlərinin dəqiqləşdirilməsinin Beynəlxalq Maliyyə Hesabatları Standartlarına zidd olduğu barədə cavabdehin hər hansı sübutu yoxdur.

Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 159.2-ci maddəsinə əsasən "Əlavə dəyər vergisi" fəslinin müddəalarına uyğun olaraq vergidən azad edilən malların göndərilməsindən, işlərin görülməsindən və xidmətlərin göstərilməsindən başqa, müstəqil sahibkarlıq fəaliyyəti və ya hüquqi şəxs yaratmadan birgə sahibkarlıq fəaliyyəti çərçivəsində malların göndərilməsi, işlərin görülməsi və xidmətlərin göstərilməsindən başqa, müstəqil sahibkarlıq fəaliyyəti və ya hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti çərçivəsində malların göndərilməsi, işlərin görülməsi və xidmətlərin göstərilməsi, onlar bu Məcəllənin 167-ci və ya 168-ci maddələrinə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının ərazisində həyata keçirilirsə, vergi tutulan əməliyyatlar sayılır.

Həmin Məcəllənin 13.2.8-ci maddəsinə əsasən mal-hər hansı maddi və ya qeyri-maddi əmlak (aktiv), o cümlədən elektrik və istilik enerjisi, qaz və sudur. Əlavə dəyər vergisinin (ƏDV) məqsədləri üçün qeyri-maddi aktivlər, pul vəsaiti və torpaq mal sayılır.

Həmin Məcəllənin 13.2.9-cu maddəsinə əsasən, qeyri-maddi aktivlər- intellektual, o cümlədən ticarət nişanları, digər sənaye mülkiyyəti obyektləri, habelə müvafiq qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada

vergi ödəyicisinin mülkiyyət hüququnun obyektini kimi tanınan digər analoji hüquqlardır.

Göründüyü kimi, qiymətli kağızlar qeyri maddi aktiv olduğundan və ƏDV məqsədləri üçün mal sayılmadığından bu əməliyyatlar ƏDV tutulan əməliyyatlara aid edilmir. Qiymətli kağızlarla bağlı əməliyyatlar satışdankənar gəlirlərə aid edildiyindən və ƏDV-ü cəlb edilən əməliyyat olmadığından cavabdeh tərəfindən Vergi Məcəlləsinin əlavə dəyər vergisinə aid olan XI fəslində nəzərdə tutulmuş və ƏDV tutulan dövriyyənin dəqiqləşdirilməsindən bəhs edən 163-cü maddəyə istinad edilərək iddiaçı tərəfindən təqdim edilmiş dəqiqləşdirilmiş hesabatın nəzərə alınmaması vergi qanunvericiliyinin müddəalarına ziddir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi tərəfindən Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi yanında Xüsusi Rejimli Vergi Xidməti Departamentinin 30.03.2010-cu il tarixli 1000167023230847 sayılı “Vergi ödəyicisinin vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə məsuliyyətə cəlb edilməsi haqqında qərarına əsasən müəyyən olunmuşdur ki, vergi orqanı tərəfindən bank tərəfindən aparılmış əməliyyatların və mənfəət vergisi üzrə dəqiqləşdirmənin qanunauyğunluğu mübahisələndirilməmiş, yalnız dəqiqləşdirmənin aparıldığı dövrə irad bildirilmiş, əməliyyatın 2007-ci il üzrə mənfəət vergisi bəyannaməsi dəqiqləşdirilməklə deyil, göstərilən halların yarandığı hesabat dövründə, yəni 2009-cu ilin mənfəət vergisi bəyannaməsində nəzərə alınmalı olduğu bildirilmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi düzgün olaraq hesab etmişdir ki, vergi orqanının dəqiqləşdirmənin aparıldığı dövrə dair Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 163-cü maddəsinə istinad etməklə bildirdiyi

irad ƏDV tutulan dövriyyəyə əlavə şamil edildiyindən qəbul edilə bilməz.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi həmçinin düzgün olaraq hesab etmişdir ki, bankın səhmdarlara qaytardığı vəsait onun xərci deyil, öhdəliyi, yəni kreditor borcu hesab olduğundan, mənfəət vergisi bəyannaməsində isə bankın fəaliyyətindən əldə etdiyi gəlirlər və həmin gəlirin əldə edilməsinə çəkilən xərclər əks etdirilməli olduğundan səhmdarlara qaytarılmalı məbləğin 2009-cu ilin mənfəət vergisinin bəyannaməsində gəlirdən çıxılan xərc kimi əks olunması barədə tələb qanunsuz və əsassızdır.

Göstərilən maddi və prosessual hüquq normalarının tələbləri baxımından məhkəmə kollegiyası hesab edir ki, Bakı Apellyasiya Məhkəməsi 2 sayılı Bakı Yerli İqtisad Məhkəməsinin 2(82)-885/10 sayılı 30.08.2010-cu il tarixli qətnaməsinin ləğv edilməsi, iş üzrə yeni qətnamənin qəbul edilməsi, iddiaçı “Unibank” Kommersiya Bankı ASC-nin iddiasının təmin edilərək 02 dekabr 2009-cu il tarixli 0916020065027000 sayılı Vergilərin hesablanması barədə bildirişin etibarsız hesab edilməsi və Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi yanında Xüsusi Rejimli Vergi Xidməti Departamentinin 10992388971 sayılı 27.05.2010-cu il tarixli sərəncamına əsasən Unibank” Kommersiya Bankı ASC-nin hesabından silinmiş 4074944,76 manat məbləğində pul vəsaitinin bankın şəxsi hesab və rəqəsinə bərpa edilməsi, apellyasiya şikayətinin təmin edilməsi barədə qanuni nəticəyə gəlmiş və Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 2-1(103)-726/10 sayılı 07 dekabr 2010-ci il tarixli qətnaməsi Azərbaycan Respublikası MPM-nin tələblərinə və maddi hüquq normalarına uyğun olduğundan onun ləğv edilməsi üçün əsas yoxdur.

Vergi orqanı tərəfindən vergi ödəyicilərinə tətbiq edilən maliyyə sanksiyasının tutulması digər vergi borcları (öhdəlikləri) ilə eyni qaydada həyata keçirilməlidir.

İddiaçı Bakı şəhəri Vergilər Departamenti (bundan sonra mətnə iddiaçı) cavabdeh E.İ. Məmmədova (bundan sonra mətnə cavabdeh)

qarşı tətbiq edilmiş 40 manat məbləğində maliyyə sanksiyasının cavabdehdən tutulması barədə iddia ərizəsi ilə 1 sayılı Bakı İnzibati-

İqtisadi Məhkəməsinə (bundan sonra mətdə birinci instansiya məhkəməsi) müraciət etmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsinin 09 sentyabr 2011-ci il tarixli iş № 2 İqt (81)-2306/2011, qərarı ilə iddia ərizəsinin icraata qəbulundan imtina edilmiş və iddiaçının pul tələbinin borcludan tutulması barədə qərar qəbul etdikdən sonra qərarın icrası ilə əlaqədar Yasamal rayon İcra Bölməsinə müraciət etməsi qərara alınmışdır.

Məhkəmənin qeyd olunan qərarından narazı qalan iddiaçı şikayət verərək birinci instansiya məhkəməsinin 09 sentyabr 2011-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsini, mübahisəyə baxılması üçün tərəflərlə birlikdə sonrakı prosesual hərəkətlərin yerinə yetirilməsini xahiş etmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsinin 13 sentyabr 2011-ci il tarixli iş № 2 İqt (81)-2306/2011, qərarı ilə şikayətin təmin edilməməsi, birinci instansiya məhkəməsinin 09 sentyabr 2011-ci il tarixli qərarının dəyişdirilmədən saxlanması, şikayətin baxılması üçün işlə birlikdə apelyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərilməsi qərara alınmışdır.

Bakı Apelyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının (bundan sonra mətdə apelyasiya instansiyası məhkəməsi) 12 oktyabr 2011-ci il tarixli iş № 2-1(103)-632/2011 qərarı ilə birinci instansiya məhkəməsinin 09 sentyabr 2011-ci il tarixli qərarının dəyişiklik edilmədən saxlanması, şikayətin təmin olunmaması qərara alınmışdır.

İddiaçı dövlət orqanı olaraq qüvvədə olan vergi qanunvericiliyinə və təsdiq edilmiş əsasnaməsinə uyğun olaraq fəaliyyətini həyata keçirir.

Cavabdeh vergi ödəyicisi kimi dövlət qeydiyyatına alınaraq fəaliyyət göstərir.

İddiaçı iddia ərizəsində qeyd etmişdir ki, cavabdeh vergi orqanlarında qeydiyyatdan keçərək "sənişin və ya yükdaşıma" fəaliyyəti ilə məşğul olması üçün 1301159912 nömrəli VÖEN almışdır. Cavabdeh Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 221.4.7-ci maddəsinin tələblərini pozaraq "Fərqlənmə nişanı" olmadan, avtomobil nəqliyyat vasitələri

ilə sənişin və ya yük daşınması fəaliyyəti ilə məşğul olmuşdur. Bununla əlaqədar 07 yanvar 2010-cu il tarixdə akt tərtib edilmiş və 40 manat maliyyə sanksiyasının tətbiq edilməsi təklif olunmuşdur.

Yaranmış borc məbləğinin büdcəyə ödənilməsi məqsədi ilə cavabdehə bildiriş verilmiş, lakin bildiriş verilməsinə baxmayaraq yaranmış borc məbləği yenə büdcəyə ödənilməmişdir.

Bundan narazı qalan iddiaçı cavabdehə qarşı iddia tələbləri ilə birinci instansiya məhkəməsinə müraciət etmişdir.

İş üzrə yuxarıda qeyd olunan məhkəmə aktları qəbul edilmişdir.

İddiaçı kasasiya şikayətində qeyd etmişdir ki, birinci instansiya məhkəməsi 09 sentyabr 2011-ci il tarixli qərarı qəbul edərkən "İnzibati orqanların Təsnifatının təsdiq edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 28 avqust 2007-ci il tarixli 136 nömrəli qərarına əsasən iddiaçının inzibati orqanların təsnifatına aid edilməsinə, iddiaçının 01 yanvar 2011-ci il tarixdən qüvvəyə minmiş "İnzibati icraat haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 82.2-ci maddəsinin tələbinə uyğun olaraq pul tələbinin icraya yönəldilməsi haqqında qərar qəbul edib, həmin qərarı məcburi icra edilməsi üçün Yasamal rayon İcra Bölməsinə göndərməli olmasına, həmin Qanunun 82.1-ci maddəsinə əsasən pul tələbinin ödənilməsi ilə bağlı inzibati aktların məcburi qaydada icrasının "İcra haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən məhkəmə icraçıları tərəfindən icra edilməli olmasına əsaslanmışdır. Qeyd edilənlərlə yanaşı Bakı Apelyasiya Məhkəməsinin qərarında göstərilmişdir ki, Vergi Məcəlləsinin 52, 65, 89 və 90-cı maddələrinə əsasən vergi orqanları tərəfindən maliyyə sanksiyaları yalnız o zaman məhkəmə qaydasında alınmalıdır ki, bu siyahıya alınmış əmlakın ixtisaslaşdırılmış açıq hərracda satılması yolu ilə təmin edilmiş olsun. Beləliklə kollegiya, "İcra haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununun 2.1, 6.1.8, 8.1, 43-44-cü və "İnzibati icraat haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 82.2-ci maddələrinə və "Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası

Məhkəməsi Plenumunun "İnzibati icraat haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 82-ci maddəsinin və Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 52 və 90.1-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair" 13 sentyabr 2011-ci il tarixli Qərarına istinad etməklə iddiaçının şikayətini təmin etməmişdir. Apelyasiya instansiyası məhkəməsinin 12 oktyabr 2011-ci il tarixli qərarı əsassızdır. Azərbaycan Respublikasının "Normativ hüquqi aktlar haqqında" 21 dekabr 2010-cu il tarixli Konstitusiyaya Qanununun 2.1-ci maddəsinə əsasən normativ hüquqi aktların növləri Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 148-ci maddəsi ilə müəyyən edilmişdir. Qanunun 2.2-ci maddəsinə əsasən normativ hüquqi aktların hüquqi qüvvəsi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 149-cu maddəsinin II, III, IV, V, VI hissələri və 151-ci maddəsi ilə müəyyən edilmişdir. Eyni zamanda Qanunun 10-cu maddəsi ilə normativ hüquqi aktların kolliziyasının həll qaydaları göstərilmişdir ki, normativ hüquqi aktların kolliziyası həll edilərkən Konstitusiyaya Qanununun 2-ci maddəsinin tələbləri nəzərə alınmalıdır. Qanunun 10.3-cü maddəsinə əsasən isə ziddiyyət təşkil edən normativ hüquqi aktlar bərabər hüquqi qüvvəyə malikdirsə, konkret münasibətlərə sahə normativ hüquqi aktı tətbiq edilir, bu şərtlə ki, həmin münasibətlər eyni hüquqi tənzimlənmə sahəsinə aid olsun. Vergi Məcəlləsinin 2.2-ci maddəsinə əsasən bu Məcəllənin əsasında və ya onun icrası məqsədi ilə qəbul edilmiş normativ hüquqi aktlar bu Məcəllənin müddəalarına zidd olmamalıdır. Vergi Məcəlləsinin 2.3-cü maddəsinə əsasən isə vergi qanunvericiliyi aktları ilə digər sahə qanunvericilik aktları arasında bu Məcəllənin 2.7-ci maddəsində nəzərdə tutulan hallar istisna olmaqla, vergitutma və vergi nəzarəti məsələləri üzrə ziddiyyət yarandıqda vergi qanunvericiliyinin aktları tətbiq edilir. Konstitusiyaya Qanununun 10.3-cü və Vergi Məcəlləsinin qeyd edilən maddələrinin tələblərindən göründüyü kimi vergi hüquq münasibətlərinə münasibətdə Vergi Məcəlləsi sahə normativ hüquqi akt hesab olunduğundan vergi orqanları tərəfindən tətbiq edilmiş maliyyə sanksiyalarının alınması Vergi Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş qaydada həyata

keçirilməlidir. Vergi Məcəlləsinin 52-ci maddəsinə əsasən vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə vergi ödəyicisinin məsuliyyətə cəlb edilməsi haqqında qərarın çıxarılmasından sonra müvafiq vergi orqanı vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə məsuliyyətə cəlb edilən şəxsdən bu Məcəllə ilə müəyyən edilmiş maliyyə sanksiyalarını bu Məcəllənin 65-ci maddəsi ilə müəyyən edilən qaydada və ya məhkəmə qaydasında alır. Qeyd edilənlərlə yanaşı bildiririk ki, Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 78.3, 85.4, 90.3 və 93.1.1-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun 12 yanvar 2011-ci il tarixli Qərarı qəbul edilmiş və qeyd edilən qərarla bildirilmişdir ki, "Vergi Məcəlləsinin 52.2-ci maddəsinə görə vergi orqanları tərəfindən maliyyə sanksiyalarının alınması barədə iddialara MPM-ə müvafiq olaraq baxılır. Bu isə o deməkdir ki, vergi orqanları müəyyən edilmiş müddətlərdə vergi ödəyicilərinə vergi borcuna görə hesablanmış faizlərin və maliyyə sanksiyalarının məhkəmə qaydasında tutulması barədə iddialar qaldıra bilər". "İnzibati icraat haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 82-ci maddəsinin və Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 52 və 90.1-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair" Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun 13 sentyabr 2011-ci il tarixli qərarında bildirilmişdir ki, "Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik sistemində daxil olan Vergi Məcəlləsi vergi hüquq münasibətlərini tənzimləyən xüsusi qanundur". "İnzibati icraat haqqında" qanun isə ümumi icraat qaydalarını müəyyən edən ümumi qanundur. Belə ki, "İnzibati icraat haqqında" Qanunun 3.3-cü maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikasının xüsusi qanunları ilə bu qanunda nəzərdə tutulmuş müddəaları tamamlayan müddəalar və ya inzibati icraatla bağlı xüsusi qaydalar müəyyən edilə bilər". Eyni zamanda Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun 13 sentyabr 2011-ci il tarixli qərarında bildirilmişdir ki, "Eyni ilə vergi orqanı öz səlahiyyətləri daxilində qərar qəbul edə və onu məhkəmə qərarı tələb olunmadan icraya yönəldə bilər. Lakin Vergi Məcəlləsinin 90.1-ci

maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydaya görə vergi öhdəliklərinin yerinə yetirilməməsinə görə vergi ödəyicisinin siyahıya alınmış əmlakının hərraca çıxarılması məhkəmənin səlahiyyətlərinə aid edilmişdir və onun qərarı əsasında həyata keçirilir". Plenumun qeyd edilən qərarından da göründüyü kimi "İnzibati icraat haqqında" Qanunun 82.2-ci maddəsinin Vergi Məcəlləsinin 90.1-ci maddəsinə münasibətdə vergi orqanlarının vergi borclarını bütün hallarda məhkəmə qaydasında alınmalı olmasını zəruri hesab etdiyi halda, Vergi Məcəlləsinin 90.1-ci maddəsi istisna olmaqla digər qaydada vergi borclarının alınması sahəsində isə "İnzibati icraat haqqında" Qanunun 82.2-ci maddəsi ilə vergi orqanlarının hüquqları məhdudlaşdırılmışdır. Apelyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 73-cü maddəsinə də ziddir.

Azərbaycan Respublikasının MPM-nin 416-cı maddəsinə əsasən, kasasiya instansiyası məhkəməsi apelyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlayır.

Apelyasiya instansiyası məhkəməsinin 12 oktyabr 2011-ci il tarixli qərarı ilə birinci instansiya məhkəməsinin 09 sentyabr 2011-ci il tarixli qərarının dəyişiklik edilmədən saxlanması, şikayətin təmin olunmaması qərara alınmışdır.

Ali Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası iddiaçının kasasiya şikayəti əsasında hazırkı mübahisə ilə bağlı apelyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilib-edilməməsi ilə əlaqədar aşağıdakıları qeyd edir.

İşdə olan 07 yanvar 2010-cu il tarixli 029445 sayılı aktda qeyd edilmişdir ki, vergi orqanı tərəfindən cavabdehin fərqlənmə nişanı olmadan avtomobil nəqliyyat vasitələri ilə sərnişin və ya yük daşımaya görə 40 manat məbləğində maliyyə sanksiyasının tətbiq edilməsi təklif olunmuşdur (iş vər.10-11).

İşdə olan 24 fevral 2010-cu il tarixli vergi ödəyicisinin vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə məsuliyyətə cəlb edilməsi haqqında 10001002373377 sayılı qərardan görünür ki, cavabdehə qarşı Azərbaycan Respublikası Vergilər Məcəlləsinin 58.2-ci

maddəsinə əsasən və 221.4.7-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş Fərqlənmə Nişanı olmadan avtomobil nəqliyyat vasitələri ilə sərnişin və ya yük daşımaya görə 40 manat məbləğində maliyyə sanksiyasının tətbiq edilməsi, 02 mart 2010-cu il tarixədək 40 manat məbləğin büdcəyə ödənilməsinin təmin edilməsi qərara alınmışdır (iş vər.09).

İşdə olan 12 may 2010-cu il tarixli vergi borcunu ödəməmiş vergi ödəyicisinin əmlakının siyahıya alınması haqqında 10131253399 sayılı qərarından görünür ki, vergi orqanı cavabdehə məxsus əmlakın siyahıya alınması haqqında qərar qəbul etmişdir (iş vər.19).

İş materiallarından görünür ki, vergi orqanı tərəfindən 07 yanvar 2010-cu il tarixdə tərtib edilmiş 029445 sayılı akta əsasən vergi orqanı tərəfindən cavabdehin fərqlənmə nişanı olmadan avtomobil nəqliyyat vasitələri ilə sərnişin və ya yük daşımaya görə 40 manat məbləğində maliyyə sanksiyasının tətbiq edilməsi təklif edilmişdir. 24 fevral 2010-cu il tarixdə vergi orqanı qeyd olunmuş akta əsaslanaraq vergi ödəyicisi olan cavabdehə qarşı Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 58.2-ci maddəsinə əsasən və 221.4.7-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş Fərqlənmə Nişanı olmadan avtomobil nəqliyyat vasitələri ilə sərnişin və ya yük daşımaya görə 40 manat məbləğində maliyyə sanksiyasının tətbiq edilməsinə dair qərar qəbul etmişdir. Bundan sonra iddiaçı cavabdehə qarşı sonuncuya tətbiq edilmiş 40 manat məbləğində maliyyə sanksiyasının cavabdehdən tutulması barədə iddia ərizəsi ilə birinci instansiya məhkəməsinə müraciət etmişdir.

Göründüyü kimi, vergi orqanı cavabdehə qarşı 40 manat məbləğində maliyyə sanksiyasının cavabdehdən tutulması barədə iddia ərizəsi ilə müraciət etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsi Plenumu 13 sentyabr 2011-ci il tarixli "İnzibati icraat haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 82-ci maddəsinin və Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 52 və 90.1-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair qərarında qeyd etmişdir ki, Vergi Məcəlləsinin 49.3-cü maddəsinə əsasən vergi ödəyicisinin vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə

məsuliyyətə cəlb edilməsi barədə çıxarılmış qərar əsasında 10 gündən gec olmayaraq vergi ödəyicisinə vergi borcunun, faizlərin, maliyyə sanksiyalarının məbləğlərinin, inzibati cərimələrin, habelə aşkar edilmiş pozuntuların aradan qaldırılması barədə tələbnamə göndərilir. Həmin Məcəllənin 49.6-cı maddəsinə əsasən isə vergi orqanı tərəfindən aşkar edilmiş vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə vergi ödəyicisi inzibati məsuliyyətə cəlb edilməli olduqda, vergi yoxlamasını keçirən vergi orqanının səlahiyyətli vəzifəli şəxsi inzibati hüquq pozuntusu haqqında ayrıca protokol tərtib edir. Maddədə həmçinin qeyd olunur ki, bu hüquq pozuntuları haqqında işlərə baxılma və inzibati tənbeh tədbirlərinin həmin pozuntuların edilməsində günahkar olan vergi ödəyicisinin vəzifəli şəxslərinə və vergi ödəyicisi - fərdi sahibkara münasibətdə tətbiq edilməsi vergi orqanları tərəfindən Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsinə (bundan sonra - İnzibati Xətalər Məcəlləsi) müvafiq olaraq həyata keçirilir.

Digər tərəfdən Vergi Məcəlləsində vergi qanunvericiliyinin pozulmasının ayrı-ayrı hallarına görə vergi orqanı rəhbərinin qərarı ilə tənbeh tədbirlərinin növləri kimi çıxış edən maliyyə sanksiyaları və faizlər tətbiq olunur (Vergi Məcəlləsinin 57-60-cı maddələri). Vergi qanunvericiliyinin pozulması ilə bağlı inzibati xəta törədildiyi hallarda isə İnzibati Xətalər Məcəlləsinin müddəalarına müvafiq olaraq inzibati hüquq pozuntusu haqqında ayrıca protokol tərtibi ilə başlanmış işlər üzrə vergi orqanlarının səlahiyyətli vəzifəli şəxsi tərəfindən qəbul olunan qərarlara əsasən təqsirli bilinən şəxslərə qarşı inzibati cərimələr tətbiq olunur (İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 246-247, 249-cu maddələri).

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə tətbiq edilən maliyyə sanksiyalarının mahiyyətini açıqlayaraq qeyd etmişdir ki, Vergi Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş maliyyə sanksiyalarının tətbiq edilməsi vergi vəzifələrinin yerinə yetirilməməsi nəticəsində büdcənin məruz qaldığı əmlak itkilərinin bərpa edilməsi məqsədi daşıyır. Başqa sözlə, vergi orqanları tərəfindən tətbiq edilən belə

sanksiyalar bərpaedici xarakter daşıyır (Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun 12 yanvar 2011-ci il tarixli Qərarı).

Vergi Məcəlləsində vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə məsuliyyətə cəlb edilməsi və vergi öhdəliyinin yerinə yetirilməməsi fərqli hüquqi nəticələr yaratdığından onların tətbiq edilməsinin müxtəlif qaydada həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Belə ki, vergi ödəyicisinin bu Məcəllədə göstərilən hallarda və qaydada müəyyən edilən vergini (o cümlədən cari vergi ödəmələrini) ödəmək vəzifəsi onun vergi öhdəliyi hesab olunur. Vergi öhdəliyinin yaranması, dəyişdirilməsi və ya ləğv edilməsi üçün əsaslar, həmçinin vergi öhdəliyinin yerinə yetirilməsi qaydası və şərtləri yalnız bu Məcəllə ilə müəyyən edilir (Vergi Məcəlləsinin 77.1 və 77.2-ci maddələri).

Vergi öhdəliyini yerinə yetirmədiyinə görə vergi ödəyicisindən bərpaedici xarakter daşıyan maliyyə sanksiyaları, bununla yanaşı hesablanmış və yenidən hesablanmış vergilər, faizlər yalnız Vergi Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş qaydada tutulur.

Vergi Məcəlləsinin 65.1-ci maddəsinə görə vergi ödəyicisi vergi öhdəliyini bu Məcəllə ilə müəyyən edilmiş müddətdə yerinə yetirmədikdə vergi orqanı bu Məcəlləyə müvafiq olaraq hesablanmış və ya yenidən hesablanmış vergilərin, faizlərin və tətbiq edilmiş maliyyə sanksiyalarının 5 gün müddətində ödənilməsinə dair vergi ödəyicisinə bildiriş göndərir.

Vergi Məcəlləsinin 89.1-ci maddəsinə əsasən isə vergi ödəyicisi vergi öhdəliyini bu Məcəllə ilə müəyyən edilmiş müddətdə yerinə yetirmədikdə, yaranmış vergi borclarının, habelə həmin öhdəliyin yerinə yetirilməməsi ilə əlaqədar vergi borcu üzrə hesablanmış faizlərin və tətbiq edilmiş maliyyə sanksiyalarının ödənilməsinə təmin etmək üsulu kimi onun əmlakı siyahıya alınabilir.

Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası eyni zamanda qeyd edir ki, Vergi Məcəllənin 90.1-ci maddəsinə əsasən vergi ödəyicisinin əmlakı siyahıya alındıqdan sonra 30 gün müddətində vergi öhdəliyi yerinə yetirilmədikdə, vergi orqanı vergi öhdəliyinin

icrasının təmin olunması məqsədi ilə siyahıya alınmış əmlakın zəruri və kifayət olan həcmdə ixtisaslaşdırılmış açıq hərracda satılması barədə məhkəməyə müraciət edə bilər. Siyahıya alınmış əmlakın yararlıq müddəti bu maddədə göstərilən müddət başa çatanaqədək bitirsə, vergi orqanı dərhal məhkəməyə müraciət edə bilər.

Həmin Məcəllənin 90.2-ci maddəsinə görə isə məhkəmə bu Məcəllənin 90.1-ci maddəsində göstərilən vergi orqanının müraciətinə Azərbaycan Respublikasının Mulki Prosesual Məcəlləsində müəyyən edilmiş qaydada baxır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun 13 sentyabr 2011-ci il tarixli “İnzibati icraat haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 82-ci maddəsinin və Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 52 və 90.1-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair qərarında daha sonra qeyd edilmişdir ki, “İnzibati icraat haqqında” Qanun isə ümumi icraat qaydalarını müəyyən edən ümumi qanundur. Belə ki, “İnzibati icraat haqqında” Qanunun 3.3-cü maddəsində qeyd olunur ki, Azərbaycan Respublikasının xüsusi qanunları ilə bu qanunda nəzərdə tutulmuş müddələri tamamlayan müddəalar və ya inzibati icraatla bağlı xüsusi qaydalar müəyyən oluna bilər.

“İnzibati icraat haqqında” Qanunun 82.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş inzibati aktı qəbul etmiş inzibati orqanın tələbin icraya yönəldilməsi haqqında qərar qəbul etməsi və bunun üçün məhkəmənin qərarının tələb olunmaması məsələsinə gəldikdə isə vurğulanmalıdır ki, inzibati orqan yalnız öz səlahiyyətləri çərçivəsində qərar qəbul edə bilər. Eyni ilə vergi orqanı da öz səlahiyyətləri daxilində qərar qəbul edə və onu məhkəmə qərarı tələb olunmadan icraya göndərə bilər. Lakin Vergilər Məcəlləsinin 90.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydaya görə vergi öhdəliyinin yerinə yetirilməməsinə görə vergi ödəyicisinin siyahıya alınmış əmlakının hərraca çıxarılması məhkəmənin səlahiyyətinə aid edilmiş və onun qərarı əsasında həyata keçirilir. “İnzibati icraat haqqında” Qanunun 82.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş prosedur vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə şəxsin əmlakının hərraca çıxarılmasına aid edilə bilməz.

Göründüyü kimi, vergi ödəyicisi vergi öhdəliyinin Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin müəyyən edilmiş müddətdə yerinə yetirməməsi ilə bağlı vergi borcu üzrə hesablanmış faizlərin və bununla bağlı tətbiq edilmiş maliyyə sanksiyalarının ödənilməsi tələbi ilə bağlı vergi orqanın müraciətlərinə (iddia tələblərinə) məhkəmədə baxılır.

Hazırkı halda isə iddiaçının cavabdehə qarşı iddia tələbi vergi orqanının cavabdehə qarşı tətbiq edilmiş inzibati cərimə ilə bağlı deyil, məhz 40 manat məbləğində maliyyə sanksiyasının tutulması ilə bağlı olduğu üçün işə Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 90.2-ci maddəsinə qeyd olunduğu kimi, Azərbaycan Respublikasının Mulki Prosesual Məcəlləsində müəyyən edilmiş qaydada baxılmalıdır ki, apelyasiya instansiyası məhkəməsi işə baxarkən qeyd olunan hala lazımi diqqət yetirməyərək Azərbaycan Respublikasının “İnzibati icraat haqqında” Qanununu iş materiallarına uyğun olmayaraq tətbiq etmişdir.

Maddi və prosesual hüquq normalarının pozulması və ya düzgün tətbiq olunmaması apelyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnamə və qərarının ləğv edilməsi üçün əsasdır (Azərbaycan Respublikası MPM-nin 418.1-ci maddəsi).

Bu Məcəllənin 386-cı maddəsində göstərilən hallarda maddi hüquq normaları pozulmuş və ya düzgün tətbiq olunmamış hesab edilir (Azərbaycan Respublikası MPM-nin 418.2-ci maddəsi).

Eyni zamanda Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası kasasiya şikayətini nəzərdən keçirərkən apelyasiya instansiyası məhkəməsinə müəyyən edilmiş hallar və subutlar əsasında yeni qərar qəbul edilməsi barədə qərarın çıxarılmasına dair xahişin əsasının Azərbaycan Respublikası MPM-nin 417.1.4-cü maddəsinə uyğun olmadığını müəyyən etmişdir. Bu və yuxarıda şərh olunan səbəblərə görə də kasasiya şikayəti qismən təmin olunmalıdır.

Apelyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən hazırkı iş yenidən baxılarkən yuxarıda qeyd olunan hallar hərtərəfli və tam araşdırılmalı, qüvvədə olan prosesual qanunvericiliyin tələbləri düzgün tətbiq edilməlidir.

MƏQALƏLƏR

Ramiz Rzayev
Azərbaycan Respublikası
Ali Məhkəməsinin sədri

Məhkəmələr azadlıq hüququnun təminatçısıdır Azadlıq hüququnun insan hüquqları sistemində yeri

İnsan həyatı çoxsaylı amillərlə müəyyən olunmaqla müxtəlif mühitdə: ailədə, dostlar, iş yoldaşları arasında, cəmiyyətdə (vətəndaş, siyasi, dini, peşə) keçir. Ona görə insan haqlı olaraq sosial və siyasi varlıq kimi dəyərləndirilir. İnsanın normal fəaliyyəti üçün onun hüquq və azadlıqlara malik olması, onların tanınması və təmini zəruri şərtidir. Hüquq və azadlıqlar insanın ictimai həyatı ilə sıx bağlıdır. İnsan cəmiyyətin ali dəyəri olduğundan cəmiyyətin ali məqsədini insanın təhlükəsizliyi və rifahı təşkil edir.

İnsan hüquqları məsələsi insanın özünün canlı varlıq, təbiətin tərkib hissəsi, ictimai münasibətlərin subyektini kimi dərk olunması ilə bilavasitə bağlıdır. İnsan hüquqları həm də insan münasibətlərinin ağıl və dərrakəyə əsaslanması, ədalətliliyi, ayrı-ayrı fərd və insan qruplarının həmin münasibətlərdə yeri və rolu, vətəndaş və siyasi cəmiyyətin, dövlət və insanın qarşılıqlı münasibəti ilə əlaqədardır.

İnsan hüquq və azadlıqları fərdin insan və vətəndaş kimi normal fəaliyyət göstərməsi üçün zəruri amildir. İnsan hüquq və azadlıqlarının dövlətin milli qanunvericiliyində

və beynəlxalq sənədlərdə təsbitini tapması, hüquq elmi tərəfindən öyrənilməsi kifayətedici deyildir. Vəzifə ondan ibarət olmalıdır ki, hüquq və azadlıqlara təkə dövlət tərəfindən müəyyən edilmiş, pozulmasına görə cəza təyin edilən norma kimi baxılmasın, hüquq və azadlıqlar həm də toplumun müvəffəqiyyətinin, insanın normal həyat fəaliyyətinin, ona məxsus imkanların realizə olunmasının ilkin şərti kimi başa düşülsün.

İnsan hüquq və azadlıqları tarixi təcrübə, milli və mədəni, həmçinin dini ənənələr nəzərə alınmaqla uzun illər ərzində formalaşmışdır. İnsan hüquq və azadlıqlarının səciyyəvi cəhəti ondadır ki, tanındıqdan sonra zaman keçdikcə onlar daha geniş dairəni əhatə edir və məzmun etibarını ilə zənginləşir.

Hər bir şəxs onu əhatə edən insanların, bütövlükdə cəmiyyətin şərəf, ləyaqət və hüquqlarını tanımağa və onlara hörmət etməyə, yaşadığı cəmiyyətin və dövlətin fəaliyyəti, inkişafı və təkmilləşməsində iştirak etməyə, başqalarına hörmət etməyə, milli, dini, sosial, mədəni və digər müxtəlifliyə dözümlülük nümayiş etdirməyə borcludur. Hər bir fərdin vəzifələrinə riayət etməsi vətəndaş və siyasi cəmiyyətin normal fəaliyyət göstərməsi üçün önəmli amildir.

İnsan hüquq və vəzifələri biri-biri ilə sıx bağlı olmaqla yanaşı, biri-birini şərtləndirir. Hətta demək olar ki, insan hüquq və azadlıqları sahəsində problemlər məhz sosial-siyasi münasibətlərin iştirakçılarından birinin özünün vəzifəsini yerinə yetirməməsi, cəmiyyətin müəyyən etdiyi

qaydalara riayət etməməsi nəticəsində meydana çıxır. “Vəzifəsiz hüquq, hüquqsuz vəzifə yoxdur” prinsipi də məhz bu ideyadan doğmuşdur.

Azadlıq fərdin suveren iradəsinə ifadə edərkən heç bir süni məhdudiyyət və qadağaya məruz qalmamasında ifadəsini tapır. Azadlıq – insan həyatının mühüm dəyəri, onun çoxşaxəli fəaliyyətinin əsas məqsədlərindən biridir. Azadlıq hüququ hər şeydən əvvəl onu nəzərdə tutur ki, həyat özü köləlikdən, insanı alçaldan asılılıqdan, ehtiyac və məhrumiyyətlərdən, qorxu və imkansızlıqdan, işgəncə və insan ləyaqətini alçaldan rəftardan azad olmalıdır.

Fəlsəfə insan azadlığını ilk növbədə sərbəst, şəxsi iradəyə uyğun hərəkət etmək imkanı kimi dəyərləndirir. Hüquq elmi isə azadlığı daha dar mənada həbs, tutulma və azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə əlaqələndirir. Ona görə azadlıq hüququ ilə bağlı hüquqsunas mövqeyi məhz həmin prizmadan qaynaqlanmalı, həbs, tutulma və azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı azadlıq hüququnun təmini məsələləri ön mövqeyə çəkilməlidir.

Azadlıq hüququnun milli və beynəlxalq hüquqda təsbiti

İnsan hüquqları sahəsində beynəlxalq standartlar ilkin olaraq İnsan hüquqlarının Ümumi Bəyannaməsində ifadəsini tapmışdır. Bəyannamənin 9-cu maddəsinə əsasən heç kəs özbaşnalıqla həbsə, tutulub saxlanmaya və ya sürgün edilməyə məruz qala bilməz. «İnsan hüquqları və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında» Avropa Konvensiyasında azadlıq hüququ ilk dəfə müqavilə öhdəliyi kimi müəyyən edilmişdir. Konvensiyanın 5-ci maddəsinə əsasən:

Hər kəsin azadlıq və şəxsi toxunulmazlıq hüququ var. Heç kəs qanunla müəyyən olunmuş aşağıdakı hallardan və qaydadan başqa azadlığından məhrum edilə bilməz:

a) səlahiyyətli məhkəmə tərəfindən məhkum olunduqdan sonra, şəxsi qanuni həbsə almaq;

b) məhkəmənin qanuni çıxardığı qərarı icra etməməyə görə və ya qanunla nəzərdə tutulmuş hər hansı öhdəliyin icra olunmasını təmin etmək məqsədilə şəxsin qanuni tutulması və ya həbsə alınması;

c) hüquq pozuntusunun törədilməsində əsaslı şübhə ilə bağlı şəxsin səlahiyyətli məhkəmə orqanı qarşısında durmasından irəli gələn və ya onun tərəfindən törədilən hüquq pozuntunun, yaxud törətdikdən sonra onun gizlənməsinin qarşısını almaq üçün kifayət qədər zəruri əsasların olduğunun hesab edildiyi hallarda şəxsin qanuni tutulması və ya həbsə alınması;

d) yetkinlik yaşına çatmamış şəxsin tərbiyə nəzarəti üçün qanuni qərar əsasında həbsə alınması və ya onun səlahiyyətli məhkəmə orqanı qarşısında durmasından irəli gələn qanuni həbsə alınması;

e) yoluxucu xəstəliklərin yayılmasının qarşısını almaq üçün şəxslərin, ruhi xəstələrin, alkoqolizmə və narkomaniyaya mübtəla olanların, səfillərin qanuni həbsə alınması;

f) şəxsin ölkəyə qanunsuz gəlməsinin qarşısını almaq məqsədilə və ya barəsində deportasiya, yaxud ekstradisiya tədbirləri tətbiq olunan şəxsin qanuni tutulması və ya həbsə alınması.

Həmin maddə həmçinin müəyyən edir ki, tutulmuş hər bir kəsə ona aydın olan dildə onun tutulmasının səbəbləri və ona qarşı irəli sürülən istənilən ittiham barədə dərhal məlumat verilməlidir. Tutulmuş və ya həbsə alınmış hər kəs, dərhal hakimin və ya qanunla məhkəmə hakimiyyətini həyata keçirmək səlahiyyəti verilmiş vəzifəli şəxsin yanına gətirilir və ağılabatan müddət ərzində məhkəmə araşdırması və ya məhkəməyə qədər azad edilmək hüququna malikdir. Azad edilmək məhkəmədə iştirak etmə təminatlarının təqdim edilməsilə şərtləndirilə bilər.

Tutulma və ya həbsə alma nəticəsində azadlıqdan məhrum edilmiş hər kəs onun həbsə alınmasının qanuniliyinə məhkəmə tərəfindən təxirə salınmadan baxılmaq hüququna və əgər onun həbsi məhkəmə tərəfindən qanunsuz hesab edilibsə, azad edilmək hüququna malikdir. Bu maddənin müddələrinin pozulması ilə tutulmadan və ya həbsə almadan zərər çəkmiş hər kəsin iddia ilə təmin olunan kompensasiya hüququ var.

BMT tərəfindən 1966-cı ildə qəbul edilmiş «Vətəndaş və siyasi hüquqlar haqqında Beynəlxalq Pakt»ın 9-cu maddəsi azadlıq hüququnu təsbit etməklə eyni zamanda müəyyən edir ki,

həbs və tutulma qanuni olmaqla yanaşı, özbaşına olmamalıdır. Bu isə o deməkdir ki, azadlıqdan məhrum etmə üçün tətbiq edilən əsas və prosedurlar qanunla müəyyən edilməlidir. Qanunsuz həbs və tutulma həmişə özbaşınadır. Pakta əsasən, həbs ümumi qayda deyil, qaydadan istisna kimi dəyərləndirilməlidir.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 28-ci maddəsi hər kəsin azadlıq hüququnu təsbit etməklə, onun yalnız qanunda nəzərdə tutulmuş qaydada tutulma, həbsə alma və ya azadlıqdan məhrum etmə yolu ilə məhdudlaşdırıla biləcəyini müəyyənləşdirir.

Hər kəs azadlığa malik olmalıdır və bu azadlıq yalnız müstəsna hallarda, hər bir halda qanunla müəyyən edilmiş qaydada məhdudlaşdırıla bilər. Azadlıqdan məhrum etmənin qanuniliyi tələbi həm prosesə, həm də onun məzmununa şamil olunur. Qanunilik həmçinin onu nəzərdə tutur ki, azadlıqdan məhrum etmə zamanı həm daxili qanunvericiliyə, həm də Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrin tələblərinə riayət olunmalıdır.

Azadlıq hüququ Azərbaycan Respublikası Cinayət Prosesual Məcəlləsində(CPM) də ifadəsini tapmışdır. Şəxsin həbsdə saxlanılmasına, habelə tibb və ya tərbiyə müəssisəsinə məcburi yerləşdirilməsinə yalnız məhkəmə qərarı əsasında yol verilir.

Azadlıq hüququnun təminində məhkəmələrin rolu

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 71-ci maddəsi insan hüquq və azadlıqlarının gözlənilməsi və qorunmasını qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının borcu kimi müəyyənləşdirir. Digər hüquqlarla yanaşı azadlıq hüququnun təminində məhkəmələr mühüm rol oynayır. Bu hər şeydən əvvəl onunla bağlıdır ki, qanunla müəyyən edilmiş qaydaya müvafiq olaraq azadlıq hüququ yalnız məhkəmələrin qərarı əsasında məhdudlaşdırıla bilər. Digər tərəfdən azadlıq hüququ məhdudlaşdırılmış şəxslər məruz qaldıqları məhrumluqla bağlı məhkəmələrə müraciət edə və məhkəmədən onların azadlıq hüququnun məhdudlaşdırılmasının qanuniliyinin yoxlanılmasını xahiş edə bilərlər. Məhkəmələr isə öz növbəsində kifayət qədər əsaslar olduqda azadlıq hüququ məhdudlaşdırılmış şəxsi azad etmək səlahiyyətlərinə malikdirlər. İnsan üçün ən şirin nemətin – azadlıq hüququnun məhdudlaşdırılması səlahiyyətinə malik olmaq məhkəmələrin üzərinə xüsusi məsuliyyət qoyur və hər bir hakim bu məsuliyyəti tam dərk etməli, azadlıq hüququnun məhdudlaşdırılması ilə bağlı qərar qəbul edərkən həm qanuna, həm də ədalətə söykənməlidir.

Azadlıq hüququnun insan həyatında rolu, həmin hüququn məhkəmələr tərəfindən təmin edilməsi vacibliyini nəzərə alaraq Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi Plenumu 30 mart 2006-cı il tarixli «Ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi zamanı «İnsan hüquqları və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında» Avropa Konvensiyası müddələrinin və İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedentlərinin tətbiqi haqqında» qərarında məhkəmələrə tövsiyə edilmişdir ki, azadlıq hüququnun məhdudlaşdırılması ilə bağlı qərarlar qəbul edərkən Konvensiya müddələrinə və İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedentlərinə əsaslanmaqla həbs qətimkan tədbirinə müstəsna tədbir kimi baxılmalı və həbs qətimkan tədbiri başqa qətimkan tədbirinin tətbiqinin qeyri-mümkün olduğu, son dərəcə zəruri hallarda tətbiq olunmalıdır. Təqsirləndirilən şəxsin uzunmüddətli həbsi üçün tutarlı əsaslar yoxdursa, iş üzrə ehtimal həmişə şəxsin azadlığa buraxılmasının xeyrinə olmalıdır. Azadlığa buraxılmanın əsasları məhkəməyəqədərki bütün müddət ərzində istənilən vaxt tətbiq edilə bilər.

Bundan əlavə Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinin təşəbbüsü ilə 2009-cu ildə məhkəmələrdə təqsirləndirilən şəxslər barəsində həbs qətimkan tədbiri seçilməsi ilə bağlı baxılan işlər öytrənilərək ümumiləşdirilmiş və müəyyən edilmişdir ki, məhkəmələr tərəfindən bu sahədə qanunvericiliyin tələblərinə əsasən əməl olunmaqla yanaşı qanunvericiliyin tətbiqində bir sıra nöqsanlara yol verilmişdir. Belə ki, məhkəmələr bəzi hallarda həbs qətimkan tədbiri seçilməsi haqqında qərarlarda həmin qətimkan tədbirinin seçilməsi əsasını göstərməmiş, gəlidiyi nəticəni konkret faktlarla əsaslandırmamış, həbsdə saxlama müddətinin uzadılması zamanı cinayət prosesual qanunvericiliyin tələblərinə və İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedentlərinə riayət

etməmişlər. Ümumiləşdirmənin nəticələri Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinin 3 noyabr 2009-cu il tarixdə keçirilən Plenumunda nöqsanlara yol vermiş hakimlərin iştirakı ilə müzakirə edilmiş, ümumiləşdirmə və müzakirə materialları Məhkəmə-Hüquq Şurasına göndərilmişdir. Həmin materiallar əsasında Məhkəmə-Hüquq Şurası müvafiq icraat apardıqdan sonra ciddi nöqsanlara yol vermiş hakimlər cəzalandırılmış, iki hakimin hakimlik fəaliyyətinə xitam verilməsi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikasının Prezidenti qarşısında vəsatət qaldırılmış və həmin vəsatətlər təmin edilərək kobud pozuntulara yol vermiş hakimlərin hakimlik fəaliyyətinə xitam verilmişdir. Göstərilənlər bir daha ona dəlalət edir ki, azadlıq hüququnun məhdudlaşdırılması ilə bağlı məsələlərin həllində hakimlər xüsusi ilə diqqətli olmalı, hər kəsin azadlıq hüququna hörmətlə yanaşmalıdırlar.

Təqsirləndirilən şəxslər barəsində həbs qətimkan tədbiri seçilməsi ilə bağlı təqdimatlara baxılarkən məhkəmələr tərəfindən qanunvericiliyin düzgün tətbiqinə nail olunmasının təmini məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinin Plenumu 3 noyabr 2009-cu il tarixdə “Təqsirləndirilən şəxslər barəsində həbs qətimkan tədbiri seçilməsi ilə bağlı təqdimatlara baxılarkən məhkəmələr tərəfindən qanunvericiliyin tətbiqi təcrübəsi haqqında” qərar qəbul etmişdir. Həmin qərarla təqsirləndirilən şəxslər barəsində həbs qətimkan tədbiri seçilərkən hansı məsələlərə diqqət yetirilməsi, qərarların hansı müddəalara istinadən əsaslandırılmalı olması, həbsdə saxlama müddətinin uzadılması zamanı nəzərə alınmalı olan hallar hakimlərin diqqətinə çatdırılmış, müvafiq tövsiyə və izahlar verilmişdir.

Ötən dövr ərzində bu məsələlər daim diqqət mərkəzində saxlanılmaqla hakimlər və hakimliyə namizədlərin iştirakı ilə keçirilən seminar və müşavirələrdə, konfranslarda müzakirə mövzusu olmuş, Ali Məhkəmənin hakimləri həmin məsələlər ilə bağlı bölgələrdə birinci və apellyasiya məhkəmələrinin hakimlərinin iştirakı ilə müzakirələr apamış, İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin azadlıq hüququnun pozuntusu ilə bağlı Azərbaycana qarşı, həmçinin digər dövlətlərə qarşı qəbul etdiyi qərarları Azərbaycan dilinə tərcümə edilərək müzakirə edilmiş, qərarların surətləri müvafiq məhkəmələrə göndərilmişdir. Bunların hamısında məqsəd ondan ibarətdir ki, azadlıq hüququnun məhdudlaşdırılması ilə bağlı məhkəmələr tərəfindən qəbul edilmiş qərarlar qanunvericiliyin, «İnsan hüquqları və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında» Avropa Konvensiyasının, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı digər beynəlxalq müqavilələrin tələblərinə, İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedentlərinə müvafiq olsun və heç kəsin azadlıq hüququna qanunsuz müdaxilə olunmasın.

Görülmiş tədbirlər nəticəsində müəyyən irəliləyişə nail olunsa da, hazırkı vəziyyət tam qane edici deyil. Odur ki, məhkəmələrin azadlıq hüququnun məhdudlaşdırılması ilə bağlı işlərə baxarkən bəzi məsələlərə diqqət yetirməsini istərdik.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 27 dekabr 2011-ci il tarixli sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin səmərəliliyini artırmaq sahəsində Milli Fəaliyyət Proqramı”nda hakimlərin və hakimliyə namizədlərin, hüquq-mühafizə orqanları əməkdaşlarının və vəkillərin tədrisində insan hüquqları sahəsində beynəlxalq konvensiyalarla bağlı mövzuların geniş istifadə edilməsi, insan hüquqlarının müdafiəsini tənzimləyən beynəlxalq sənədlərinin müddəalarının Azərbaycan Respublikasının məhkəmələri tərəfindən tətbiqi ilə bağlı müddəaların nəzərdə tutulması bir daha onu təsdiq edir ki, hakimlərimiz Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələri, həmin müqavilələr əsasında yaranmış təcrübəni öyrənməli və fəaliyyətlərində beynəlxalq mexanizmlərin presedentlərinə istinad etməlidirlər.

Cinayət prosesual qanunvericiliyə müvafiq olaraq azadlıq hüququnun məhdudlaşdırılmasının yol verilən əsaslardan biri tutulma hesab olunur. Cinayət prosesual qanunvericilik tutulmanın üç kateqoriyadan olan şəxslərə tətbiqinə yol verir:

- cinayəti törətməkdə şübhəli olan şəxsə;
- ittiham elan edilməli olan şəxsə və ya haqqında seçilmiş qətimkan tədbirinin şərtlərini pozan təqsirləndirilən şəxsə;

- hökmün və ya məhkəmənin digər yekun qərarının icrası yerinə məcburi göndərilməsi və ya təyin olunmuş cəzanın digər cəza növü ilə əvəz edilməsi, habelə şərti məhkum etmənin, yaxud cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmənin ləğvi məsələsinin həlli məqsədi ilə məhkuma.

Məhkəmə nəzarəti qaydasında tutulma ilə bağlı materiallara, yaxud qabaqcadan tutulmuş şəxs barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi ilə əlaqədar təqdimata baxarkən məhkəmələr hər şeydən əvvəl, şəxsin tutulması ilə bağlı ilkin sənədlərin, xüsusən tutma barədə protokolun qanunvericiliyin tələblərinə müvafiq qaydada tərtib olunmasına, şəxsin tutulma anının protokolda düzgün göstərilməsinə diqqət yetirməlidirlər. Bəzən polis məntəqəsinə dəvət olunmuş şəxs orada xeyli müddət gözlədikdən sonra ondan izahat və ya ifadə alınır, müəyyən araşdırma aparıldıqdan sonra barəsində şübhəli şəxs kimi saxlama barədə protokol tərtib olunur. Bu zaman şəxsin polis məntəqəsinə gəldiyi və ya gətirildiyi vaxt ilə barəsində protokol tərtib olunduğu vaxt arasında 5-6 saat fərq yaranır. Belə hallar bir qayda olaraq şəxsin azadlıq hüququnun pozulması kimi qiymətləndirilir. Azadlıq hüququnun təmini ilə bağlı diqqət yetirilməli olan digər məsələ şəxsin tutulma ilə əlaqədar qanunvericilikdə müəyyən edilmiş müddətdən artıq saxlanılmasının yolverilməzliyi ilə bağlıdır. Həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi ilə əlaqədar tutulmuş şəxs 48 saat ərzində məhkəmə qarşısına çıxarılmalı, onun barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi və ya azadlığa buraxılması məsələsi məhkəmə tərəfindən həll olunmalıdır.

Azadlıq hüququnun məhdudlaşdırılmasının qanunla yol verilən hallarından biri də həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi ilə bağlıdır. Qətimkan tədbiri cinayəti törətməyə və ya prosessual pozuntuya görə cəza kimi deyil, təqsirləndirilən şəxs tərəfindən prosessual pozuntuların, yeni cinayətlərin törədilməsinin qarşısının alınması üçün tətbiq edilir.

Həbs və ona alternativ qətimkan tədbirləri yalnız 2 (iki) ildən artıq müddətə azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza təyin edilə bilən cinayətin törədilməsində ittiham olunan şəxsə tətbiq oluna bilər. Qanunvericiliyə əsasən müstəsna hallarda, yəni cinayət prosesini həyata keçirən orqandan gizlənmək və cinayət prosesində iştirak edən şəxslərə qanunsuz təsir göstərməklə, cinayət təqibi üzrə əhəmiyyət kəsb edən materialları gizlətməklə və ya saxtalaşdırmaqla ibtidai istintaqın və ya məhkəmə baxışının normal gedişinə mane olmaq, həmçinin cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməli yenidən törətmək və ya cəmiyyət üçün təhlükə yaratmaq kimi hərəkətlərin qarşısını almaq üçün 2 (iki) ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza təyin edilə bilən cinayətin törədilməsində ittiham olunan şəxsə də həbs qətimkan tədbiri tətbiq oluna bilər.

Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin 9 aprel 1965-ci ildə qəbul etdiyi «Həbs qətimkan tədbiri» adlı Təvsiyəsində (65)11 göstərilir ki, həbs qətimkan tədbiri yalnız ciddi zərurət hallarında tətbiq edilməli və davam etməlidir. O, heç vaxt cəza məqsədilə tətbiq olunmamalıdır. Həbs qətimkan tədbiri barədə qərar ittihamın mahiyyətini və həbs qətimkan tədbiri seçilməsinə üstünlük verən əsası mümkün qədər dəqiq ifadə etməlidir.

Təqsirləndirilən şəxs məhkəmənin qarşısına şəxsən gətirilməli və hakim onu dinləməlidir. Hakimə qarşı verilən tələblər ondan ibarətdir ki, hakim həbsin leyhinə və ya əleyhinə olan halları araşdırmaq, hüquqi meyarlara istinadən həbsə haqq qazandıran əsasların olub-olmadığı barədə qərar vermək və belə əsaslar olmadıqda şəxsin azad edilməsi barədə qərar qəbul etmək öhdəliyini daşıyır.

Təqsirləndirilən şəxsin barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi üçün maddi və prosessual hüquqi əsaslar olmalıdır.

Maddi əsaslar dedikdə, təqsirləndirilən şəxsin ona istinad edilən cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməlin törədilməsinə aidiyyətini təsdiq edən sübutlar başa düşülür. Bu zaman əldə olunmuş sübutların şəxsin cinayəti törətməsini tam sübuta yetirməsi deyil, şəxsin cinayətin törədilməsinə əsaslı şübhənin olması kifayətdir.

Prosessual əsaslar isə Azərbaycan Respublikası CPM-nin 155-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş halların məcmusundan və həbs qətimkan tədbirinin seçilməsinin qanuniliyini və zəruriliyini təsdiq edən, məhkəmə tərəfindən müəyyən edilmiş əsaslardan ibarətdir.

Məhkəmələr həbs qətimkan tədbiri seçərkən yalnız CPM-nin 155-ci maddəsində göstərilən prosessual əsasları formal sadalamaqla kifayətlənməməli, hər bir əsasın konkret təqsirləndirilən şəxsə münasibətdə mövcudluğunun nədən ibarət olmasını və cinayət işinin materialları ilə onların təsdiq edilib-edilməməsini yoxlamalıdır. Bu zaman təqsirləndirilən şəxsin törətdiyi cinayətin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsi, onun şəxsiyyətini səciyyələndirən məlumatlar, o cümlədən yaşı, ailə vəziyyəti, məşğulluq növü, sağlamlığı və bu kimi digər hallar nəzərə alınmalıdır.

Məhkəmələr həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi haqqında təqdimata baxarkən onlar ilk növbədə Azərbaycan Respublikası CPM-nin 154-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş digər qətimkan tədbirlərinin seçilməsinin mümkünlüyünü yoxlamalı, təqdimat təmin edildikdə isə həbslə əlaqədar olmayan qətimkan tədbirinin seçilməsinin qeyri-mümkün olmasını əsaslandırmalıdır.

Həbs qətimkan tədbirinin insanın azadlıq hüququnu məhdudlaşdırmasını nəzərə alaraq qanunverici onun tətbiqi üçün xüsusi şərtlər və əsaslar müəyyənləşdirmişdir. Həbs qətimkan tədbiri seçilməsinin aşağıdakı şərtlərini fərqləndirmək olar:

1. Həbs qətimkan tədbiri yalnız məhkəmə tərəfindən tətbiq oluna bilər
2. Həbs qətimkan tədbiri yalnız təqsirləndirilən şəxsə tətbiq edilə bilər.
3. Həbs qətimkan tədbiri barəsində azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza təyin edilə bilən cinayətin törədilməsində ittiham olunan şəxs barəsində tətbiq edilə bilər.

İlkin mərhələlərdə məhkəmələr təqsirləndirilən şəxsin cinayət törətməsinə dair əsaslı şübhəyə əsaslanma bilər; həbsin qanuni olması üçün, bu zəruri şərtidir. Şəxsə münasibətdə şübhə onun həmin dövrdə şübhələnildiyi əməllə əlaqədar olmalıdır. Şəxsin əvvəllər hər hansı əmələ görə cinayət məsuliyyətinə alınması, onun digər cinayəti törətməsinə görə əsaslı şübhə hesab edilə bilməz. Nəzərə almaq lazımdır ki, müəyyən vaxt keçdikdən sonra əsaslı şübhə həbsin davam etməsinə haqq qazandırmaq üçün kifayət deyildir.

Azərbaycan Respublikasının milli qanunvericiliyi şəxs barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi üçün əsaslı şübhənin mövcudluğu ilə yanaşı dörd əsasdan (şəxsin ibtidai araşdırma və məhkəmədən qaçıb gizlənməsi təhlükəsi; şəxsin iş üzrə həqiqətin aşkara çıxarılmasına maneçilik törətməsi təhlükəsi; yeni cinayətlərin törədilməsinin qarşısının alınması zəruriliyi; ictimai qaydanın qorunması zəruriliyi) birinin mövcudluğunu vacib hesab edir. Əks halda həmin əsaslardan heç olmazsa birinin olmaması şəxs barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsinin əsassızlığına dəlalət edir. Yəni göstərilən dörd əsasdan heç olmazsa biri, həm ilkin olaraq həbs qətimkan tədbiri seçilməsi, həm də həbs müddətinin uzadılması zamanı mövcud olmalıdır. Lakin mümkündür ki, ilkin həbs zamanı göstərilən dörd səbəbdən biri mövcud olduğu halda, sonradan həmin əsas aradan qalxmış olsun. Ona görə də dəfələrlə eyni əsaslarla, tutaq ki, şəxs azadlıqda qalarsa həqiqətin aşkara çıxarılmasına maneçilik törədə biləcəyi ehtimalına əsasən həbsdə saxlama müddətinin uzadılması bəraətverici hesab oluna bilməz. Belə hallarda məhkəmə tərəfindən həbs qətimkan tədbirinin müddətinin uzadılması əsassız hesab edilməlidir. Çünki, təqsirləndirilən şəxsin uzunmüddətli həbs üçün tutarlı əsaslar yoxdursa, iş üzrə ehtimal həmişə şəxsin azadlığa buraxılmasının xeyrinə olmalıdır. Azadlığa buraxılmanın əsasları məhkəməyəqədərki bütün müddət ərzində istənilən vaxt tətbiq edilə bilər. Həbsin əsaslılığı, hər bir işin xüsusiyyəti nəzərə alınmaqla, qiymətləndirilməlidir. Törədilmiş cinayətin ağırlığı ilkin mərhələdə şəxs barəsində həbs qətimkan tədbiri seçilməsi üçün əsas kimi qəbul edilsə də, sonradan başqa əsaslar olmadan şəxsin yalnız həmin əsasa görə həbsdə saxlanması qanuni və əsaslı hesab edilə bilməz. Məhkəmələr öz qərarlarında azadlığa buraxılmanı rədd edən konkret əsasları təsdiqləyən faktlara və məlumatlara əsaslanmalıdırlar. Məhkəmələr öz qərarlarında stereotip mülahizələrə əsaslanma bilər. Bundan başqa həmin qərarların əsasları, tərəflərin irəli sürdüyü arqumentlər də daxil olmaqla, müvafiq sənəddə öz əksini tapmalıdır.

Həbsin qanuniliyi həmin qətimkan tədbirinin yalnız qanunla nəzərdə tutulan şərtlər və əsaslarla tətbiq edilməsindən daha geniş şərh olunmalıdır. Çünki, qanunilik tələbi həm maddi, həm də prosessual cəhətləri əhatə edir. Hər kəs azadlığa malik olmalı və bu hüquq yalnız müstəsna hallarda, hər bir halda qanunla müəyyən edilmiş qaydada məhdudlaşdırıla bilər. Azadlıqdan

məhrum etmənin qanuniliyi tələbi həm prosesə, həm də onun məzmununa şamil olunur. Şəxs azadlıqdan məhrum edildiyi hallarda ilk növbədə qanunun tələblərinə riayət edilib-edilmədiyi yoxlanılmalıdır.

Həbs qətimkan tədbirinin qanuniliyi bir sıra amillərin məcmusunu nəzərdə tutur. Şəxs barəsində həbs qətimkan tədbiri hər bir halda tətbiq edilə bilməz. Bunun üçün ilkin olaraq cinayət mühakimə icraatının özü mövcud olmalıdır. Cinayət mühakimə icraatı isə cinayət işinin başlanmasında təzahür etməlidir. Digər tərəfdən, cinayət işinin başlanması da şəxs barədə həbs qətimkan tədbiri seçilməsi üçün kifayətedici amil hesab etmək olmaz. Həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi zamanı xüsusi prosedura riayət olunmalı və həbsəalma xüsusi subyektlər tərəfindən həyata keçirilməlidir. Azərbaycan Respublikası CPM-nə müvafiq olaraq həbs qətimkan tədbiri məhkəmənin qərarı əsasında seçilməlidir. Həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi üçün qanunvericilikdə müəyyən edilmiş şərtlər və əsaslar mövcud olmalıdır.

Azadlıq qayda, azadlıqdan məhrum etmə isə yalnız istisna olmalıdır. «İnsan hüquqları və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında» Avropa Konvensiyasının 5-ci maddəsinin məqsədi, başlıca olaraq, həbsdə saxlamanın ağılabatan olmadığı andan şəxsin azad edilməsidir. Konvensiya tələb edir ki, məhkəmə hökmü çıxarılan kimi həbsdə saxlama ağılabatan müddəti keçməməlidir. Bu anlayış mücərrəd qiymətləndirməyə əsas vermir, çünki, təqsirləndirilən şəxsin həbsdə saxlanması ağılabatan xarakteri hər bir konkret halda konkret işin xüsusiyyətlərinə müvafiq olaraq qiymətləndirilməlidir.

Həbsdə saxlamaya o zaman bəraət qazandırmaq olur ki, konkret əlamətlər təqsirsizlik prezumpsiyasına baxmayaraq, ictimai maraqların şəxsi azadlığa hörmətdən üstünlüyünü təsdiq etmiş olsun.

Həbsdə saxlama müddətinin ağılabatan həddi keçməsinin hesablanması üçün məhkəmə təcrübəsi onun başlanğıc nöqtəsinin maraqlı şəxsin tutulduğu gün, son həddinin isə birinci instansiya məhkəməsində ittihamın əsaslılığı barədə qərarın çıxarıldığı gün ilə üst-üstə düşməsinə müəyyənləşdirmişdir.

Milli qanunvericilik hazırda ibtidai araşdırma zamanı həbsdə saxlama üçün son müddət müəyyən etdiyi halda, birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin icraatında olan cinayət işləri üzrə təqsirləndirilən şəxsin həbsdə saxlanması son müddətini müəyyən etmir. Belə bir qayda beynəlxalq standartlarla heç bir ziddiyyət təşkil etmir. Çünki, İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi öz qərarlarında qeyd etmişdir ki, şəxsin məhkəməyə qədərki azadlıqdan məhrum edilmə müddəti onun faktiki olaraq tutulduğu andan barəsində ittiham hökmünün çıxarılmasına kimi olan müddətdə davam edir. Həbsdə saxlamanın davam etməsinin ağılabatan xarakteri təqsirləndirilən şəxsin düşdüyü vəziyyətdən asılı olaraq qiymətləndirilməlidir. Həbs qətimkan tədbiri ilə bağlı azadlıq hüququnun əsassız məhdudlaşdırılması bəzi hallarda şəxsin məhkəmə qərarı ilə müəyyən edildiyi müddətdən artıq müddətə həbsdə saxlanılmasında, həbsdə saxlama müddətinin başa çatmasına baxmayaraq onun vaxtında uzadılmamasında, şəxsin həbsdə saxlama müddətinin bitməsindən sonra cinayət işinin prokurorluqdan məhkəməyə göndərilməsində, yəni şəxsin həbsdə saxlanmasına əsas verən sənəd olmadığı halda həbsdə saxlanmasının davam etməsində özünü biruzə verir. Belə hallara məhkəmələr dərhal reaksiya verməli, azadlıq hüququnun pozulması ilə nəticələnmiş kobud prosessual pozuntuların aradan qaldırılması və təqsirli şəxslər barəsində müvafiq tədbirlərin görülməsinə nail olmalıdırlar.

Məhkəmələr yetkinlik yaşına çatmamış şəxslər, qadınlar barəsində həbs qətimkan tədbirlərinin seçilməsinə, həmin kateqoriyadan olan şəxslər barəsində azadlıqdan məhrum etmə cəzasının tətbiq edilməsinə xüsusi diqqətlə yanaşmalı, imkan dərəcəsində həmin şəxslərin məhkəməyə qədər azadlıqda qalmasına və onlara azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı olmayan cəzaların təyin olunmasına üstünlük verməlidirlər.

Azadlıqdan məhrum etmə cəzası cinayət törətmiş şəxsə tətbiq edilən, onun cəmiyyətdən təcrid olunmasını təmin və sosial ədalətin bərpasına kömək edən, dövlət məcburiyyət tədbiridir. Müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə məhkumun məntəqə tipli, ümumi, ciddi və xüsusi rejimli

cəzaçəkmə müəssisəsinə və ya həbsxanaya yerləşdirilməsi yolu ilə onun cəmiyyətdən təcrid olunmasından ibarətdir. Azadlıqdan məhrum etmə ictimai təhlükəli cinayət əməlinə cavab olmaqla məhkumun əvvəlki sosial əlaqələrini müəyyən qədər pozur, onu adi həyat tərzini keçirmək imkanından məhrum edir. Cəmiyyətin azad üzvləri ilə müqayisədə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş şəxsin hüquqi vəziyyəti əhəmiyyətli dərəcədə məhdudlaşdırır. Bu sadəcə şəxsin azad yerdəyişmə imkanlarının itirilməsində deyil, həm də onun əmək fəaliyyətini seçilməsində, iş və istirahət vaxtının müddətində, qohum və dostları ilə əlaqələrinin məhdudlaşmasında, dövlət hakimiyyət orqanlarına aktiv seçki hüququnu itirməsində və s. ifadə olunur. Bununla belə azadlıqdan məhrum olunmuş şəxslər cəza çəkmə müəssisələsinə cəza verilməsi üçün deyil, cəza kimi yerləşdirilirlər və azadlıqdan məhrum olunmaları onlarla pis rəftar və ləyaqətlərinin alçaldılmasına səbəb olmamalıdır.

Məhkəmələr törədilmiş cinayət əməlinə görə cəza təyin edərkən imkan dərəcəsində azadlıqdan məhrum etməyə alternativ cəzaların tətbiq edilməsinə üstünlük verməlidirlər.

Avropa Şurası 22 yanvar 1965-ci ildə qəbul edilmiş Qətnaməsində (65) 1 azadlıqdan məhrum etmə cəzasının cinayətkara yalnız cəzanın məqsədinə nail olmaq üçün zəruri hallarda tətbiq edilməsinin, həmçinin ilk dəfə cinayət törətmiş şəxslərə münasibətdə azadlıqdan məhrum etmə cəzasının nə dərəcədə məhrumiyətlər doğura biləcəyinin nəzərə alınması tövsiyə olunmuşdur.

Ona görə məhkəmələr hər bir konkret işə baxarkən törədilmiş cinayətin ağırlığı ilə yanaşı məsuliyyəti ağırlaşdıran və yüngülləşdirən halları, cinayət törətmiş şəxsin şəxsiyyətini xarakterizə edən məlumatları azadlıqdan məhrum etmə cəzasına alternativ cəzanın tətbiq edilməsi yolu ilə cəzanın məqsədinə nail olunması imkanlarını nəzərə almalıdırlar. Məqsəd cinayət törətmiş şəxsin nəyin bahasına olursa-olsun azadlıqdan məhrum edilməsi deyil, onun islah olunması və cəmiyyətə qaytarılması olmalıdır.

Ulu Öndər insan azadlığını ən ali dəyər kimi qiymətləndirərək demişdir: “insan azaddır, insan azadlığı bütün sahələrdə azadlığın olmasını nəzərdə tutur. Biz şəxsiyyət azadlığını Azərbaycanda demokratik cəmiyyətin başlıca amili elan etmişik”. Ümummilli liderin ideyalarını reallaşdıran möhtərəm Prezident İlham Əliyevin həyata keçirdiyi uğurlu daxili və xarici siyasət nəticəsində ölkəmizdə azad və firəvan yaşamaq üçün zəmin yaranmışdır. Yüksələn sürətlə inkişaf və tərəqqi edən ölkə vətəndaşlarının azad yaşaması, azadlıq hüququnun təmin olunması isə məhkəmələrin əsas vəzifəsidir. Biz Azərbaycan məhkəmə sisteminin Azərbaycan dövləti ilə eyni addımlarla irəliləməsinə nail olmalı, ölkənin nüfuzunun daim yüksəlməsinə çalışmalıyıq.

Müzəffər Ağazadə
Azərbaycan Respublikasının
əməkdar hüquqşünası

Nəticələri əvvəlcədən məlum olan məhkəmə prosesləri.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin bir qərarı ilə tanış olanda məndə belə bir fikir yarandı ki, qərar qanuni olduğu qədər də qanunsuzdur. Daha doğrusu müzakirə edilən məsələ barədə qərardada məhkəmənin istinad etdiyi hüquq norması özü qüsurludur, məhkəmələrin müstəqilliyi barədəki konstitusion prinsiplərə ziddir.

Həmin qərarın mahiyyətini açmaq fikrimi əsaslandırmaq istəyirəm.

Quba rayon məhkəməsinin qətnaməsi ilə «Parabank» ASC-nin vət. N.Mirzəyevaya qarşı borcun ipoteka müqaviləsi ilə yüklü edilən və cavabdeh N.Mirzəyevanın mülkiyyətində olmaqla Quba şəhərində yerləşən yaşayış evinə yönəldilməsinə dair iddiası təmin edilmişdir. Qərara alınmışdır ki, kredit müqaviləsi əsasında «Parabank»dan götürülən borc pul ödənilmədikdə borc qalığı cavabdehə məxsus yaşayış evinə yönəldilməklə o, ailəsi ilə birlikdə həmin evdən çıxarılsın.

Qətnamə qanuni qüvvəsini aldıqdan sonra ipotekaya qoyulmuş yaşayış evinin icra məmurları tərəfindən hərraca çıxarılması məsələsi meydana çıxdıqda borclu N.Mirzəyeva qətnamənin icrasına bir il möhlət verilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin 231-ci maddəsi ilə müəyyən edilən qaydada məhkəməyə ərizə vermişdir. Borclu ərizəsini özünün 2-ci qrup əlil olması, iki uşağı ilə yaşamaq üçün başqa evi və mənzili olmaması ilə əsaslandırmışdır.

Məhkəmə borclunun ərizəsini təmin etsə də, tələbkarın apellyasiya şikayətinə əsasən işə baxan Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsi həmin qərarı ləğv etmişdir. Apellyasiya instansiyası məhkəməsi öz qərarını bununla əsaslandırmışdır ki, birinci instansiya məhkəməsinin qərarı AR MPM-nin 231.5-ci maddəsinin tələblərinə ziddir. Belə ki, həmin maddə ilə müəyyən edilən normaya əsasən ipoteka saxlayanın, yəni əsas iddia üzrə tələbkarın razılığı olmadan ipoteka predmetinə tutmanın yönəldilməsi barədə məhkəmə qərarının icrasına möhlət verilə bilməz.

İlk baxışda apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı əsaslı və qanunidir. Çünki, doğrudan da AR MPM-nin 231.5-ci maddəsində göstərilir ki, qanunla nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla, ipoteka predmetinə tutmanın yönəldilməsi barədə məhkəmə qərarının icrasına möhlət verilməsinə, məhkəmə qətnaməsinin hissə-hissə icra edilməsinə, icra üsulunun və qaydasının dəyişdirilməsinə, habelə icra üzrə icraatın dayandırılmasına yalnız ipoteka saxlayanın razılığı ilə yol verilir.

Biz hazırkı yazıda konkret iş üzrə ərizəçinin nə dərəcədə haqlı olub-olmaması məsələsinə toxunmayacağıq və toxuna da bilmərik. Çünki, bu məsələ məhkəmə araşdırması aparən hakimlərin səlahiyyətlərinə aiddir. Qeyd etmək lazımdır ki, hər il Respublika məhkəmələrində bu kateqoriyadan yüzlərlə ərizələrə baxılır və məhkəmələr MPM-nin 231.5-ci maddəsinə rəhbər tutaraq bütün işlər üzrə eyni məzmunlu qərarlar qəbul edirlər. Yəni son nəticədə ərizələrin heç biri təmin olunmur. Başqa məzmununda qərar qəbul etmək mümkün də deyildir. Çünki, AR MPM-nin 231.5-ci maddəsi ilə müəyyən edilən norma imperativ normadır.

Bəs MPM-nin 231.5-ci maddəsi ilə müəyyən edilən norma nə dərəcədə məntiqlidir? O nə vaxt və haradan gəlib mülki prosessual qanunvericiliyə düşmüşdür?

Qətnamənin icrasına möhlət verilməsi və ya onun hissə-hissə icra edilməsi, qətnamənin icra üsulunun və ya qaydasının dəyişdirilməsi, icra üzrə icraatın dayandırılmasından bəhs edən AR MPM-nin 231-ci maddəsinin ilkin variantında belə bir norma olmamışdır. MPM-nin 231.1-ci maddəsində deyilir:

işə baxmış hakim, işdə iştirak edən şəxslərin ərizəsi üzrə tərəflərin əmlak vəziyyətinə və digər hallara əsasən qətnamənin icrasına möhlət verməyə və ya qətnaməni hissə-hissə icra etdirməyə, habelə onun icra üsulunu və qaydasını dəyişdirməyə haqlıdır.

Bu norma fikrimizcə kifayət qədər aydın və məntiqə uyğundur. MPM-nin 231.2, 231.3 və 231.4-cü maddələri MPM-nin 231.1-ci maddəsi ilə müəyyən edilən normanın tətbiqi və məhkəmə qərarlarından şikayət verilməsi məsələlərini nizama salır. MPM-nin 231-ci maddəsinin ilkin variantında 231.5-ci maddə ümumiyyətlə olmamışdır. Bu məsələ Məcəlləyə «İpoteka haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiqi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikasının bəzi qanunvericilik aktlarına əlavə və dəyişiklik edilməsi və «Girov haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun qüvvədən düşmüş hesab edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının 2006-cı il 26 dekabr tarixli Qanunu ilə əlavə edilmişdir.

«İpoteka haqqında» Azərbaycan Respublikasının 15 aprel 2005-ci il tarixli Qanunu nəzərdən keçirilərkən məlum olur ki, MPM-nin 231.5-ci maddəsi həmin Qanunun 39.5-ci maddəsi ilə hərfbəhərf üst-üstə düşür.

Hər iki qanunla müəyyən edilir ki, ipoteka predmetinə tutmanın yönəldilməsi barədə məhkəmə qərarının icra edilməsinə məhkəmə tərəfindən möhlət verilməsi o zaman mümkündür ki, buna ipoteka saxlayan razılıq vermiş olsun. Elə ilk baxışdan bu normanın məntiqsizliyi aşkara çıxır. Aydın deyildir ki, əgər icraya möhlət verilməsi barədə borclu ilə tələbkər arasında əvvəlcədən razılıq varsa niyə məhkəməyə müraciət edilməlidir. Axı bu kateqoriyadan olan işlər üzrə mübahisənin olmaması məhkəmə icraatını istisna edən haldır.

Yuxarıda adı çəkilən məsələ ilə əlaqədar bütün məhkəmə araşdırmaları vətəndaşlarla kredit təşkilatları arasında icraya möhlət verilməsinə razılığın olmaması hallarına aiddir. Belə hallarda vətəndaşın (borclunun) möhlət barədə məhkəməyə ərizə verməsi onun konstitusion hüququdur və belə ərizələrə mülki prosessual qanunvericilikdə müəyyən edilən qaydalarda baxılmalıdır. (MPM-nin 4 və 5-ci maddələri)

Deməli birinci instansiya məhkəməsinin belə ərizələri icraatına qəbul etməmək hüququ yoxdur. Qanuna görə ərizə üzrə araşdırma aparan məhkəmə müəyyən etdiyi faktlar əsasında hüquqi nəticəyə gəlməklə AR MPM-nin 231.1-ci maddəsinə əsasən ərizəni təmin, yaxud da rədd edə bilər, bu şərtlə ki, ərizə ipoteka predmeti ilə bağlı olmasın. Yuxarıda qeyd edildiyi kimi məhkəmələrə belə ərizələr yalnız ipoteka saxlayanın icraya möhlət verilməsinə razılığı olmadığı hallarda verilir. MPM-nin 231.5-ci, «İpoteka haqqında» Qanunun 39.5-ci maddələri ilə müəyyən edilən normalar isə bütün hallarda belə ərizələrin təmin olunmasını istisna edir. Yəni məhkəmə hələ ərizəni qəbul edərkən onun təmin edilməyəcəyini bilir. Buna baxmayaraq ərizəni qəbul etməmək hüququna da malik deyil.

Nəticəsi əvvəlcədən bəlli olan belə məhkəmə araşdırması kimə və nəyə xidmət edir? Əgər bu məzmununda ərizələr bütün hallarda təmin edilməyəcəksə, məntiqi olardı ki, belə ərizələrin məhkəmələr tərəfindən icraata qəbul edilməsinə qadağa qoyulaydı.

Ümumiyyətlə məhkəmə qətnaməsinin icrasına möhlət verilməsi məsələsində ipotekaya qoyulan predmetlərə münasibətdə qanunda istisnalar müəyyən edilməsi müəmmalıdır. Aydın deyildir ki, bu norma hansı zəruriyyətdən yaranmışdır?

Bəzi hüquqşünaslar iddia edirlər ki, guya bu hər hansı zümrənin korporativ maraqları ilə əlaqədardır. Lakin onlar bu mülahizəni əsaslandırmaq üçün inandırıcı dəlil gətirə bilmirlər. Digərləri isə bunu «İpoteka haqqında» Qanunun 39.4-cü maddəsi ilə müəyyən edilən normalarla əlaqələndirirlər. Sonuncu versiya daha inandırıcıdır. Belə ki, Qanunun 39.4-cü maddəsində deyilir ki, tutma yönəldilən ipoteka predmeti ipoteka qoyanın yeganə yaşayış yeri olduqda və digər yerdə yaşamağa imkanı olmadıqda məhkəmə ipoteka qoyanın vəsatəti əsasında tutmanın yönəldilməsini ən gec bir ilədək müddətə təxirə sala bilər. Görünür AR MPM-nin 231.5-ci maddəsində «qanunla nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla» dedikdə məhz 39.4-cü maddə ilə müəyyən edilən həmin norma nəzərdə tutulur.

Əslində «İpoteka haqqında» Qanunun 39.4-cü maddəsi ilə müəyyən edilən həmin norma özü də mübahisəsiz deyildir. Əvvəla kreditin qaytarılması barədəki iddiaya baxılarkən qəbul edilən qətnamədə onun icra üsulunun da müəyyən edilməsinə məhkəmə təcrübəsində rast gəlinmir və bu məzmununda qətnamələrin icra mexanizmi də yoxdur. Çünki, Qanunda qeyd edildiyi kimi, belə qərar

yalnız ipoteka qoyanın, yəni cavabdehin vəsatəti ilə qəbul edilə bilər. Cavabdeh isə o vaxt belə vəsatət verə bilər ki, o, iddianı qəbul etmiş olsun, yəni iddia ilə razılaşsın. Bəs cavabdehin iddianı qəbul etmədiyi hallarda məhkəmə iclaslarında iddiaya mahiyyəti üzrə baxılarkən icraya möhlət verilməsi barədə necə vəsatət vermək olar? Qətnamə çıxarılanda qədər bu məzmununda vəsatət verilməsi əslində iddianın etirafı deməkdir və cavabdehin iddianın mahiyyəti üzrə mövqeyi ilə üst-üstə düşür.

Digər tərəfdən cavabdehin birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsindən apellyasiya şikayəti vermək hüququ vardır və bəzən belə şikayətlərə baxılması prosesi aylarla davam edir. Belə hallarda qətnamənin təxirə salınması ilə bağlı Qanunun 39.4-cü maddəsi ilə müəyyən edilən bir illik müddətin hansı vaxtdan hesablanması bəlli deyildir. Çünki, həmin norma qətnamənin qanuni qüvvəyə minməsi vaxtı ilə şərtləndirilməmişdir.

Göründüyü kimi «İpoteka haqqında» Qanunun 39.4-cü maddəsi ilə müəyyən edilən normanın tətbiqində tətbiqi anlaşılmaqlar və çətinliklər yaranır. Mülki prosessual qanunvericiliyin ümumi prinsiplərinə görə həmin maddə ilə müəyyən edilən norma qətnamə çıxarılması ilə bir vaxtda deyil, qətnamənin icrası mərhələsində müzakirə olunmalıdır. Belə olduqda nə «İpoteka haqqında» Qanunun 39.4-cü maddəsi ilə, nə də MPM-nin 231.5-ci maddəsi ilə «istisnalar» müəyyən edilməsinə ehtiyac da qalmır.

Yeri gəlmişkən qeyd etmək lazımdır ki, «İpoteka haqqında» Qanunun 39.4 və 39.5-ci maddələrində göstərilən «qətnamənin icrasının təxirə alınması» və ya icraya «möhlət verilməsi» kimi ifadələr mahiyyət üzrə eyni mənəni daşıyır. Hər iki hal müəyyən mənada kredit təşkilatının mənafeyinə uyğun olmaqla yanaşı, həm də onun üçün sərfəlidir. Belə ki, «İpoteka haqqında» Qanunun 39.4-cü maddəsində deyilir ki, tutma yönəldilən ipoteka predmeti üçün verilən möhlət ipoteka ilə təmin olunmuş öhdəlik üzrə tərəflərin hüquq və vəzifələrini dəyişdirmir və möhlət müddəti ərzində artan faizlər, dəbbə pulu və digər haqlar müvafiq olaraq hesablanır. Göründüyü kimi bu işlər üzrə qətnamənin icrasının təxirə alınması (icraya möhlət verilməsi) heç bir halda kreditörün mənafeyinə zidd deyildir.

Nəhayət, burada daha maraqlı bir məqam diqqəti cəlb edir. Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, AR MPM-nin 231.5 və «İpoteka haqqında» Qanunun 39.5-ci maddələrinə əsasən ipoteka saxlayanın razılığı nəinki məhkəmə qərarının icrasına möhlət verilməsi, məhkəmə qətnaməsinin hissə-hissə icra edilməsi, icra üsulunun və qaydasının dəyişdirilməsi hallarına, həm də icra üzrə icraatın dayandırılması hallarına da aiddir. Yəni icra üzrə icraatın dayandırılması barədəki məsələnin müsbət həlli də ipoteka saxlayanın iradəsindən asılıdır.

Halbuki, «İcra haqqında» Azərbaycan Respublikasının 27 dekabr 2001-ci il tarixli Qanununun 17-18-ci maddələri ilə (sonrakı əlavə və dəyişikliklərlə) icra üzrə icraatın dayandırılmasının 14 halı müəyyən edilmişdir. Həm də Qanunun 17-ci maddəsi ilə müəyyən edilən bütün 8 halda icraatın dayandırılması məcburidir, 18-ci maddəsi ilə müəyyən edilən 6 halda isə icraatın dayandırılıb-dayandırılmaması məsələsi isə məhkəmənin mülahizəsindən asılıdır.

Məsələn, «İcra haqqında» Qanunun 17.1.2-ci maddəsinə görə borclu fəaliyyət qabiliyyətini itirdikdə icra icraatı mütləq dayandırılmalıdır. MPM-nin 231.5-ci maddəsinə əsasən isə belə hallarda icraatın dayandırılması barədəki vəsatətin təmin edilməsi üçün mütləq ipoteka saxlayanın razılığı alınmalıdır. Bəs ipoteka saxlayan buna razılıq vermədikdə məhkəmə hansı məzmununda qərar qəbul etməlidir? Bu suala qanunvericilikdə cavab yoxdur.

Son nəticədə məqsədimiz onu nəzərə çarpdırmaqdan ibarətdir ki, iddia ərizələrinin, icra ilə bağlı vəsatətlərin, məhkəməyə daxil olan digər ərizələrin mahiyyətindən, növündən, predmetindən və s. asılı olmayaraq bu müraciətlə əlaqədar aparılan məhkəmə araşdırması üzrə qəbul ediləcək qərarın mahiyyəti qanunla əvvəlcədən müəyyənləşdirilə bilməz. Bu nəinki məhkəmələrin səlahiyyətlərini məhdudlaşdırır, həm də məhkəmə araşdırmasının mahiyyəti və ümumiyyətlə məhkəmələrin funksiyaları barədə elmi nəzəriyyəyə də ziddir. Məsələyə bu mövqedən yanaşıldıqda AR Mülki Prosessual Məcəlləsinin 231.5-ci və «İpoteka haqqında» Azərbaycan Respublikasının 2005-ci il 7 iyun tarixli Qanununun 39.5-ci maddələri ilə müəyyən edilən normaların məntiqsiz olması göz qabağındadır.

GÖRÜŞLƏR

Avropa Məhkəməsinin sədri Azərbaycanda həyata keçirilən məhkəmə islahatlarına maraq göstərmişdir

Böyük Britaniyanın Avropa Şurası Nazirlər Komitəsində sədrliyi çərçivəsində 2012-ci il aprelin 18-dən 20-dək İngiltərənin Brayton şəhərində Avropa Məhkəməsinin fəaliyyətinə həsr olunmuş yüksək səviyyəli konfrans keçirilmişdir.

Qeyd olunmalıdır ki, son illər Avropa Məhkəməsinin fəaliyyətinə xüsusi diqqət yetirilir, məhkəməyə edilən şikayətlərin sayı həddindən çox olduğundan bu problemin həlli yolları araşdırılır. Belə ki, hazırda məhkəmənin icraatında olan 150 min şikayətə baxmaq üçün 20 il vaxt lazımdır. Hər

il isə müxtəlif Avropa dövlətlərindən 60 mindən çox yeni ərizə göndərilir. Bütün şikayətlərin yarısından çoxu yalnız 4 ölkədən - Rusiya, Türkiyə, Ukrayna, Rumıniyadan daxil olur. Azərbaycandan daxil olan ərizələrin sayı isə orta Avropa rəqəmindən 1,3 dəfə azdır. Şikayətlərin 90 faizi Konvensiyaya uyğun olmadığından icraata qəbul edilmir və məhkəmənin iş yükünün əsassız artımı ilə nəticələnir. Məsələ ilə bağlı 2010-cu ildə İsveçrənin İnterlaken şəhərində, 2011-ci ildə İzmirdə (Türkiyə) Avropa ədliyyə nazirlərinin konfransları təşkil olunmuşdur.

Ədliyyə Nazirliyinin mətbuat xidmətindən AzərTAc-a bildirmişlər ki, Brayton konfransında Azərbaycanı ədliyyə naziri, Məhkəmə-Hüquq Şurasının sədri Fikrət Məmmədov, Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev, ölkəmizin Avropa Şurasında daimi nümayəndəsi, səfir Arif Məmmədov və Avropa Məhkəməsi yanında səlahiyyətli nümayəndəsi, habelə Məhkəmə-Hüquq Şurasının üzvləri və Ədliyyə Nazirliyinin məsul əməkdaşları təmsil etmişlər.

Açılış mərasimində Böyük Britaniyanın ədliyyə üzrə lord kansleri Kennet Klark, Avropa Şurasının baş katibi Turbyorn Yaqland, AŞ PA-nın sədri Jan-Klod Minyon, İnsan hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin sədri Nikolas Bratsa, İnsan hüquqları üzrə yeni təyin olunmuş Avropa Komissarı Nils Mujniyeks çıxış etmişlər.

Avropa Şurasının üzv dövlətlərinin ədliyyə nazirlərinin və digər yüksək səviyyəli rəsmi şəxslərinin iştirak etdiyi mötəbər konfransda Avropa Məhkəməsinin fəaliyyətinin səmərəliliyinin artırılması, bütün Avropada problemlər yaşayan məhkəmə sistemlərinin təkmilləşdirilməsi, bu zaman məhkəmənin presedent hüququnun geniş tətbiqi və bu kimi digər aktual məsələlər müzakirə edilmiş, üzv-dövlətlər arasında yaxşı praktikalar üzrə fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Ədliyyə naziri Fikrət Məmmədov tədbirdə çıxış edərək Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən məhkəmə islahatlarından danışmış, ədalət mühakiməsinin daha mükəmməl həyata keçirilməsi, bu məqsədlə hakimlərin sayının artırılması, onların Avropa Konvensiyası üzrə müntəzəm tədrisi, məhkəmə infrastrukturunun müasirləşdirilməsi, informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından istifadə, Avropada nümunə kimi dəyərləndirilən hakimliyə namizədlərin ən şəffaf qaydalarla seçilməsi barədə məlumat vermişdir.

Həmçinin Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münafişəsi nəticəsində torpaqlarımızın 20 faizinin işğalı və bir milyondan çox soydaşımızın qaçqın və məcburi köçkün vəziyyətinə düşməsi, bununla da vətəndaşların bir çox konvension hüquqlarının pozulması faktı konfrans iştirakçılarının diqqətinə xüsusi olaraq çatdırılmışdır.

İngilis dilində çıxışın, habelə onun rus dilində olan mətnləri tədbir iştirakçıları arasında yayılmışdır.

İclasın sonunda əlavə tədbirlərə dair Brayton Bəyannaməsi qəbul olunmuşdur.

Konfrans çərçivəsində Avropa Məhkəməsinin sədri, İnsan hüquqları üzrə yeni Avropa komissarı və AŞ-nin digər rəsmiləri ilə görüşlər keçirilmiş, ölkəmizdə aparılan məhkəmə islahatlarına maraq göstərilmişdir.

Eyni zamanda, bir sıra dövlətlərin ədliyyə nazirləri və nümayəndə heyətlərinin rəhbərləri ilə əməkdaşlığa dair faydalı danışıqlar aparılmışdır.

Ali Məhkəmədə hakimlər Vergilər Nazirliyinin əməkdaşları ilə “dəyirmi masa”da görüşdülər

2012-ci il aprelin 27-də Ali Məhkəmədə hüquqi və fiziki şəxslərin vergi hesablamaları və ödəmələrinin vergitutma bazasının təkmilləşdirilməsi ilə bağlı “dəyirmi masa” keçirilmişdir. Görüşdə Ali Məhkəmənin İnzibati – İqtisad Kollegiyasının, Bakı və Sumqayıt Apellyasiya Məhkəmələrinin İnzibati-İqtisad Kollegiyalarının, Şəki, Şirvan Apellyasiya Məhkəmələrinin, İnzibati-İqtisad Məhkəmələrinin hakimləri və Vergilər Nazirliyi vergi xidmətinin məsul əməkdaşları iştirak etmişlər.

Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisad Kollegiyasının sədri Hikmət Mirzəyev görüşün əhəmiyyətini vurğuluyaraq bildirmişdir ki, Azərbaycan müasir standartlara cavab verən vergi qanunvericiliyi bazasına malikdir və bu qanunvericilik bazası ölkənin iqtisadi inkişafına uğurla xidmət edir. Bu sahədə xalqın və dövlətin iqtisadi maraqlarının qorunmasına kömək etmək hər bir vətəndaşın ümdə vəzifəsidir.

Vergilər nazirinin birinci müavini, 3-ci dərəcəli dövlət vergi xidməti müşaviri Natiq Əmirov öz çıxışında qeyd etmişdir ki, Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi vergi ödəyiciləri üçün bərabər iqtisadi şərait yaradır, vergi ödəyiciləri arasında diskriminasiyaya yol vermir. Qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi nəticəsində hüquqi şəxslərin mənfəət vergisi ilə fərdi sahibkarların gəlir vergisinin dərəcəsi uzlaşdırılmış, rezident və qeyri-rezident vergi ödəyiciləri arasında vergi yükü bərabərləşdirilmişdir ki, bu da investisiya yatırılmasını şərtləndirən əsas amillərdəndir. Natiq Əmirov belə görüşlərin qanunvericiliyin tətbiqi ilə əlaqədar qarşıya çıxan problemlərin aradan qaldırılmasına kömək etdiyini bildirmişdir.

Çıxış edənlər diqqəti hüquqi və fiziki şəxslərin vergi hesablamaları və ödəmələri ilə bağlı məhkəmə baxışlarına yönəlmişlər. Bununla əlaqədar geniş təhlillər aparılmışdır. Hakimlər “dəyirmi masa” iştirakçılarını maraqlandıran suallara cavab vermiş, ölkədə həyata keçirilən vergi siyasəti barədə fikir və təkliflərini bildirmişlər.

Ali Məhkəmədə görüş

2012-ci il aprelin 27-də ölkəmizdə səfərdə olan Avropa Şurasının və Avropa İttifaqının “Pis rəftara və cəzaslığa qarşı mübarizənin gücləndirilməsi” birgə Proqramının uzunmüddətli məsləhətçisi, beynəlxalq ekspert cənab Erik Şvanidze Ali Məhkəmənin Cinayət Kollegiyanın sədri Şahin Yusifovla görüşmüşdür.

Görüşdə Kollegiya sədri Ali Məhkəmənin strukturu və fəaliyyəti barədə məlumat vermişdir. Qeyd etmişdir ki, hazırda Ali Məhkəmədə beynəlxalq hüquqi aktlar, xüsusən də “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının müddəaları, Avropa İnsan hüquqları məhkəməsinin presedent hüququ öyrənilir.

Görüşün əsas məqsədinin “Azərbaycanda pis rəftarla və cəzasızlığa mübarizəyə və pis rəftar hallarının səmərəli araşdırmasına dair” hazırladığı hesabatın nəticələrinin müzakirə edilməsi və bu proqramın davam etdirilməsi imkanlarının nəzərdən keçirilməsi olduğunu bildirən qonaq Ali Məhkəmə tərəfindən pis rəftarla və cəzasızlıqla mübarizəyə dair atılan addımlar və görülən işlərlə maraqlanmışdır.

Cinayət və cinayət prosesual məcəllələrində bu cür halları nəzərdə tutan maddələri qonağın nəzərinə çatdıran Kollegiya sədri, belə halların aşkar olunması zamanı materialların ədalət məhkəməsi orqanlarına verilməsi barədə Ali Məhkəmənin Plenum Qərarının mövcudluğunu, həmçinin məhkəmənin müstəqil araşdırma hüququna malik olduğunu bildirmişdir.

Görüşdə qarşılıqlı maraq doğuran məsələlər ətrafında geniş fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Ali Məhkəmənin sədri beynəlxalq hüquq forumunda iştirak etmişdir

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Rzayevin başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti 2012-ci il mayın 4-dən 6-dək Qətərin paytaxtı Doha şəhərində “Dəyişikliklər dövründə qanunun aliliyinə qlobal etimadlılıq” mövzusunda həsr olunmuş beynəlxalq hüquq forumunda iştirak etmişdir.

Dünyanın 20 ölkəsinin 40-dan artıq məhkəmə sədrinin və hakiminin iştirak etdiyi forumda dünyada baş verən siyasi və iqtisadi dəyişikliklər fonunda insan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində görülən və görülməli işlərlə bağlı

geniş məruzələr dinlənilmiş, diskussiyalar və təhlillər aparılmışdır.

Qətər Forumunda beynəlxalq hüququn müxtəlif aspektləri barədə məruzələr dinlənilmişdir. Xüsusilə, Qətər dövlətinin Baş naziri və eyni zamanda Xarici İşlər naziri Şeyx Hamad bin Jassim bin Jabr Al-Thanınin məruzəsi maraqla qarşılanmışdır. O, öz məruzəsində bütün dünyada, o cümlədən ərəb ölkələrində baş verən dəyişikliklərdən, beynəlxalq hüququn inkişafından, beynəlxalq məhkəmələrin rolunun və nüfuzunun artmasından, həmçinin beynəlxalq hüququn fəaliyyətinin səmərəli nəticələrindən danışıbmışdır.

Forumda məhkəmə hakimiyyətinin dövlət idarəçiliyində rolu, korrupsiya ilə mübarizə, insan hüquqlarına dair beynəlxalq normaların tətbiqi, qloballaşma, maliyyə böhranı və digər mövzular ətrafında müzakirələr olmuşdur.

Forumda beynəlxalq hüququn müxtəlif sistemləri arasında qarşılıqlı əlaqələrin böyük imkanlara malik olması qeyd edilmiş və məhkəmələr arasında dialoqa ehtiyac olması zərurəti vurğulanmışdır.

Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev Forum çərçivəsində ayrı-ayrı ölkələrin məhkəmə sədrləri və hakimləri ilə bir sıra görüşlər keçirmiş, fəal diskussiyalara qatılmışdır. Bu görüşlər və diskussiyalar zamanı Azərbaycanda məhkəmə hüquq sisteminin müasirləşdirilməsi və təkmilləşdirilməsi ilə bağlı tədbirlərin həyata keçirildiyini, məhkəmələrdə şəffaflığın və qanunun aliliyinin təmin edildiyini, insan hüquq və azadlıqlarının qorunması sahəsində görülən işləri diqqətə çatdırmışdır.

Beynəlxalq Prokurorlar Assosiasiyasının Baş katibi Derk Kuipers Ali Məhkəmənin sədri ilə görüşmüşdür

2012-ci il mayın 14-də ölkəmizdə səfərdə olan Beynəlxalq Prokurorlar Assosiasiyasının Baş katibi Derk Kuipers Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevlə görüşmüşdür.

Görüşdə Azərbaycanın məhkəmə sistemi, Ali Məhkəmənin strukturu və fəaliyyəti barədə məlumat verən Ali Məhkəmənin sədri qeyd etmişdir ki, Azərbaycan məhkəmə hüquq sahəsində dünyanın bir çox inkişaf etmiş ölkələri ilə ikitərəfli və beynəlxalq təşkilatlar vasitəsilə uğurla əməkdaşlıq edir. Ölkəmizdə Avropa kontinental məhkəmə sistemi tətbiq olunur. Beynəlxalq hüquqi aktlar, xüsusən də “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının müddəaları, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququ öyrənilir və onlara istinad olunur. Qəbul edilən qərarlar Avropa standartlarına uyğunlaşdırılır. Məhkəmə sistemində ən yeni informasiya texnologiyalarından istifadə olunur.

Ali Məhkəmənin sədri bildirmişdir ki, Azərbaycan əhalinin sayına görə ən az cinayət hadisəsi qeydə alınan ölkələrdəndir. Azərbaycan torpaqlarının 20 faizinin Ermənistan tərəfindən işğal olunması hərbi məhkəmələrin fəaliyyətini daha zəruri edir. Ali Məhkəmənin sədri Beynəlxalq Prokurorlar Assosiasiyası ilə Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğunun əməkdaşlığından razı qaldığını qeyd etmişdir.

Beynəlxalq Prokurorlar Assosiasiyasının Baş katibi Derk Kuipers iki gün ərzində respublikamızla tanışlıqdan danışıraq burada gedən sürətli inkişafın şahidi olduğunu və insanların qonaqpərvərliyindən məmnunluğunu ifadə etmişdir.

Assosiasiyasının Baş katibi qeyd etmişdir ki, Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğu və Azərbaycan Respublikasının Hərbi Prokurorluğu 1995-ci ildə yaradılan və 100-dən çox dövləti birləşdirən Beynəlxalq Prokurorlar Assosiasiyasının 1998-ci ildən təşkilatı üzvləridir. Azərbaycan 200 fərdi üzvü ilə bizə daha çox dəstək verir. Assosiasiyanın VEB saytının yaradılması milyonlarla prokurorun bir-biri ilə asan əlaqə saxlamasına kömək edir. Beynəlxalq Prokurorlar Assosiasiyası ilə Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğunun transmilli cinayətkarlığa, xüsusən narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsinə, çirkli pulların yuyulmasına və saxtakarlıq kimi cinayət növlərinə qarşı birgə mübarizə aparması zəruridir və bu mübarizə gələcəkdə daha səmərəli nəticələr verəcəkdir.

Assosiasiyanın Baş katibi Ali Məhkəmənin inzibati binasını gəzmiş, hakimlərin iş şəraiti ilə tanış olmuşdur.

Görüşün sonunda Ali Məhkəmənin sədri Azərbaycanın məhkəmə orqanlarına xüsusi maraq və diqqət göstərdiyinə, həmçinin əhəmiyyətli görüşə görə Beynəlxalq Prokurorlar Assosiasiyasının Baş katibi Derk Kuipersə təşəkkürünü bildirmiş, gələcək işlərində uğurlar arzulamışdır.

Ali Məhkəmənin Kollegiya sədri Albaniyanın paytaxtı Tirana şəhərində keçirilən beynəlxalq Konfransda iştirak etmişdir

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının sədri Şahin Yusifov 13-16 may 2012-ci il tarixlərdə Albaniya Respublikasının paytaxtı Tirana şəhərində həmin ölkənin Ali Məhkəməsi tərəfindən təşkil olunmuş mərkəzi və şərq Avropa ölkələrinin məhkəmə hakimiyyəti rəhbərlərinin növbəti Konfransında iştirak etmişdir.

Albaniya Respublikasının Prezidenti Bamir Topirin və Baş Naziri Sali Berişin, Amerika Birləşmiş Ştatlarının Albaniyadakı səfiri Aleksandr Arvizunun qatıldığı Konfransda mərkəzi və şərq Avropanın 14 dövlətin Ali Məhkəmələrinin sədrələrinin və sədr müavinlərinin, habelə ABŞ-ın dairə Apellyasiya Məhkəmələrinin hakimləri Jon Volkerin və Klifford Volosun iştirakları ilə keçirilmiş Konfransda məhkəmə hakimiyyətinin müstəqilliyinə nail olmaq, vətəndaşların məhkəmələrə inamının artırılması üçün görülməli olan tədbirlər, məhkəmə hakimiyyətinin qanunvericilik və icra hakimiyyəti ilə əməkdaşlığı, məhkəmələrin kütləvi-iformasiya vasitələri ilə münasibətləri, hakimlərin seçilməsi prosedurları və onların etik davranışı, məhkəmələrdə korrupsiya hallarının baş verməsi və belə halların aradan qaldırılması yolları kimi məsələlər geniş müzakirə edilmişdir.

Səmimi və işguzar şəraitdə keçirilən müzakirələrdə çıxışlar edən Ali Məhkəmənin kollegiya sədri tədbir iştirakçılarına ölkəmizdə son illərdə uğurla aparılan məhkəmə-hüquq islahatları, məhkəmə sisteminin müasirləşdirilməsi istiqamətində görülmüş işlər, hakimlərin seçilməsinin yeni qaydaları, məhkəmə sistemində korrupsiya hallarının aradan qaldırılması üçün həyata keçirilən tədbirlər, məhkəmələrin qanunvericilik və icra hakimiyyəti orqanları ilə əməkdaşlığının istiqamətləri haqqında geniş məlumat vermişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin hakimi Beynəlxalq Forumda iştirak etmişdir

Mayın 16-19-da Rusiya Federasiyası Prezidentinin dəstəyi ilə Sankt-Peterburq şəhərində "İkinci Peterburq Beynəlxalq Hüquq Forumu" keçirilmişdir.

Rusiyanın ədliyyə naziri A.Kononovun dəvəti ilə ölkəmizin ədliyyə naziri, Məhkəmə-Hüquq Şurasının sədri Fikrət Məmmədovun başçılıq etdiyi və Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin hakimi İlqar Dadaşovun da daxil olduğu nümayəndə heyəti tədbirdə iştirak etmişdir.

Dünyanın 50-dən çox dövlətindən 2000 nümayəndənin, o cümlədən ədliyyə, məhkəmə, prokurorluq və digər qurumların, habelə nüfuzlu beynəlxalq təşkilatların rəhbərlərinin iştirakı ilə keçirilmiş bu mötəbər forumu giriş nitqi ilə açan Rusiyanın Baş naziri Dmitri Medvedev onun əsas plenar sessiyasına sədrlik etmişdir.

Sonra tədbir dəyirmi masalarda öz işini davam etdirmişdir.

Səmimi və interaktiv dialoq şəraitində keçirilmiş müzakirələr zamanı məhkəmə sistemlərinin müasirləşdirilməsi və islahatı, məhkəmə qərarlarının icrası, notariat institutunun inkişafı, korrupsiyaya qarşı beynəlxalq-hüquqi mexanizmlər və s. bu kimi aktual məsələlər üzrə faydalı təcrübə mübadiləsi aparılmışdır.

Nümayəndə heyətinin üzvləri ədliyyə sahəsi üzrə müxtəlif dəyirmi masalara qatılaraq müzakirələrdə fəallıq nümayiş etdirmişlər.

Ədliyyə və məhkəmə sistemlərinin müasirləşdirilməsinə həsr olunan dəyirmi masada Azərbaycanın ədliyyə naziri iştirak etmişdir.

Forum çərçivəsində həmçinin, bir sıra dövlətlərin, o cümlədən Rusiya, Ukrayna, Böyük Britaniya, Slovakiya, Mərakeşin ədliyyə nazirləri, habelə nüfuzlu beynəlxalq təşkilatların rəhbərləri ilə görüşlər keçirilmişdir.

Azərbaycan ilə Xorvatiyanın məhkəmə orqanları arasında əməkdaşlıq əlaqələri genişlənir

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Rzayevin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti 2012-ci il mayın 21-dən 24-dək Xorvatiya Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Branko Hrvatinin dəvəti ilə bu ölkədə səfərdə olmuşdur.

Xorvatiya Respublikası Ali Məhkəməsində Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Rzayevin başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş keçirilmişdir.

Görüşdə Ali Məhkəmənin sədri Branko Hrvatin Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi sədrinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini Xorvatiyanın paytaxtı Zaqrebdə salamlamaqdan məmnun olduğunu bildirmiş, hər iki xalqın vahid ideya birliyi və həmrəyliyi ilə bağlı fikirlərini bölüşmüşdür.

Bu görüşün qarşılıqlı əlaqələrin daha da möhkəmləndirilməsi üçün böyük imkanlar açdığını ifadə etmişdir. O, Xorvatiya məhkəmə sisteminin fəaliyyət dairəsi barədə azərbaycanlı həmkarlarına məlumat vermişdir.

Görüşdə Ramiz Rzayev Azərbaycanın məhkəmə sistemi, Ali Məhkəmənin fəaliyyəti barədə danışmış, Ali Məhkəmədə beynəlxalq hüquqi aktlardan geniş istifadə olunduğunu, “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının müddələrinin, Avropa İnsan hüquqları məhkəməsinin presedent hüququnun öyrənildiyini və tətbiq olunduğunu diqqətə çatdırmışdır. Ali Məhkəmənin sədri bildirmişdir ki, məhkəmə prosesində ən yeni informasiya texnologiyalarından istifadə olunur. Hakim vəzifəsinə seçim prosedurları Avropa standartlarına uyğunlaşdırılmışdır.

Azərbaycanda həyata keçirilən məhkəmə-hüquq tədbirlərinin səmərəliliyini diqqətə çatdıran Ramiz Rzayev bu işin Ali Məhkəmənin strukturunda və fəaliyyətində öz əksini tapmasını önə çəkmişdir.

Ramiz Rzayev Azərbaycan ilə Xorvatiyanın məhkəmə-hüquq sistemləri arasında işgüzar əlaqələrin yaranmasının məhkəmə orqanları arasında əməkdaşlığın daha da inkişafına xidmət edəcəyini, bu əlaqələrin nəinki ikitərəfli, eyni zamanda beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində genişləncəyini vurğulamışdır.

Görüşdə tərəflər hüquqi dövlət quruculuğu sahəsində aparılan islahatlarla və məhkəmə-hüquq təcrübəsi ilə bağlı fikir və mülahizələrini bölüşmüşlər.

Səfər zamanı Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Rzayevin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini Xorvatiya Respublikasının Prezidenti İvo Yosipoviç qəbul etmişdir.

Azərbaycan nümayəndə heyətinin üzvləri səfər çərçivəsində Xorvatiyanın tarixi yerləri ilə tanış olmuşlar.

Hakim Şahmurad Hidayev təqaüdə yola salınmışdır

2012-ci il mayın 1-ində Ali Məhkəmədə hakim Şahmurad Hidayevin anadan olmasının 70 illik yubileyi və təqaüdə yola salınması ilə bağlı mərasim keçirilmişdir.

Mərasimi giriş sözü ilə açan Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev qeyd etmişdir ki, hakim Şahmurad Hidayevin bu gün 70 yaşı tamam olur. Şahmurad Hidayevin ömür yolu məsuliyyətli və şərəfli olmuşdur. O, 39 ildir ki, hakim adını ləyaqətlə daşıyır. Şahmurad Hidayev həm sovet dönəmində, həm də Azərbaycanın müstəqillik dövründə fəaliyyət göstərmişdir. Onun əməyi həmişə təqdirəlayiq hesab edilmiş və dövlətimiz tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir. 1986-cı ildə “Şərəf nişanı” ordeni ilə təltif edilmiş, 2008-ci ildə “Azərbaycan Respublikasının əməkdar hüquqşünası” fəxri adına layiq görülmüşdür. Şahmurad Hidayevin ədalətli hakim obrazı gənc hakimlər üçün örnəkdir. Biz bu gün həm sevinirik, həm də təəssüf hissi keçiririk. Sevinirik, ona görə ki, Şahmurad müəllimin 70 illik yubileyini qeyd edirik. Təəssüflənirik, ona görə ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 96-cı maddəsinə uyğun olaraq onu təqaüdə yola salırıq. Ali Məhkəmənin sədri ədalət mühakiməsini uzun müddət yüksək səviyyədə həyata keçirdiyinə görə Şahmurad Hidayevə təşəkkür etmiş, ona mənalı istirahət arzulamışdır.

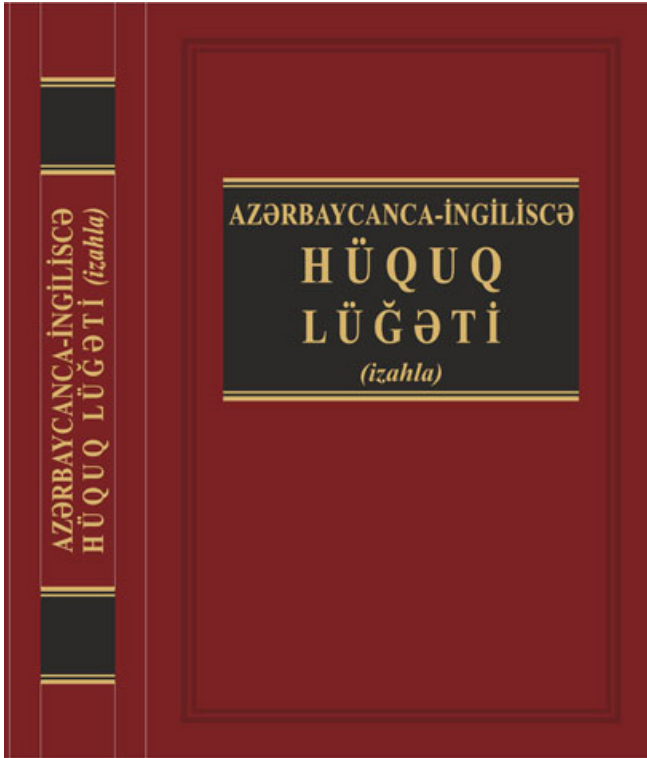
Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisad Kollegiyasının sədri Hikmət Mirzəyev Şahmurad Hidayevin birgə çalışdıqları kollegiyada fəaliyyətindən, həyat yoldaşı, ata, baba kimi şəxsi keyfiyyətlərindən – sədaqətindən, səmimiyyətindən, mehribanlığından danışıbmışdır. Kollegiya üzvləri adından yubileyi münasibəti ilə təbrik edərək ona xatirə hədiyyəsi təqdim etmişdir.

Mərasimdə Ali Məhkəmənin hakimləri – Əsəd Mirzəliyev, Bağır Əsədov və İlqar Dadaşov çıxış edərək yubileyarı təbrik etmiş, ona xoş arzularını bildirmişlər.

Sonda təqaüdə yola salınan yubileyar Şahmurad Hidayev gənc hakimlərə məsləhət və tövsiyələrini vermiş, əməyinə verilən yüksək qiymətə, göstərilən diqqət və qayğıya görə dövlətə və Ali Məhkəmənin kollektivinə minnətdarlığını bildirmişdir.

"Azərbaycanca-İngiliscə hüquq lüğəti" adlı kitab nəşr edilib

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin təşəbbüsü ilə Ramiz Rzayev, Rafiq Novruzov və Könül Əliyevanın birgə hazırlayıb nəşr etdirdikləri "Azərbaycanca-İngiliscə hüquq lüğəti" nəşr edilmişdir.

"Azərbaycanca-rusca izahlı hüquq lüğəti"ndən sonra geniş oxucu kütləsinə təqdim olunan, 19 minədək söz və söz birləşməsini özündə əks etdirən bu lüğət hüquqşünaslar, müvafiq sahədə çalışan alimlər, müəllimlər, tələbələr, hüququn inkişafında maraqlı olan bütün oxucu kütləsi, eləcə də sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olanlar üçün çox faydalı məxəz rolunu oynayır. Lüğətdə qanunvericilikdə işlənən və hüquq elminin bütün sahələrini əks etdirən söz və terminlərin, ifadələrin əksəriyyəti öz əksini tapıb. Lüğətin fərqləndirici cəhətlərindən biri də odur ki, burada yalnız hüquqi xarakter daşıyan söz və ifadələrə deyil, həm də işgüzar məktubların, şikayətlərin, ərizələrin və s. tərtibi zamanı

istifadə olunan terminlərə də geniş yer verilib.

Məlumat üçün qeyd etməliyik ki, sözügedən nəşr eyni zamanda azərbaycanca-İngiliscə tərtib olunduğundan yenilikdir, bu sahədə ilkdir, çünki burada sözlərin həm azərbaycanca həm də İngiliscə izahları verilmişdir.

**Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin mətbəəsində yığılaraq
?? iyul 2012-ci il tarixdə 68 səhifə həcmində çap olunmuşdur.**

Tirajı 1000 ədəd

**Ünvan: Bakı şəhəri, Xətai rayonu,
Yusif Səfərov küç.14, 1193-cü məhəllə
Tel: 497-17-17 (daxili nömrə 81-79)**